

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Rijksbegroting 2020

XIV Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
F Diergezondheidsfonds

Van ons allemaal **Voor ons allemaal**

Vergaderjaar 2019–2020

35 300 XIV

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F) voor het jaar 2020

Nr. 1

VOORSTEL VAN WET

Ontvangen 17 september 2019

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in de overweging genomen hebben, dat ingevolge artikel 105 van de Grondwet de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Rijk bij de wet moet worden vastgesteld, dat artikel 2.1 van de Comptabiliteitswet 2016 bepaalt welke begrotingen tot de rijksbegroting behoren Rijk en dat de inrichting van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Diergezondheidsfonds geschiedt met inachtneming van de bepalingen van de Wet;

Zo is het, dat Wij, de Afdeling advisering van de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1

De bij deze wet behorend de departementale begrotingsstaat voor het jaar 2020 wordt vastgesteld.

Artikel 2

De bij deze wet behorende begrotingsstaat inzake het agentschap Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) voor het jaar 2020 wordt vastgesteld.

Artikel 3

De bij deze wet behorende begrotingsstaat inzake het Diergezondheidsfonds, genoemd in artikel 95a van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren, voor het jaar 2020 wordt vastgesteld.

Artikel 4

De vaststelling van de begrotingsstaten geschiedt in duizenden euro's.

Artikel 5

Deze wet treedt in werking met ingang van 1 januari van het onderhavige begrotingsjaar. Indien het Staatsblad waarin deze wet wordt geplaatst, wordt uitgegeven op of na deze datum van 1 januari, treedt zij in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van dat Staatsblad en werkt zij terug tot en met 1 januari.

Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren die zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,

**Vastgestelde departementale begrotingsstaat van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2020
(Bedragen x € 1.000)**

Art.nr.	Omschrijving	Vastgestelde begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
	Totaal	1.486.957	1.406.095	90.139
	Beleidsartikelen	1.151.144	1.070.282	87.353
11	Een weerbaar, veerkrachtig en veilig agro-, voedsel- en visserijsysteem	1.032.395	937.381	47.697
12	Natuur, biodiversiteit en gebiedsgericht werken	118.749	132.901	39.656
	Niet-beleidsartikelen	335.813	335.813	2.786
50	Apparaat	126.761	126.761	2.786
51	Nog onverdeeld	209.052	209.052	0

Vastgestelde begrotingsstaat inzake het agentschap voor het jaar 2020 (Bedragen x € 1.000)

Naam	Baten	Lasten	Saldo baten en lasten
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	387.518	387.518	0
Totaal	387.518	387.518	0

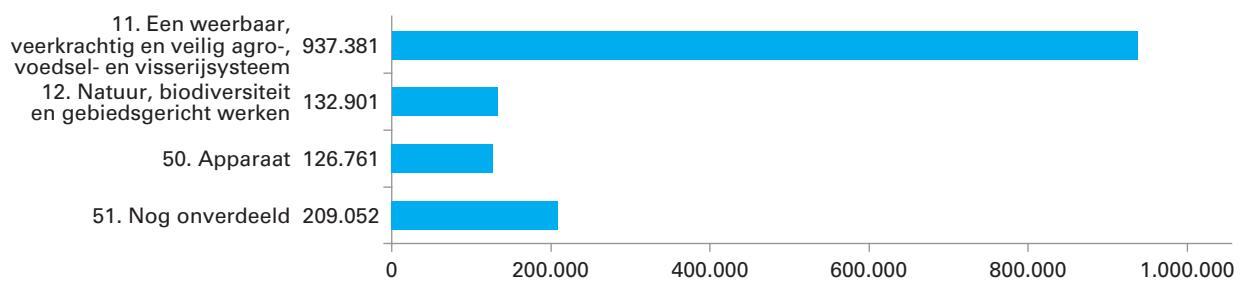
Vastgestelde begrotingsstaat inzake het baten-lastenagentschap voor het jaar 2020 (Bedragen x € 1.000)

Naam	Totaal kapitaaluitgaven	Totaal kapitaalontvangsten
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	20.461	8.725
Totaal	20.461	8.725

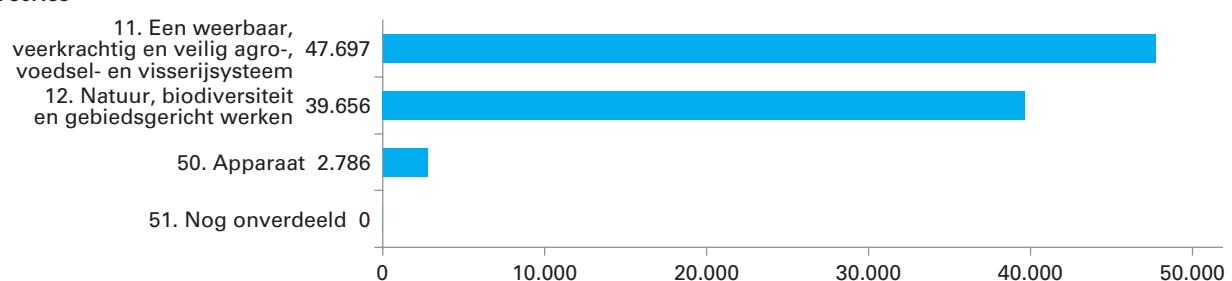
Vastgestelde begrotingsstaat van het Diergezondheidsfonds (F) voor het jaar 2020 (Bedragen x € 1.000)

Art.nr	Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
1	Bewaking en bestrijding van dierziekten en voorkomen en verminderen van welzijnsproblemen	36.357	36.357	36.357
	Subtotaal	36.357	36.357	36.357
	Na/Voordelig eindsaldo (cumulatief) 2019			
	Subtotaal			
	Na-/Voordeilig eindsaldo (cumulatief) begrotingsjaar 2020			
	Totaal	36.357	36.357	36.357

Uitgaven begroting Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2020 (bedragen x € 1.000).
Totaal: 1.406.095

Ontvangsten begroting Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2020 (bedragen x € 1.000).
Totaal: 90.139

Vergaderjaar 2019–2020

35 300 XIV

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F) voor het jaar 2020

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

Inhoudsopgave

A.	ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING	3
B.	BEGROTINGSTOEPLICHTING	4
1.	LEESWIJZER	4
2.	BELEIDSAGENDA	7
2.1	Beleidsprioriteiten	7
2.2	Belangrijkste beleidsmatige mutaties	17
2.3	Overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven	23
2.4	Meerjarenplanning beleidsdoorlichting	24
2.5	Overzicht risicoregelingen	25
3.	BELEIDSARTIKELEN	29
11.	Een weerbaar, veerkrachtig en veilig agro-, voedsel- en visserijssysteem	29
12.	Natuur, biodiversiteit en gebiedsgericht werken	48
4.	NIET-BELEIDSARTIKELEN	59
50.	Apparaat	59
51.	Nog onverdeeld	62
5.	BEGROTING AGENTSCHAP	65
	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)	66
6.	DIERGEZONDHEIDSFONDS	71
1.	Bewaking en bestrijding van dierziekten en voorkomen en verminderen van welzijnsproblemen	73
7.	BIJLAGEN	82

Bijlage 1: Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak	82
Bijlage 2: Verdiepingsbijlage	87
Bijlage 3: Moties en toezeggingen	94
Bijlage 4: Subsidieoverzicht	124
Bijlage 5: Evaluatie- en overig onderzoek	128
Bijlage 6: Europese geldstromen	131

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING

Wetsartikel 1

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de [Comptabiliteitswet 2016](#) elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld.

Het wetsvoorstel strekt ertoe om de onderhavige begrotingsstaat voor het jaar 2020 vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor dat jaar. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten vastgesteld. De in de begrotingsstaat opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zogenoemde begrotingstoelichting).

Wetsartikel 2

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de baten en de lasten, het saldo van de baten en de lasten en de kapitaaluitgaven en -ontvangsten van de NVWA voor 2020 vastgesteld. De in die begroting opgenomen begrotingsartikelen worden toegelicht in onderdeel B (Begrotingstoelichting) van deze memorie van toelichting en wel in de paragraaf inzake de agentschappen.

Wetsartikel 3

Het wetsvoorstel strekt ertoe om de onderhavige begrotingsstaat van het Diergezondheidsfonds voor het jaar 2020 vast te stellen.

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,

C.J. Schouten

B. BEGROTINGSTOEPLICHTING

1. LEESWIJZER

De leeswijzer gaat in op de hoofdonderdelen van de begroting.

Begrotingsstructuur

Beleidsagenda

De beleidsagenda begint met het onderdeel beleidsprioriteiten, waarin de hoofdlijnen van het (budgettair) beleid uiteen worden gezet. Daarnaast zullen de belangrijkste begrotingsmutaties voor zowel de uitgaven als ontvangsten worden weergegeven en toegelicht. Tot slot is de beleidsagenda voorzien van een overzicht van de niet-juridisch verplichte uitgaven, een meerjarenplanning van de beleidsdoorlichtingen en een overzicht van de risicoregelingen.

Beleidsartikelen

Aansluitend op de beleidsagenda volgt de toelichting op de beleidsartikelen. Per beleidsartikel is een algemene doelstelling en een beschrijving van de rol en verantwoordelijkheid van de bewindspersoon opgenomen. Met behulp van kentallen en indicatoren worden vervolgens de ontwikkelingen op het betreffende beleidsterrein weergegeven. De beleidsartikelen bevatten een tabel waarin de meerjarige budgetten voor de financiële instrumenten zijn opgenomen. De financiële instrumenten zijn voorzien van een korte toelichting. Beleidswijzigingen ten opzichte van het voorgaande jaar worden in ieder beleidsartikel separaat toegelicht.

Begrotingsreserves

De begrotingsreserves op de begroting van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) worden ingezet voor de volgende doelen:

- Als borg voor de afgegeven garantstellingen (borgstellingsfaciliteit voor de landbouw). Uit deze begrotingsreserve kan een eventuele mismatch in de tijd tussen (premie-)inkomsten en uitgaven (verliesdeclaraties) worden opgevangen.
- De uitfinanciering (op kasbasis) van reeds aangegane en deels nog aan te gane verplichtingen (reserves voor landbouw en visserij). Via de reserves blijven de middelen beschikbaar voor het specifieke doel tot het moment van uitbetaling.
- Uitgaven als gevolg van financiële correcties die zijn opgelegd door de Europese Commissie (begrotingsreserve voor apurement).

In beleidsartikel 11 van deze begroting worden de bovengenoemde begrotingsreserves apart toegelicht (conform artikel 2.21, lid 2 [Comptabiliteitswet 2016](#)). Conform de motie Van Veldhoven en Koolmees ([Kamerstuk 34 475 XIII, nr. 12](#)) zijn de eventuele aanvullende afspraken over de begrotingsreserves opgenomen. In opvolging van de motie Geurts ([Kamerstuk 34 000 XIII, nr. 64](#)) worden de geraamde wijzigingen gedurende het begrotingsjaar in de 1^e en 2^e suppletaire begroting inzichtelijk gemaakt.

Niet-beleidsartikelen

In de LNV-begroting zijn twee niet-beleidsartikelen opgenomen: artikel 50 «Apparaat» en artikel 51 «Nog onverdeeld». In artikel 50 wordt ingegaan op de personele en materiële kosten van zowel het kerndepartement als

de totale apparaatskosten van de NVWA en de begrotingsgefinancierde ZBO's en RWT's. Artikel 51 gaat in op de loonbijstelling, prijsbijstelling en middelen die nog worden verdeeld over de betreffende onderdelen op de LNV-begroting.

Begroting agentschappen

In de Begroting agentschappen is een overzichtstabel van het agentschap de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) opgenomen. Daarnaast wordt in de agentschapsparagraaf verder ingegaan op de begroting van de NVWA, waarbij ook een kasstroomoverzicht en een overzicht van doelmatigheidsindicatoren zijn opgenomen.

Begroting Diergezondheidsfonds (DGF)

De begroting van het DGF bevat een separate leeswijzer waarin de begroting nader wordt toegelicht.

Bijlagen

De bijlagen van de LNV-begroting zijn:

- Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak
- Verdiepingsbijlage
- Moties en toezaggingen
- Subsidieoverzicht
- Evaluatie- en overig onderzoek
- Europese geldstromen
- Lijst van afkortingen

Groeiparagraaf

De inrichting van de LNV-begroting 2020 is op een aantal punten gewijzigd. In de brief van 4 juli 2019 over de herziening van de LNV-begroting ([Kamerstuk 35 000 XIV, nr. 96](#)) is de Tweede Kamer hierover geïnformeerd. De wijzingen betreffen de naamgeving van de beleidsartikelen en de bijbehorende omschrijving van de algemene doelstelling. Tevens zijn de benamingen van verschillende posten in de budgettaire tabellen aangepast om deze meer in lijn te brengen met de LNV-visie.

Er wordt ook gevolg gegeven aan de uitvoering van de motie Weverling ([Kamerstuk 34 725 XIII, nr. 10](#)) waarin wordt verzocht om de informatievoorziening in de LNV-begroting te verbeteren, zoals toegezegd aan de Kamer ([Kamerstuk 34 775 XIII, nr. 143](#)). Ten aanzien van het opnemen van indicatoren en kengetallen in de begroting is een begin gemaakt met het herzien van de huidige set. In de begroting 2021 wordt hierop verder gebouwd. Ten behoeve van de verbeterde informatievoorziening is in de LNV-begroting een aantal nieuwe indicatoren en kengetallen toegevoegd:

Art. nr.	Kengetal/ indicator	Naam
11	Kengetal	Voedselverspilling
11	Indicator	Voedselverspilling
11	Indicator	Mate van duurzame bevissing
12	Indicator	Fauna in natuurgebieden op land
12	Indicator	Fauna in agrarisch gebied

Op 3 juli 2019 is het Klimaatakkoord gesloten ([Kamerstuk 32 813, nr. 342](#)). Ten behoeve van maatregelen die de landbouwsector betreffen zijn middelen gereserveerd voor de periode 2020–2030. Deze middelen staan gereserveerd op de aanvullende post bij het Ministerie van Financiën. Op basis van bestedingsplannen worden deze middelen overgeheveld naar de LNV-begroting. Voor een aantal maatregelen zijn de middelen reeds naar de LNV-begroting overgeheveld. Bij de beleidsagenda is een overzicht opgenomen van de middelen waar het om gaat en waar ze op de LNV-begroting terecht zijn gekomen. De overige middelen zullen worden overgeheveld zodra de betreffende bestedingsplannen gereed zijn.

In juni 2011 is de motie Schouw ingediend en aangenomen ([Kamerstuk 21 501-20, nr. 537](#)). Deze motie zorgt ervoor dat de landenspecifieke aanbevelingen van de Raad op grond van de nationale hervormingsprogramma's een eigenstandige plaats krijgen in de departementale begrotingen. De Europese Commissie heeft geen landenspecifieke aanbeveling gedaan voor de LNV-begroting.

2. BELEIDSAGENDA

2.1 Beleidsprioriteiten

Inleiding

De visie «Landbouw, Natuur en Voedsel: Waardevol en verbonden» ([Kamerstuk 35 000-XIV, nr. 5](#)) en het daaropvolgend realisatieplan ([Kamerstuk 35 000-XIV, nr. 76](#)) geven weer hoe het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LVN) de transitie naar kringlooplandbouw wil realiseren. De essentie van deze transitie is een verschuiving van de focus op voedselproductie tegen lagere kostprijzen naar steeds zuiniger omgaan met grondstoffen, minder verspilling en beter hergebruik van grondstoffen. De manier waarop ons voedsel geproduceerd wordt komt meer in balans met natuurlijke hulpbronnen. Kringlooplandbouw draagt daarmee bij aan de versterking van natuur en biodiversiteit. Het doel is om in 2030 kringlopen van grondstoffen en hulpbronnen op een zo laag mogelijk schaalniveau te sluiten. Nederland wil in 2030 internationaal koploper zijn in kringlooplandbouw.

In 2020 staat de uitvoering van beleidsvoornemens op thema's als verdienvermogen, bodem, mest, gewasbescherming en pacht centraal. Het Klimaatakkoord en de daarmee samenhangende uitvoering van het Urgenda-vonnis geven een belangrijke impuls aan de transitie naar kringlooplandbouw. Met de extra middelen die beschikbaar komen voor onder meer de verduurzaming van de veehouderij en de aanpak van de Veenweidegebieden kan LVN werk met werk maken.

De veranderingen waar we voor staan vragen veel van boeren, tuinders en vissers en de ketens waarin zij opereren. LVN wil in samenwerking met agrarische ondernemers en ketenpartijen verder werken aan een nieuw perspectief: duurzaam en innovatief met het vooruitzicht een goede boterham te kunnen verdienen. Daarbij wordt ingezet op regionale samenwerking en het bieden van ruimte voor maatwerk.

De transitie naar kringlooplandbouw vraagt betrokkenheid van de gehele samenleving. Dat begint bij bewustwording van onze voedselproductie en -consumptie. Groter bewustzijn van de herkomst van ons voedsel draagt er aan bij dat consumenten minder voedsel verspillen en andere keuzes maken bij het doen van aankopen. Initiatieven van ketenpartijen zijn hier ondersteunend aan.

Kringlooplandbouw biedt nieuw perspectief en raakt tegelijk aan verschillende belangen. We zien dat de productie en consumptie van ons voedsel in de samenleving verschillende reacties oproepen. LVN stimuleert een constructief maatschappelijk dialoog over vraagstukken zoals de effecten van onze voedselproductie op handelsstromen, prijsvorming, dierenwelzijn en gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. De uitkomsten daarvan komen terug in het LVN-beleid.

Versterken ondernemerschap in de transitie naar kringlooplandbouw

Om een succesvolle transitie naar kringlooplandbouw mogelijk te maken is het belangrijk dat een agrarisch ondernemer financieel gezond is. Daarmee kunnen op verantwoorde wijze investeringen worden gedaan. De Taskforce Verdienvermogen is gevraagd te adviseren over de randvoorwaarden om een adequaat verdienvermogen voor kringlooplandbouw tot stand te laten komen. Gegeven het belang van verdienver-

mogen voor de transitie naar kringlooplandbouw gaan LNV in 2020 voortvarend met deze adviezen aan de slag. Dit betekent onder meer dat LNV verder in gesprek gaat met banken en andere financiers (zoals Invest-NL) om afspraken te maken over financiële producten voor ondernemers die de omslag naar een meer circulaire bedrijfsvoering willen maken.

De positie van boeren ten opzichte van hun partners in de voedselketen vraagt versterking. In 2020 wordt de nationale mededingingswetgeving aangepast. Hiermee wordt meer duidelijkheid verschaffen over de ruimte in Europese regelingen voor samenwerking tussen agrariërs om hun positie op de markt te versterken. Er komt een wettelijk verbod op een aantal oneerlijke handelspraktijken, waar de Autoriteit Consument en Markt (ACM) toezicht op houdt. Het gaat bijvoorbeeld om het niet tijdig betalen van leveringen, het op het laatste moment afzeggen van een order voor bederfelijke producten en het laten meebedelen van boeren aan de marketing van producten. Het streven is de parlementaire behandeling voor beide wetsvoorstellingen in 2020 af te ronden. De nieuw ontwikkelde Agro-nutrimonitor verschafft inzicht in de prijsvorming in de voedselvoorzieningsketen. Mede aan de hand daarvan verkent LNV in 2020 extra mogelijkheden om de positie van de boer in de keten verder te versterken.

In 2020 is het bedrijfsvernamefonds voor jonge boeren ([Kamerstuk 35 000 XIV, nr. 70](#)) operationeel. De borgstellingsregeling voor Vermogensversterkende kredieten stelt jonge boeren in staat, aansluitend op een bedrijfsvername, te investeren in duurzame bedrijfsontwikkeling. Een deel van het fonds wordt aangewend voor ondersteuning bij het overnameproces en het versterken van ondernemerschap van jonge boeren.

LEN investeert in 2020 in de kennis- en innovatiekracht van Nederland op het gebied van duurzame landbouw. Met de uitvoering van de maatregelen Innovatie op het boerenerf, weergegeven in de Kamerbrief van 19 juli 2019 (Kamerstuk [35 000 XIV, nr. 98](#)), zorgt LEN voor de praktische toepassing van kennis en innovatie op het boerenerf. Boeren en tuinders worden gestimuleerd om kennis op te doen, innovaties toe te passen en van elkaar te leren. In 2020 wordt het Groen Kennisnet (GKN) omgevormd naar een interactief digitaal platform. Nieuwe inzichten komen sneller beschikbaar voor boeren en zijn meer op de praktijk gericht. Samen met onder meer de topsectoren Agri & Food en Tuinbouw & uitgangsmaterialen stelt LEN kennis- en innovatieagenda's op. Centraal staat het realiseren van de missies landbouw, water en voedsel, waarbij in het bijzonder aandacht uitgaat naar de toepassing van (digitale) sleuteltechnologieën voor kringlooplandbouw, dierenwelzijn en natuurinclusieve teeltsystemen.

Kringlooplandbouw voor herstel van natuur en biodiversiteit

Natuur is mooi, kwetsbaar en tegelijk de basis voor al het leven op aarde. Natuur levert gezonde bodems, schoon water, schone lucht, bestuivers voor voedselgewassen, natuurlijke weerstand tegen ziekten en veerkracht bij het opvangen van klimaatverandering. Het Intergouvernementele Platform voor Biodiversiteit en Ecosysteemdiensten (IPBES) constateert dat de inspanningen van de afgelopen decennia om de natuur te beschermen onvoldoende effect hebben gehad. Een nieuwe aanpak is nodig, gericht op het integreren van biodiversiteit in economische activiteiten. Samen met andere landen werkt Nederland toe naar nieuwe ambitieuze afspraken in het mondiale biodiversiteitsverdrag (CBD) in

november 2020 in China. Het doel is concrete acties af te spreken en bindende afspraken te maken die bijdragen aan het stoppen van de afbraak van natuurlijke systemen en het herstel van de biodiversiteit.

Met de transitie naar kringlooplandbouw kan de Nederlandse landbouw in samenwerking met natuurorganisaties, kennisinstellingen en overheden een belangrijke bijdrage leveren aan herstel van de biodiversiteit. Dat vraagt om een meer duurzaam gebruik van bodem, water, mest en gewasbeschermingsmiddelen.

Duurzaam bodembeheer leidt tot een betere bodemvruchtbaarheid en duurzamer geteelde gewassen. Het is de basis voor een goede waterkwaliteit, biodiversiteit en het draagt met de vastlegging van koolstof bij aan de klimaatopgave. In het Nationaal Programma Landbouwbodems werkt LNV, samen met publieke en private partijen, aan een duurzaam beheer van alle landbouwbodems in Nederland in 2030 ([Kamerstuk 30 015, nr. 58](#)). In 2020 worden meetmethoden voor bodemkwaliteit vastgesteld. Dit geeft inzicht in de ontwikkeling van de bodemkwaliteit zodat instrumentarium gerichter ingezet kan worden.

Na afronding van de consultatie start in 2020 de parlementaire behandeling van de herziening van de pachtwetgeving ([Kamerstuk 27 924, nr. 73](#)). Deze herziening resulteert in meer langlopende pachtcontracten waarbij pachters en verpachters vrijer zijn om onderling de prijzen overeen te komen waardoor beiden gestimuleerd worden duurzaam met de bodem om te gaan. Daarnaast blijft hiermee de pacht voor (jonge) boeren beschikbaar om een duurzaam bedrijf te starten.

Zowel voor de natuur als de landbouw is voldoende en kwalitatief goed oppervlakte- en grondwater nodig. In 2020 geeft LNV, samen met agrariërs, overheden en waterbeheerders, uitvoering aan de afspraken die zijn gemaakt in het Deltaprogramma Zoetwater en het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Het gaat in het bijzonder om het slim vasthouden, bergen en efficiënt (her)gebruiken van water.

In het najaar van 2019 presenteert LNV de contouren van het nieuwe mestbeleid, waarvan de uitvoering in 2020 start. Het doel is de nutriënten uit mest beter te benutten en het gebruik van kunstmest te verminderen. Dit draagt bij aan verbetering van de bodem- en waterkwaliteit. Kringlooplandbouw is hier ondersteunend aan; het doel is de voer-mestkringloop in 2030 zoveel mogelijk te sluiten door hergebruik en efficiënter om te gaan met voedsel en meststoffen. Met het sluiten van kringlopen wordt de mestregelgeving voor boeren ook minder beknelend.

Het uitvoeringsprogramma dat volgt op de Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 ([Kamerstuk 27 858, nr. 449](#)) moet resulteren in een substantiële verlaging van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. LNV zet in op een trendbreuk naar meer weerbare planten en teeltsystemen, zoals combinaties van teelten, boslandbouw en strokenteelt. Mens, milieu en natuur worden hierdoor minder belast met schadelijke stoffen. Daar waar gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt, is dit in lijn met de principes van geïntegreerde gewasbescherming, nagenoeg zonder emissies naar het milieu en residuen op producten.

Om de ontwikkeling van nieuwe gewassen te versnellen zet LNV, samen met het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW), in Europees verband in op een doorbraak voor verruiming van de toepassing van

nieuwe veredelingstechnieken, zoals CRISPR-Cas, mits daarbij geen soortengrenzen worden overschreden. Hierdoor kan het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen afnemen en kan de landbouw zich beter aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering. Ondersteunend hieraan is de implementatie van de nieuwe Europese Plantgezondheidsverordening, gericht op het voorkomen van de insleep en verspreiding van plantenziekten.

Verdere versterking natuur en biodiversiteit

LENV ziet er op toe dat de meerjarige afspraken met provincies voor de realisatie van het Natuur Netwerk Nederland worden behaald. Van onderop ontstaan aanvullende initiatieven voor versterking van de natuur. LNV wil deze, waar mogelijk, ondersteunen. Met de initiatiefnemers van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel worden in 2020 afspraken gemaakt over meerjarige Rijksinzet.

De uitspraak van de Raad van State over het Programma Aanpak Stikstof heeft grote gevolgen voor tal van ruimtelijk-economische ontwikkelingen in Nederland, waaronder de landbouw, verduurzaming en natuur. Dit is aanleiding om, mede aan de hand van de adviezen van het Adviescollege Stikstofproblematiek ([Kamerstuk 32 670, nr. 164](#)), tot een nieuwe aanpak te komen die recht doet aan (bescherming van) de natuurkwaliteit in stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden in combinatie met perspectief voor economische ontwikkeling en proportionele administratieve lasten. Daarvoor werkt LNV interbestuurlijk nauw samen met de Ministeries van Infrastructuur en Waterstaat (IenW), Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), Economische Zaken en Klimaat (EZK) en Defensie, de provincies, de Unie van Waterschappen en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Met het Klimaatakkoord komen in 2020 middelen beschikbaar om veehouderijbedrijven in de omgeving van Natura 2000-gebieden te stimuleren emissies te reduceren en daarmee natuurwaarden te versterken.

Het bosbeheer roept in toenemende mate discussie op in de maatschappij. Doelen op het gebied van klimaat, natuur, recreatie en duurzaam gebruik van grondstoffen kunnen met elkaar schuren. Met een bossenstrategie wil LNV een zorgvuldige afweging tussen de verschillende doelen kunnen maken. De uitvoering van de bossenstrategie in 2020 gebeurt in verbinding met de maatregelen in het Klimaatakkoord, gericht op uitbreiding van het bosareaal en het tegengaan van ontbossing.

LENV werkt samen met het Ministerie van IenW aan de Programmatische Aanpak Grote Wateren om natuur, energie en voedsel in deze wateren meer in evenwicht te brengen ([Kamerstuk 27 625, nr. 422](#)). In de periode tot 2050 komen diverse systeemingrepen in uitvoering. Waar nodig worden aanpassingen gedaan in het beheer en het gebruik van wateren. In 2020 stellen LNV, IenW en de betrokken regio's extra middelen beschikbaar voor uitvoering ([Kamerstuk 35 000-J, nr.7](#)).

Samen met IenW en de Waddenprovincies versterkt LNV het beheer en herstel van UNESCO Werelderfgoed de Waddenzee. In 2020 is een Beheerautoriteit ingericht voor één samenhangende en planmatige aanpak van natuur-, water- en visbeheer ([Kamerstuk 29 684, nr. 185](#)). Met het Programma «Naar een Rijke Waddenzee 2019–2022» draagt LNV in 2020 bij aan natuurherstel en verduurzaming van de mossel- en garnalenvisserij ([Kamerstuk 29 684, nr. 163](#)).

Verduurzaming landbouw en landgebruik

Het pakket aan maatregelen in het Klimaatakkoord voor Landbouw en Landgebruik moet resulteren in een broeikasgasreductie van 6,0 Megaton. Hiermee worden de doelstellingen voor 2030 (3,5 Megaton) gehaald en wordt een voorschot genomen op verdere CO₂-reductie op weg naar 2050.

In de verduurzaming van de landbouw speelt de veehouderij een belangrijke rol. Veel opgaven zoals het sluiten van de voer-mest kringloop, het herstel van biodiversiteit, het reduceren van emissies via diervoer (ook voor de gezondheid van omwonenden) en de naleving van eisen op het gebied van dierenwelzijn en diergezondheid komen samen op het erf van de veehouder. In 2020 werkt LNV aan de transitie naar een verdere verduurzaming van de veehouderij door het stimuleren van innovaties, regionale initiatieven en de markt voor duurzame dierlijke producten. Daarnaast ondersteunt LNV de uitvoering van de plannen van dierlijke sectoren om hun bedrijfsvoering verder te verduurzamen.

In 2020 worden subsidies toegekend op basis van de Subsidieregeling sanering varkenshouderijen ([Kamerstuk 28 973, nr. 213](#)). Varkenshouders in Zuid- en Oost-Nederland die geuroverlast veroorzaken kunnen een financiële vergoeding krijgen als zij hun bedrijf beëindigen. Daarnaast stelt LNV vanaf eind 2019 een subsidieregeling open ter bevordering van brongerichte emissiebeperkende innovaties in stallen. In Europees verband zet LNV zich in voor aanpassing van de Nitraatrichtlijn om de mogelijkheden voor het gebruik van dierlijke mest te verruimen en daarmee tot vermindering van het gebruik van kunstmest te komen.

Naast een algemeen duurzaam beheer van landbouw bodems, werkt LNV in 2020 specifiek aan de aanpak van de problematiek in veenweidegebieden, waar het veen oxideert en de bodem daalt als gevolg van een laag waterpeil en intensief agrarisch gebruik. LNV stimuleert boeren om nieuwe, minder intensieve vormen van landgebruik en andere teelten toe te passen om bodemdaling tegen te gaan en de natuur te versterken.

Met de afspraken in het Tuinbouwakkoord ([Kamerstuk 32 627, nr. 30](#)) werkt LNV, samen met de glastuinbouwsector, aan de realisatie van de ambitieuze doelstelling van een volledig klimaatneutrale glastuinbouwsector in 2040. In 2020 zijn er extra middelen beschikbaar voor de uitvoering van het programma Kas als Energiebron.

Om in te kunnen spelen op de veranderingen in het klimaat voor de landbouw start LNV met de uitvoering van het meerjarige Actieprogramma klimaatadaptatie landbouw. Het doel hiervan is dat alle ondernemers in de land- en tuinbouw in 2030 voorbereid zijn op de veranderingen in het klimaat (neerslagextremen, droogte, hitte en verzilting). In 2020 staat de verbetering van het water- en bodemsysteem en de ontwikkeling van robuuste rassen en teeltsystemen centraal. Daarnaast wordt de Brede Weersverzekering in 2020 toegankelijker en gunstiger voor boeren. In samenwerking met het Ministerie van Financiën wordt er geen assurantiebelasting meer op deze verzekeringen geheven en wordt de schadedempel verlaagd naar 20%. Hierdoor worden de risico's die boeren lopen bij de productie van gewassen in het open veld beter beheersbaar.

Dierenwelzijn en diergezondheid

Dierenwelzijn is onderdeel van de verduurzaming van de veehouderij. In 2020 is een subsidieregeling operationeel die, naast emissiearme stalsystemen, bijdraagt aan de verbetering van het dierenwelzijn. Ook werkt LNV in 2020 verder aan de terugdringing van het aantal stalbranden met dierlijke slachtoffers door onder andere periodieke elektrakeuring en beveiliging van elektromotoren en detectiesystemen alsmede het bevorderen van geïntegreerde plaagdierbeheersing. Om de sterfte onder kalveren, geitenlammeren en biggen structureel te verminderen worden kwaliteits- en benchmarksystemen ingericht. Internationaal zet LNV zich in voor het verbeteren en beperken van diertransport door aanscherping van de Europese Transportverordening en voor verdergaande afspraken over proefdiervrije innovatie.

Op 1 januari 2020 start het nieuwe convenant voor het Diergezondheidsfonds, waaruit de kosten voor preventie en bestrijding van besmettelijke dierziekten worden betaald. LNV verkent de toekomstbestendige opbouw van de plafondbedragen van het fonds. Daarnaast bereidt LNV de inwerkingtreding van een nieuwe Europese diergezondheidsverordening voor. De Europese verordening diergeenesmiddelen wordt geïmplementeerd en LNV draagt financieel bij aan de uitvoering van het sectorspecifieke beleid voor reductie van het antibioticagebruik ([Kamerstuk 29 683, nr. 220](#)). Tenslotte voert LNV in 2020 de roadmaps voor vogelgriep en Afrikaanse varkenspest uit om de risico's op en de gevolgen van uitbraken van deze besmettelijke dierenziekten te beperken.

Waardering voor voedsel en voedselveiligheid

De omslag naar kringlooplandbouw vraagt om meer waardering van consumenten voor de inspanningen van boeren, tuinders en vissers. Bewustzijn van de herkomst van ons voedsel draagt er aan bij dat consumenten minder voedsel verspillen en andere keuzes maken in hun aankoopgedrag. Zoals weergegeven in de Kamerbrief van 2 augustus naar aanleiding van de initiatiefnota van het lid Dik-Faber «Verbinding boer(in)-burger. Voedsel dichtbij» ([Kamerstuk 35 068, nr. 4](#)), zet LNV zich in voor het bevorderen van de waardering voor en afzet van Nederlandse streek- en regioproducten. Tevens ondersteunt LNV de Taskforce Korte Keten om de belangstelling van consumenten voor voedsel, gemaakt in de directe omgeving, te vergroten.

In 2020 bouwt LNV verder aan een circulair voedselsysteem waarbij onnodig verlies van voedsel zoveel mogelijk wordt voorkomen. De afspraken die samen met bedrijven en organisaties in het nationaal platform «Samen tegen voedselverspilling» zijn gemaakt worden voortgezet. Het doel is om in 2030 1 miljoen ton grondstoffen binnen de voedselketen te houden dan wel een hoogwaardigere bestemming te geven. In 2020 wordt ook uitvoering gegeven aan de aanpak van voedselverspilling in de horeca en de publiekscampagne «Hoe verspil-lingsvrij ben jij?»

Het eiwitrapport van de Europese Commissie laat zien dat het benutten van eiwitten uit reststromen veel kansen biedt voor het realiseren van een circulair voedselsysteem. LNV wil het aandeel reststromen als grondstof van diervoeders en als meststof voor plantaardige productie vergroten, mits veilig en gezond toepasbaar en ook economisch haalbaar. Met de inzet van een «team reststromen» ondersteunt LNV ondernemers die knelpunten ervaren bij de inzet van reststromen. In navolging van het

rapport van de Europese Commissie presenteert LNV in 2020 een nationale eiwitstrategie.

De Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (NVWA) benut de extra middelen uit het Regeerakkoord om het toezicht en de handhaving op voedselveiligheid en dierenwelzijn te versterken. Daarnaast bouwt de NVWA in 2020 voort op de ingezette koers van meer risicogericht, kennisgedreven en uniform toezicht, waarvoor nieuwe werkwijzen worden ontwikkeld en toegepast. In 2020 maakt de NVWA ook inzichtelijk hoe met de voorstellen volgend uit de herbeïnning een effectieve uitvoering van toezicht en handhaving gewaarborgd blijft.

Versterken samenwerking met regio's

De regio is een belangrijke plek voor het sluiten van kringlopen van grondstoffen, hulpbronnen en natuurinclusieve landbouw. In de regio worden reststromen benut en ontstaan korte ketens van streekgebonden voedselproductie. LNV biedt gelijkwaardig partnerschap aan publieke en private partijen in regio's, met het doel samen maatwerk te vinden voor een effectieve aanpak van meervoudige regionale opgaven. Gegeven de verschillen in opgaven tussen regio's zet LNV gebiedsgerichte infrastructuur in: de Regio Deals, het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland, de pilots voor het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) en de experimenteergebieden voor kringlooplandbouw.

De Regio Deals hebben als doel de Brede Welvaart te versterken. Na openstelling van de derde tranche Regio Deals voor voorstellen van regionale partijen neemt het kabinet in het voorjaar van 2020 een besluit over de selectie van voorstellen en voorlopige toedeling van middelen. In 2020 komen de Regio Deals uit de eerste en tweede tranche verder tot uitvoering. Voor de transitie naar kringlooplandbouw en het versterken van de biodiversiteit zijn de Regio Deals Foodvalley, Achterhoek, Bodemdal Groene Hart en Natuurinclusieve landbouw belangrijk. De uitvoering van de Regio Deal Noordelijk Flevoland draagt bij aan de verduurzaming van de IJsselmeervisserij. Het [interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland](#) heeft als doel om samen met Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen een toekomstbestendig landelijk gebied te realiseren. Dit gebeurt door middel van een samenhangende aanpak van maatschappelijke opgaven zoals voedselproductie, waterveiligheid en energietransitie. In 2020 komen 15 voorstellen van regio's in uitvoering.

Perspectief op de Noordzee en voor de visserij

In aansluiting op de LNV-visie en het Klimaatakkoord werkt LNV in 2020 aan de verdere ontwikkeling en een betere benutting van onze blauwe ruimte; de Noordzee. Het doel is te komen tot een duurzame balans tussen voedsel, natuur en energie. De toekomst voor de visserijsector en het beschermen van ecologische kwaliteiten hebben daarbij de bijzondere aandacht van LNV. In 2020 verkent LNV de nieuwe kansen die met een meervoudig gebruik van de Noordzee ontstaan, zoals de combinatie van locaties voor wind op zee met de teelt van zeewier en oesters en het herstel van de mariene biodiversiteit.

De Nederlandse visserijsector staat onder druk. Dat geldt in het bijzonder voor de kottervisserij. Conflicterende belangen in het ruimtegebruik op zee, het Europees verbod op pulsvisserij en de gevolgen van een naderende Brexit zorgen ervoor dat vissers en hun families in onzekerheid verkeren over de toekomst. LNV werkt samen met de kotterorganisaties aan een visie die moet leiden tot een toekomstperspectief voor de sector,

gericht op de transitie naar betere verdienmodellen en een duurzame visserijvloot. Een toekomstbestendige visserij is innovatief en heeft minder uitstoot, minder bodemberoering en minder ongewenste bijvangsten. Naar verwachting is in de loop van het najaar 2019 de visie gereed. Dit geldt ook voor het Noordzeeakkoord dat duidelijkheid geeft over de balans in het ruimtegebruik op de Noordzee. Daaropvolgend draagt LNV in 2020 bij aan het ontwerp-Programma Noordzee 2022–2027.

In aansluiting op de totstandkoming van de kottervisie start LNV in 2020 met een innovatieprogramma. Hiervoor worden extra middelen uit het Regeerakkoord ingezet. Innovatie voor verduurzaming is ook de inzet van LNV bij de totstandkoming van een nieuwe verordening van het Europees Maritiem, Visserij- en Aquacultuur Fonds (EMVAF) 2021–2027. Over dit fonds wordt naar verwachting in 2020 een besluit genomen. Ten slotte geeft LNV uitvoering aan het Actieplan voor een toekomstbestendig IJsselmeerbeheer ([Kamerstuk 31 710, nr. 71](#)). In 2020 wordt onder meer de structurele visvangstcapaciteit voor het IJsselmeergebied bepaald.

Internationaal werken aan kringlooplandbouw en verduurzaming

Landbouwmarkten en daarmee ook de kringloopsystemen zijn internationaal. Onze internationale omgeving is sterk in beweging. Nieuwe verhoudingen tussen landen en werelddelen krijgen vorm. Het risico van handelsbelemmeringen neemt toe. Dit is kwetsbaar voor een open economie als die van Nederland en in het bijzonder voor de internationaal opererende agrofoodsector. LNV participeert in gremia zoals de OESO, WTO, FAO en G20 en zet zich, ook via het netwerk van landbouwraden, onverminderd in voor vrije markttoegang. Aansluitend op de LNV-visie ligt het accent daarbij op gezond, duurzaam en circulair geproduceerd voedsel. LNV zet zich in voor handelsakkoorden die bijdragen aan zowel handelsbelangen als duurzaamheidsdoelstellingen; het realiseren van een «gelijk speelveld» is daarbij cruciaal.

In Europees verband staat in 2020 de herziening van het GLB centraal. De Nederlandse inzet hiervoor krijgt vorm in een Nationaal Strategisch Plan dat LNV samen met andere betrokken ministeries, de provincies, waterschappen en overige stakeholders opstelt. De samenwerkende partijen zetten zich in voor een nieuw GLB dat zoveel mogelijk ondersteunend is aan de transitie naar een circulaire en duurzame landbouw met aandacht voor biodiversiteit en landschapselementen. De Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) treft in 2020 de voorbereidingen voor de uitvoering van het nieuwe GLB. Aanvullend zet LNV in Europees verband in op een Agenda kringlooplandbouw en de realisatie van het kennis- en innovatieprogramma Horizon Europe. Samen met partners heeft LNV voorbereidingen getroffen voor de gevolgen van een mogelijke Brexit. De onzekerheid daarover duurt voort en daarom blijft alertheid geboden.

Zoals weergegeven in de Kamerbrief «Op weg naar een wereld zonder honger in 2030: de Nederlandse inzet» ([Kamerstuk 2019Z11, nr. 528](#)) heeft Nederland met zijn kennis op het gebied van landbouw, water en voedselketens en het innovatieve bedrijfsleven een goede positie om een bijdrage te leveren aan de mondiale voedselzekerheid. Met de export van deze kennis kan Nederland andere landen ondersteunen om voedsel op een meer duurzame wijze te produceren. Dat draagt in het bijzonder bij aan het tweede Sustainable Development Goal (SDG) van de Verenigde Naties: «geen honger». In 2020 wordt de aanpak voor internationale voedselzekerheid uitgewerkt binnen onder meer het Netherlands Food

Partnership. Doelstelling is het realiseren van een circulair systeem van voedselvoorziening, waarbij mensen weten wat gezond eten is, of het veilig is, waar het vandaan komt en hoe en door wie het geproduceerd is. Ten slotte zet LNV zich, door middel van de convenanten voor internationaal verantwoord ondernemen, in om risico's in de keten ten aanzien van mensenrechten, arbeid en milieu aan te pakken.

Bestemming envelopmiddelen LNV Regeerakkoord en Klimaatakkoord

Onderstaande tabellen geven een overzicht van alle intensivering op de begroting van LNV in het kader van het Regeerakkoord en het Klimaatakkoord. Daarbij is inzichtelijk gemaakt waar de betreffende middelen zijn geland in de begroting. Toelichting op de besteding en voortgang van deze intensivering is terug te vinden in de betreffende beleidsartikelen van de begroting en meer in detail in de Kamerbrieven over de specifieke onderwerpen.

Overzicht regeerakkoordmiddelen LNV (bedragen x € 1 mln.)							
Envelop	Artikel/onderdeel	2019	2020	2021	2022	2023	2024
F29 Cofinanciering warme sanering varkenshouderij	Art. 11 / Subsidies, Opdrachten en Bijdragen aan agentschappen	1	101	49	18	8	6
F29 Warme sanering (restant envelop)	Nog niet op LNV-begroting		4	4	4	3	1
F31 Cofinanciering Innovatieve Visserij	Art. 11 / Subsidies	5	5	5			
F30 Fonds bedrijfsopvolging agrarische sector	Art. 11 / Garanties	50	25				
F28 Capaciteit NVWA + 25 mln. Rutte II (LNV-deel)	Art. 11 / Bijdragen aan agentschappen	6	15	16	13	13	13
E25 Natuur en Waterkwaliteit (6e Actieprogramma Nitraatrichtlijn)	Art. 11 / Opdrachten	14	18	17			
E25 Natuur en Waterkwaliteit (Interbestuurlijk Programma, Naar een vitaal platteland)	Nog niet op LNV-begroting		40				
G37 Toepast onderzoek innovatie (deel Wageningen Research)	Art. 11 / Subsidies en Bijdragen aan ZBO's/RWT's	18	25	25	25	25	25
E23 Klimaatenvoppel tranche 2018	Art. 11 / Subsidies en Opdrachten	3	1	2	2	2	
E23 Klimaatenvoppel tranche 2019	Art. 11 / Subsidies en Opdrachten. Art. 12 / Opdrachten	29	3				
Totaal		126	237	118	62	51	45

Overzicht intensivering LNV voorstel Klimaatakkoord en Urgenda (bedragen x € 1 miln.)							
	Artikel/onderdeel	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Voorstel Klimaatakkoord:							
Brongerichte maatregelen	Art. 11 / Subsidies		11	11	10	10	10
Geïntegreerde aanpak uitstoot methaan en ammoniak	Art. 11 / Opdrachten		6	6	5	5	5
Kas als Energiebron (EG)	Art. 11 / Subsidies		13,5	15,5	15,5	16,5	15,5
Kas als Energiebron (Innovatie)	Art. 11 / Opdrachten		12,5	10,5	7,5	8,5	8,5
Bodemkoolstof (kennisverspreiding en innovatie)	Art. 11 / Opdrachten		7	7			
Bomen, bos en natuur	Art. 12 / Opdrachten		6	6	6	6	6
Advisering agrarische ondernemers op het gebied van kringlooplandbouw	Art. 11 / Opdrachten		1	1	0,5	0,5	1
Voedselverspilling	Art. 11 / Opdrachten		1	1	0,5	0,5	
Urgenda:							
Subsidieregeling sanering varkenshouderijen	Art. 11 / Subsidies	10	60				
Energie-efficiëntie glastuinbouw (EG)	Art. 11 / Subsidies	4	12				
Innovatieagenda energie	Art. 11 / Opdrachten		2,5				
Totaal		14	132,5	58	45	47	46

Voor LNV gereserveerde middelen met betrekking tot maatregelen voorstel Klimaatakkoord ¹ (bedragen x € 1 miln.)						
	2020	2021	2022	2023	2024	
Veenweiden	79	79	16	16	16	
Veehouderij rondom Natura 2000-gebieden	20	40	40			
Kunstmestvervanging	4	4	2	2	3	
Bodemkoolstof	3	3	1	1	1	
Brongerichte maatregelen (pilots, demo's)	4	4	4	4	4	
Randvoorwaarden voor verdienmodel / klimaatvriendelijke producten	2	2	2			
Totaal	112	132	65	23	24	

¹ Deze middelen worden op een later moment toegevoegd aan de begroting van LNV

2.2 Belangrijkste beleidmatige mutaties

Belangrijkste beleidmatige mutaties ten opzichte van vorig jaar (uitgaven) (bedragen x € 1.000)							
	Art. nr.	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Stand ontwerpbegroting 2019 (inclusief NvW)		914.741	856.359	843.042	828.263	834.756	
Belangrijkste mutaties							
Envelop bedrijfsopvolging agrarische sector	11	50.000	25.000				
Regeling sanering varkenshouderij	11	10.000	160.200	47.500	17.700	8.400	6.200
Monitoring mestbeleid	11	3.000	5.800	4.600	200		
Nationaal Innovatieprogramma Visserij	11	5.000	5.000	5.000			
NVWA uitspraak CBb retributies	11	14.100	4.400	4.400	4.400		
NVWA reistijd is werktijd	11	7.600	7.600	3.800			
Identificatie en registratie (I&R) van dieren	11	5.200	5.200	5.200	5.200	5.200	5.200
Innovatieagenda energie	11		2.500				
Energie-efficiëntie glastuinbouw	11	4.000	12.000				
Tweede tranche NVWA-envelop Regeerakkoord	11		11.700	12.300	10.000	10.000	10.000
Klimaatakkoord – Middelen subsidie brongerichte maatregelen	11		11.000	11.000	10.000	10.000	10.000
Klimaatakkoord – Geïntegreerde aanpak methaan en ammoniak	11		6.000	6.000	5.000	5.000	5.000
Klimaatakkoord – Bodemkoolstof	11		7.000	7.000			
Klimaatakkoord – Kas als Energiebron	11		26.000	26.000	23.000	25.000	24.000
Klimaatakkoord – Voedselverspilling/reststromen/biomassa	11		2.000	2.000	1.000	1.000	1.000
Klimaatakkoord – Bomen, bos en natuur	12		6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
Nationale Parken	12		2.000	2.000	2.000		
Bijdrage Inkoop Uitvoering Centrum (IUC)	50	5.000	5.000				
Regio envelop	51	205.900	180.400	77.700	2.400		
Reeds uitgegeven Regio	51	– 169.750	– 1.900	– 3.700	– 2.000		
ICT-middelen herinrichting	51	7.000	7.000	7.000	7.000	7.000	7.000
Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB)	51	7.600	25.000	22.300	6.300	1.800	
Toekenning loon- en prijsbijstellingstranche 2019	alle	21.012	20.323	20.102	19.766	19.932	19.955
Overige mutaties		8.183	24.513	19.883	14.639	8.350	10.978
Stand ontwerpbegroting 2020		1.098.586	1.406.095	1.129.127	960.868	942.438	934.189

Envelop bedrijfsopvolging agrarische sector

Dit betreft de overheveling van middelen uit de envelop Bedrijfsopvolging agrarische sector naar de begroting van LNV. In het Regeerakkoord is opgenomen dat er, om de bedrijfsopvolging binnen het boerenbedrijf te

steunen, een fonds voor ondersteuning van bedrijfsopvolging bij jonge agrariërs komt. Dit wordt vormgegeven via een garantieregeling waarmee starters/overnemers aanvullende investeringen kunnen doen voor verduurzaming. Daarnaast worden jonge agrariërs ondersteund bij de socio-economische aspecten van overnames.

Regeling sanering varkenshouderij

Dit betreft de overheveling van middelen uit de envelop Cofinanciering warme sanering varkenshouderij naar de begroting van LNV. Deze maatregel uit het Regeerakkoord wordt vormgegeven door een saneringsregeling waarbij de grootste veroorzakers van stankoverlast tegen een vergoeding kunnen stoppen. Daarnaast zijn er middelen voor stalinnovaties in de varkenshouderij, pluimveehouderij en melkgeitenhouderij. In het kader van Urgenda is door het kabinet besloten aanvullende middelen vrij te maken voor de sanering van de varkenshouderij.

Monitoring mestbeleid

Voor de uitvoering van de monitoring mestbeleid is budget beschikbaar gesteld voor de implementatie EU-meststoffenverordening (€ 0,2 mln.), Mest IT versterkte handhavingsstrategie (€ 2,5 mln.) en NVWA handhaving sleepvoetbemester (€ 0,3 mln.). Deze aanvullende middelen worden ingezet om fraude bij mest structureel terug te dringen.

Nationaal Innovatieprogramma Visserij

Vanuit de envelop Cofinanciering innovatie visserij wordt in de periode 2019–2021 jaarlijks € 5 mln. beschikbaar gesteld ten behoeve van het subsidiëren van fundamenteel innovatieonderzoek. Kansrijke innovaties die hieruit voortkomen kunnen vervolgens via het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV) verder gebracht worden. Daarnaast zijn middelen beschikbaar voor haalbaarheidsonderzoek en samenwerkingsprojecten die de toepassing naar de praktijk mogelijk moeten maken.

NVWA uitspraak CBb retributies

Het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) heeft, in een zaak over retributies die de NVWA slachterijen in rekening brengt voor het keuren van vlees, geoordeeld dat de interne initiële opleidingskosten tot dierenarts of assistent geen onderdeel mogen uitmaken van het retributietarief. Deze rechterlijke uitspraak heeft tot gevolg dat de retributietarieven voor 2019 zijn verlaagd wat leidt tot een inkomstenderving van jaarlijks € 4,4 mln.

NVWA reistijd is werktijd

De afschaffing van de reistijd is werktijd (RT=WT) regeling (€ 7,6 mln.) is oorspronkelijk een op basis van extern onderzoek omschreven efficiencypotentieel dat door de ministeries van LNV en VWS is omarmd. Uit de overleggen met de vakbonden blijkt dat de besparing niet op de beoogde wijze kan worden behaald.

Identificatie en registratie (I&R) van dieren

Met ingang van 2019 vindt er een technisch-administratieve wijziging plaats met betrekking tot de opdracht aan RVO voor de uitvoering van identificatie en registratie van dieren, waarvoor leges in rekening worden gebracht. De uitvoeringskosten van RVO en de ontvangsten van de sector werden tot dit jaar gesaldeerd en vanaf dit jaar gescheiden verantwoord. Dit is in de begroting verwerkt door de bijdrage aan het agentschap RVO te verhogen en tegelijkertijd voor hetzelfde bedrag leges-ontvangsten te ramen.

Innovatieagenda energie

Binnen het industriegebied Moerdijk is in potentie een grote hoeveelheid restwarmte op een geschikt temperatuurniveau beschikbaar voor aanwending in glastuinbouw en/of de gebouwde omgeving. Momenteel ontbreekt echter de transportinfrastructuur om deze warmte te kunnen benutten. In 2020 wordt € 2,5 mln. ter beschikking gesteld om een warmteleiding en een CO₂-leiding te realiseren. Hierdoor kan het aardgasverbruik van een nabijgelegen tuinbouwgebied voor een belangrijk deel worden vervangen door restwarmte. In de gewenste situatie wordt aardgas vervangen door restwarmte en aangevoerde CO₂. Restwarmteprojecten zijn belangrijk voor het bereiken van de klimaatopgave binnen de glastuinbouw.

Energie-efficiëntie glastuinbouw

Er wordt in 2020 € 12 mln. ter beschikking gesteld ten behoeve van het programma Kas als Energiebron. Kas als Energiebron is het innovatie- en actieprogramma dat energiebesparing en het gebruik van duurzame energie in de glastuinbouw stimuleert. Dit programma ondersteunt de opschaling en vroege marktintroductie van integrale innovatieve teelt- en kas(techniek) concepten en gebiedsgerichte glastuinbouw energie-innovaties passend bij een klimaatneutrale toekomst. Met de toegekende middelen wordt de regeling investeringen in energie-efficiëntie glastuinbouw (EG) opgehoogd. Deze regeling heette voorheen de EHG-regeling.

Tweede tranche NVWA-envelop Regeerakkoord

Dit betreft het LNV-deel (2/3) van de tweede, tevens laatste, structurele tranche vanuit het Regeerakkoord voor de versterking van de NVWA op het gebied van voedselveiligheid en dierenwelzijn en de incidentele toekenning van het restant van de € 25 mln. die bij de begroting 2018 aanvullend voor de NVWA beschikbaar was gesteld.

Klimaatakkoord – Middelen subsidie brongerichte maatregelen

De middelen voor brongerichte maatregelen zijn bedoeld voor het ontwikkelen en stimuleren van innovaties en investeringen in integraal duurzame en emissiearme stalsystemen met een brongerichte samenhangende emissiereductie van broeikasgassen, ammoniak, geur en fijnstof. Met deze middelen draagt LNV bij aan de doelstelling uit het Klimaatakkoord van de beoogde emissiereductie voor de veehouderij van 1,2–2,7 Mton CO₂-eq methaan in 2030. De subsidieregeling die wordt uitgewerkt, heeft betrekking op zowel innovatie- en pilotprojecten en emissiemetingen als op investeringsprojecten voor «first movers». Het betreft de aanpassing van bestaande stalsystemen en de ontwikkeling van nieuwe stalsystemen die gericht zijn op onder andere snelle afvoer van mest uit de stal, opslag buiten de stal en mestbehandeling.

Klimaatakkoord – Geïntegreerde aanpak methaan en ammoniak

De middelen zijn bedoeld voor maatregelen voor een geïntegreerde voeren diergerichte aanpak van methaan en ammoniak in de melkveehouderij. Momenteel komt twee derde van alle methaanemissie in Nederland uit de agrarische sector. Circa 8 Mton CO₂-eq is enterische methaanemissie van melkvee (uit de spijsvertering). Voor ammoniak geldt een nationaal emissieplafond van 128 kton. De landbouw is voor ruim 90% de bron daarvan, waarvan circa 60% van rundvee. In 2017 en 2018 is het ammoniakplafond als gevolg van een toename in de landbouw overschreden en voldoet Nederland niet meer aan de internationale afspraken. In het Klimaatakkoord is een reductieopgave voor de veehouderij geformuleerd

van 1,2–2,7 Mton, waarvan 0,5–1 Mton voor de reductie van enterische methaan. Voor ammoniak is het doel een reductie van circa 8 kton. De aanpak bestaat uit onderzoek, demonstratie en kennisverspreiding/-implementatie. De gehele keten van maatregelen en werkwijzen om tot rantsoen te komen (inkuilen, graslandbeheer, graswinning, kwaliteit, beweiding, bemesting etc.) moet onderzocht en op de nieuwe doelen afgestemd worden.

Klimaatakkoord – Bodemkoolstof

De gezamenlijke ambitie van de ondertekenaars van het Klimaatakkoord is in 2030 een aanvullende vastlegging van 0,5 Mton CO₂-eq per jaar te realiseren op basis van de huidige circa 1,85 miljoen hectare landbouwgrond in Nederland. Dit realiseren partijen door een toename van het organische stofgehalte en een verminderde vorming van lachgas in deze bodems. Hiervoor is een integrale aanpak (duurzaam bodembeheer) vereist, omdat zaken als organisch stofgehalte, bodemleven en bodemverdichting onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Onderdelen van de integrale aanpak zijn: kennisontwikkeling, -verspreiding en -toepassing, gebiedsgerichte pilots en demo's, toetsing en verfijning van maatregelen in pilots en proefprojecten, versterken van innovatieopgaven in de agroketen, meet- en monitoringssystematiek.

Klimaatakkoord – Kas als Energiebron

De glastuinbouw is een economisch belangrijke sector met een miljardenomzet en dito export. Het is echter een energie-intensieve sector, die veel gas gebruikt met bijbehorende CO₂-emissie. Kas als Energiebron beoogt de CO₂-emissie in de glastuinbouw als gevolg van het gebruik van fossiele brandstoffen en de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te verminderen met als ambitie een klimaatneutrale glastuinbouw.

Klimaatakkoord – Voedselverspilling/reststromen/biomassa

Wat betreft voedselverspilling is het doel om de voedselverspilling in de keten en bij de consument tot een minimum te beperken. Dit levert een grote bijdrage aan het tegengaan van klimaatverandering en het borgen van voedselzekerheid. Met betrekking tot reststromen/biomassa worden deze middelen ingezet om een vermindering in gebruik van primaire grondstoffen (mineraal, fossiel en metalen) in 2030 te realiseren. De ambitie is om het aandeel reststromen in het veevoer in de periode tot 2030 met minimaal 10% te verhogen, onder voorwaarde van de beschikbaarheid van goede grondstoffen.

Klimaatakkoord – Bomen, bos en natuur

Met maatregelen op het gebied van natuur, bomen en bos wordt bijgedragen aan het oplossen van het probleem van klimaatverandering en het realiseren van de afspraken uit de internationale klimaatafspraken («Parijs») waar Nederland zich aan heeft gecommitteerd. Bossen en natuur leggen veel koolstof/CO₂ vast. De middelen worden ingezet om een toename van het areaal bos (inclusief boslandbouw) en natuur te realiseren van circa 5.000 ha.

Nationale Parken

Voor het ondersteunen van Nationale Parken stelt LNV in 2020 € 2 mln. beschikbaar. Dit bedrag kan parken ondersteunen bij het vormgeven van gebiedsprocessen om de natuur-, cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten te versterken ([Kamerstuk 33 576, nr. 165](#)).

Bijdrage Inkoop Uitvoering Centrum (IUC)

Het IUC is ondergebracht bij RVO en voert inkooptaken uit voor LNV en EZK. Het IUC krijgt meer opdrachten dan voorheen verwacht. Daarnaast is er door de strengere wet- en regelgeving voor inkoop meer werk ontstaan, waardoor de kosten stijgen. De additionele uitgaven hiervoor zijn geraamd op € 5 mln. in 2020.

Regio envelop

Hiermee worden de resterende middelen van de regio envelop naar de LNV-begroting overgeheveld ten behoeve van regionale opgaven. De besteding van deze middelen is verder toegelicht in artikel 51.

Reeds uitgegeven Regio

Een deel van de middelen uit de regio envelop is reeds overgeheveld naar het Gemeentefonds, het Provinciefonds en de begrotingen van andere ministeries. De exacte besteding van deze middelen is verder toegelicht in artikel 51.

ICT-middelen herinrichting

Hiermee worden de structurele middelen voor de (her)inrichting van LNV/EZK ten behoeve van de ICT naar de LNV-begroting overgeheveld.

Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB)

In 2021 wordt het nieuwe Europese Meerjarig Financieel Kader (MFK) van kracht. Ter voorbereiding hierop worden nieuwe verordeningen opgesteld voor het GLB. De grootste verandering in het nieuwe GLB is de omschakeling van het beoordelen van de rechtmatigheid naar een beoordeling van de doelmatigheid, waarbij de prestaties worden gemeten. Dit leidt tot implementatiekosten. De komende jaren is hiervoor € 63 mln. beschikbaar. Het budget voor 2020 bedraagt € 25 mln.

Toekenning loon- en prijsbijstellingstranche 2019

Vanuit artikel 51 wordt de loon- en prijsbijstelling verdeeld over de loon- en prijsgevoelige begrotingsonderdelen.

Overige mutaties

Dit betreffen diverse mutaties op de begroting en overhevelingen naar andere departementen.

Belangrijkste beleidsmatige mutaties ten opzichte van vorig jaar (ontvangsten) (bedragen x € 1.000)							
	Art. nr.	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Stand ontwerpbegroting 2019 (inclusief NvW)		88.597	75.769	73.236	66.786	62.367	
Belangrijkste mutaties							
Identificatie en registratie (I&R) van dieren	11	5.200	5.200	5.200	5.200	5.200	5.200
Verkoop gronden Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL)	12		3.933	12.159	8.804		
Programma Natuuroffensief (NOF)	12		1.500				
Overige mutaties		18.081	3.737	6.394	- 766	265	165
Stand ontwerpbegroting 2020		111.878	90.139	96.989	80.024	67.832	65.324

Identificatie en registratie (I&R) van dieren

Met ingang van 2019 vindt er een technisch-administratieve wijziging plaats met betrekking tot de opdracht aan RVO voor de uitvoering van identificatie en registratie van dieren, waarvoor leges in rekening worden gebracht. De uitvoeringskosten van RVO en de ontvangsten van de sector werden tot dit jaar gesaldeerd en vanaf dit jaar gescheiden verantwoord. Dit is in de begroting verwerkt door de bijdrage aan het agentschap RVO te verhogen en tegelijkertijd voor hetzelfde bedrag leges-ontvangsten te ramen.

Verkoop gronden Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL)

Als gevolg van de afronding van de werkzaamheden van BBL als voorbereiding op de opheffing, resteert een positief saldo. De middelen worden in de jaren 2020–2022 afgedragen aan LNV als opdrachtgevend departement (€ 3,9 mln. in 2020).

Programma Natuuroffensief (NOF)

In 2001 zijn door het toenmalige kabinet gelden voor het programma Natuuroffensief beschikbaar gesteld en in het beheer gegeven van het Groenfonds. Van deze gelden is een bedrag van € 1,5 mln. over.

2.3 Overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven

In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van voorgenomen uitgaven die naar verwachting op 1 januari 2020 nog niet juridisch zijn verplicht. Het gaat om gereserveerde middelen die later in het begrotingsjaar worden verplicht. In veel gevallen liggen er ook bestuurlijke afspraken aan deze voornemens ten grondslag. De niet-juridisch verplichte uitgaven zijn dan ook niet te beschouwen als middelen die zonder meer vrijelijk beschikbaar zijn voor alternatieve aanwending.

Overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven en bestemming (bedragen x € 1.000)				
Art.nr.	Naam artikel (€ totale uitgaven art.)	Juridisch verplichte uitgaven	Niet-juridisch verplichte uitgaven	Bestemming van de niet-juridisch verplichte uitgaven
11	Een weerbaar, veerkrachtig en veilig agro-, voedsel- en visserisysteem (€ 937,4 mln.)	843.026 (90%)	94.355 (10%)	<ul style="list-style-type: none"> <i>Subsidies</i> <ul style="list-style-type: none"> - Agrarisch ondernemerschap (€ 5,4 mln.) - Duurzame veehouderij (€ 25,3 mln.) - Glastuinbouw en weerbare planten en teeltsystemen (€ 7,4 mln.) - EFMZV (€ 5,5 mln.) <i>Garanties</i> <ul style="list-style-type: none"> - Garantieregeling Vermogensversterkende kredieten (€ 25,0 mln.) <i>Opdrachten</i> <ul style="list-style-type: none"> - Duurzame veehouderij (€ 4,8 mln.) - Glastuinbouw en weerbare planten en teeltsystemen (€ 4,4 mln.) - Kennisontwikkeling en (agrarische) innovatie (€ 6,0 mln.) - Mestbeleid (€ 4,6 mln.) <i>Overig</i> (€ 8,6 mln.)
12	Natuur, biodiversiteit en gebiedsgericht werken (€ 132,9 mln.)	111.443 (84%)	21.458 (16%)	<ul style="list-style-type: none"> <i>Opdrachten</i> <ul style="list-style-type: none"> - Natuur en Biodiversiteit Grote Wateren (€ 5,2 mln.) - Vermaatschappelijking Natuur en Biodiversiteit (€ 7,7 mln.) - Overige stelsel activiteiten (€ 2,5 mln.) - Internationale samenwerking (€ 2,3 mln.) - Natuur en Biodiversiteit op land (€ 3,1 mln.) - Caribisch Nederland (€ 0,5 mln.)
Totaal aan niet verplichte uitgaven			115.813	

2.4 Meerjarenplanning beleidsdoorlichtingen

Overzicht meerjarenplanning beleidsdoorlichtingen								
Artikel	Realisatie				Planning			Geheel artikel?
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
11 Een weerbaar, veerkrachtig en veilig agro-, voedsel- en visserijssysteem		✓						Ja
12 Natuur, biodiversiteit en gebiedsgericht werken			✓					Ja

Artikel 11: De beleidsdoorlichting bevindt zich momenteel in de afrondingsfase en wordt voor het kerstreces 2019 aan de Tweede Kamer aangeboden ([Kamerstuk 31 104, nr. 4](#)).

Artikel 12: De beleidsdoorlichting van voormalig artikel 18 is op 24 december 2015 aan de Tweede Kamer aangeboden ([Kamerstuk 30 991, nr. 29](#)).

Voor het meest recente overzicht van de status van beleidsdoorlichtingen, zie: [rijksbegroting.nl](#)

Voor een verdere onderbouwing van de meerjarenprogrammering, zie Bijlage 5 «Evaluatie- en overig onderzoek».

2.5 Overzicht van Risicoregelingen

Overzicht verstrekte garanties (bedragen x € 1.000)							
Artikel	Omschrijving	Uitstaande garanties 2018	Geraamd te verlenen 2019	Uitstaande garanties 2019	Geraamd te verlenen 2020	Uitstaande garanties 2020	Garantieplafond ¹
Artikel 11 Een weerbaar, veerkrachtig en veilig agro-, voedsel- en visserij-systeem	Borgstelling MKB-Landbouwkredieten, artikel 2:5.6.	334.318	79.300 ²	33.125	380.493	120.000 ³	50.000
	Borgstelling MKB-Landbouwkredieten, artikel 2:5.6., tweede lid, onderdeel b, onder 4° (wijziging van de Regeling nationale EZ-subsidies wordt van kracht op 1 januari 2020)					450.493	120.000
Artikel 12 Natuur, biodiversiteit en gebiedsgericht werken	Garantie voor natuurgebieden en landschappen	346.540	0	19.100	327.440	0	19.400
	Totaal	680.858	79.300	52.225	707.933	120.000	69.400
						758.533	120.000
							346.540

¹ Dit betreft het jaarlijks garantieplafond.

² Voor de BL is in 2019 een garantieplafond van € 79.3 mln. gepubliceerd. De resterende ruimte van het totale garantiebudget in 2019 van € 120 mln. wordt in 2019 mogelijk deels ingezet om de in het Voorstel tot een Klimaatakkoord aangekondigde garantie aan het Groenfonds te kunnen verlenen.

³ De wijziging van de Regeling nationale EZ-subsidies waarmee de Borgstelling MKB-landbouwkredieten wordt uitgebreid met een onderdeel ‘aanvullende subsidies’, wordt gepubliceerd op 1 september 2019 en wordt van kracht op 1 januari 2020. In de Regeling openstelling EZK- en LNV-subsidies 2020 zal het geraamd te verlenen bedrag worden gesplitst in een deel dat beschikbaar is voor borgstellingen voor investeringen als bedoeld in het huidige artikel 2:5.6., en een deel voor het nog toe te voegen onderdeel ‘aanvullende investeringen’. Daarnaast zal het bedrag voor de BL in 2020 waarschijnlijk worden bijgesteld om de in het klimaatakkoord aangekondigde garantie aan het Groenfonds te kunnen verlenen.

Overzicht uitgaven en ontvangsten garanties (bedragen x € 1.000)

Artikel	Omschrijving	Uitgaven 2018	Ontvang- sten 2018	Stand risico- voorzie- ning 2018	Saldo 2018	Uitgaven 2019	Ontvang- sten 2019	Stand risico- voorzie- ning 2019	Saldo 2019	Uitgaven 2020	Ontvang- sten 2020	Stand risico- voorzie- ning 2020
Artikel 11 Een weerbaar, veerkrachtig en veilig agro-, voedsel- en visserij-systeem	Borgstelling MKB-Landbouwkredieten. artikel 2:5,6.	1.311	1.885	14.741	574	3.125	2.925	14.541	-200	2.000	1.800	14.341 -200
	Borgstelling MKB-Landbouwkredieten, artikel 2:5,6., tweede lid, onderdeel b, onder 4° (wijziging van de Regeling nationale EZ-subsidies wordt van kracht op 1 januari 2020) ¹											
Artikel 12 Natuur, biodiversiteit en gebiedsgericht werken	Garantie voor natuurgebieden en landschappen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Totaal	1.311	1.885	14.741	574	3.125	2.925	14.541	-200	2.000	1.800	14.341 -200

¹ De wijziging van de Regeling nationale EZ-subsidies waarmee de Borgstelling MKB-landbouwkredieten wordt uitgebreid met een onderdeel ‘aanvullende subsidies’, wordt gepubliceerd op 1 september 2019 en wordt van kracht op 1 januari 2020. De ramming van uitgaven en ontvangsten uit provisies zal in de voorjaarsnota 2020 worden opgenomen. Daarnaast zal voor de bijdrage vanuit de begroting voor een de risicoreservering getroffen worden waarvoor een aparte begrotingsreserve zal worden ingesteld.

Artikel 11 Een weerbaar, veerkrachtig en veilig agro-, voedsel- en visserijssysteem

Borgstelling MKB-Landbouwkredieten (BL)

Met deze garantieregeling kunnen banken een borgstelling aan land- en tuinbouwondernemers verstrekken indien deze bedrijven voor leningen onvoldoende zekerheden bieden aan de bank. Het knelpunt dat met deze borgstelling wordt bestreden is het verschijnsel dat in de kern gezonde bedrijven – met voldoende zicht op rentabiliteit en continuïteit – niet of onvoldoende in hun kredietbehoefte kunnen voorzien door een tekort aan zekerheden (onderpand).

De totale borgstelling voor een onderneming kan maximaal 70% van € 2,5 mln. bedragen. De borgstellingslening is maximaal 2/3 van de benodigde investering, waardoor de borgstelling maximaal 46,6% van de benodigde financiering bedraagt. De borgstelling wordt alleen verleend voor «fresh money»: nieuwe leningen ten behoeve van de (door-)ontwikkeling van een bedrijf.

De BL kent drie varianten:

- BL basis: Maximale garantstelling 70% van € 1,2 mln.;
- BL starters/overnemers: Maximale garantstelling 70% (als bij basis of plus), maar tegen verlaagde provisie van 1%;
- BL plus: Maximale garantstelling 70% van € 2,5 mln. De investeringen die in aanmerking komen zijn Groen Label Kassen (GLK), duurzame stallen die voldoen aan de Maatlat Duurzame Veehouderij (MDV) en landbouwinnovaties. Ook landbouwinnovaties vallen onder de plus-borgstelling.

De provisie voor de BL bedraagt eenmalig 3% van het te lenen bedrag of 1% indien het een starter of een overnemer betreft. De provisie wordt gebruikt om verliesdeclaraties te betalen. Jaarlijks worden de premieontvangsten en een bijdrage van LNV in de begrotingsreserve gestort. Het geld uit de begrotingsreserve wordt gebruikt om verliesdeclaraties te betalen.

De horizonbepaling voor de BL is 1 januari 2022.

De Borgstelling MKB-landbouwkredieten in de Regeling nationale EZ-subsidies wordt uitgebreid met een onderdeel «aanvullende subsidies». Deze wijziging wordt van kracht op 1 januari 2020. De wijziging houdt verband met het toevoegen van de mogelijkheid van borgstelling voor specifieke kredieten die aan starters en bedrijfsovernemers worden verstrekt om, naast de financiering van de start of overname, ook extra investeringen te kunnen financieren. Het stimuleren van het verstrekken van deze zogenoemde vermogensversterkende kredieten is, als onderdeel van de uitwerking van het Bedrijfsovernamefonds Jonge Boeren, als voornemen opgenomen in het Regeerakkoord 2017–2021 «Vertrouwen in de toekomst». De maximale garantstelling is 90%.

Voor alle varianten van de BL tezamen is het jaarlijkse garantieplafond van de overheid € 120 mln.

Artikel 12 Natuur, biodiversiteit en gebiedsgericht werken

Garantie voor natuurgebieden en landschappen

Het betreft het garant staan voor de leningen die aangetrokken zijn via het Groenfonds voor het realiseren van de EHS-gronden. Deze gronden zijn opgegaan in het Natuur Netwerk Nederland.

Overzicht uitstaande leningen (bedragen x € 1.000)					
Artikel	Omschrijving	Uitstaande lening	Looptijd Lening	Rente (%)	Wijze van aflossing
Artikel 11 Een weerbaar, veerkrachtig en veilig agro-, voedsel- en visserijssysteem	Wageningen Research	27.953	t/m 2029	4,5%	jaarlijks
	Wageningen Research	9.242	t/m 2022	4,5%	jaarlijks
	Wageningen Research	11.241	t/m 2030	5,2%	jaarlijks
	Wageningen Research	2.391	t/m 2031	5,0%	jaarlijks

Het betreft vier leningen met een looptijd van 30 jaar, die zijn verstrekt in de periode van 1999 tot en met 2001. De leningen zijn verstrekt ten behoeve van gebouwen en terreinen die bij de verzelfstandiging van Wageningen Research (destijds Dienst Landbouwkundig Onderzoek, DLO) zijn overgedragen. In 2017 is op de lening uit de tweede rij vervroegd afgelost waarbij de looptijd werd verkort naar 2022.

3. BELEIDSARTIKELEN

Artikel 11 Een weerbaar, veerkrachtig en veilig agro-, voedsel- en visserijssysteem

Algemene doelstelling

LVN streeft naar een landbouw- en voedselsysteem dat zorgvuldig omgaat met input en natuurlijke hulpbronnen, opbrengsten zo efficiënt en hoogwaardig mogelijk benut, daarmee internationaal toonaangevend en concurrerend is en waarin sociaal verantwoord, veilig, dier- en milieu- en omgevingsvriendelijk wordt geproduceerd en geconsumeerd.

Rol en verantwoordelijkheid

De Minister van LNV is verantwoordelijk voor:

Stimuleren

- Het versterken van de positie van de Nederlandse agro-, visserij- en voedselketens, het stimuleren van groene economische groei en het bevorderen van transparantie en ketenverantwoordelijkheid in de Nederlandse agro- visserij- en voedselketens.
- Het stimuleren van een adequate en duurzame voedselvoorziening/ voedselzekerheid, voedselkwaliteit op Europees en mondial niveau, evenals het bijdragen aan het Europese en internationale landbouw- en visserijbeleid.
- Het stimuleren van kennisontwikkeling en -doorwerking (ook via onderwijs), innovatie en nieuwe technologieën voor de maatschappelijke opgaven op het terrein van agro en natuur.
- Het stimuleren van verduurzaming van de productie en de consumptie van dierlijke en plantaardige producten door middel van nieuwe vormen van ketensamenwerking en nieuwe marktstrategieën.
- Het breder toepassen van geïntegreerde gewasbescherming door agrarische ondernemers, evenals het borgen en verbeteren van plant- en diergezondheid en dierenwelzijn.

Regisseren

- Het borgen van voedselveiligheid. Producenten en partijen uit de voedselketen zijn primair verantwoordelijk voor de veiligheid van hun producten en productiewijze. De Minister voor Medische Zorg en Sport (MZS) is verantwoordelijk voor wetgeving voor voedselveiligheid, met uitzondering van wetgeving voor het slachten van dieren en het keuren en uitsnijden van vlees, waar de Minister van LNV verantwoordelijk voor is.

Uitvoeren

- Het doen uitvoeren van een effectief beleid ter realisatie van de doelstellingen uit de Europese regelgeving.
- Het uitvoeren van adequaat veterinair en fytosanitair beleid.
- Het uitoefenen van toezicht en het handhaven van de regelgeving op het gebied van dier- en plantgezondheid, dierenwelzijn, mest, natuur en voedselveiligheid (primaire productie en slachterijfase).
- Het uitvoeren van het gemeenschappelijk landbouw- en visserijbeleid.

Beleidsinformatie

Kengetallen artikel 11		2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. Maatschappelijke appreciatiescore (schaal 1–10)		7,6	Geen meting	7,6	Geen meting	7,7	Geen meting
2. Mate van vertrouwen consumenten in voedsel (schaal 1–5)		3,2	Geen meting	3,2	Geen meting	Geen meting	3,3
3. Export van agrarische producten uit Nederland (bedragen x € 1 mln.)	– Duitsland	21.079	20.820	20.711	22.026	23.090	22.780
	– België	8.479	8.652	8.581	9.215	10.170	10.221
	– Verenigd Koninkrijk	7.843	8.067	8.269	8.391	8.651	8.580
	– Frankrijk	3.787	3.479	3.183	3.379	3.471	3.447
	– Italië	7.481	7.122	6.714	7.056	7.803	7.707
	– Overige landen	32.287	33.561	33.926	34.743	36.880	37.540
	Totaal	80.955	81.702	81.384	84.809	90.065	90.274

1. De maatschappelijke appreciatiescore is een rapportcijfer waarmee de waardering van de Nederlandse samenleving voor de agrarische- en visserijsector, productiewijzen en de verwerking van agrofood en visproducten wordt uitgedrukt. *Bron: TNS/NIPO*
2. De NVWA meet op een schaal van 1–5 het vertrouwen van de consument in de veiligheid van voedsel. Meting vindt om de 2 jaar plaats. De NVWA heeft in 2017 geen onderzoek uitgevoerd naar de mate van vertrouwen van consumenten in voedsel. Dit onderzoek is in 2018 uitgevoerd. *Bron: NVWA monitor*.
3. *Bron: CBS t/m oktober 2018, raming november-december 2018 door WUR en CBS* .

Kengetal voedselverspilling							
Voedselverspilling	Eenheid	2015		2016		2017	
		min	max	min	max	min	max
Voedselverspilling	kiloton	1.771	2.552	1.781	2.466	1.814	2.509

1 kiloton = 1.000 ton = 1 miljoen kg

Er is sprake van voedselverspilling als voedsel dat voor menselijke consumptie bedoeld is, hier niet voor wordt gebruikt. De Monitor Voedselverspilling geeft de omvang van voedselresten in Nederland weer, gebaseerd op openbare cijfers over afvalverwerking, vervoerproductie, consumentenaafval, primaire producties en hernieuwbare energie. De totale hoeveelheid reststromen wordt uitgesplitst naar de bestemmingen voedselbank, vervoer, vergisten, composteren, verbranden en storten/lozen. De bestemmingen vervoer tot en met storten/lozen worden beschouwd als voedselverspilling.

Bron 2015: Monitor Voedselverspilling, update 2009–2015, Wageningen UR Food & Biobased Research, Rapport 1747, 2017

Bron 2016: Monitor Voedselverspilling, update 2009–2016, Wageningen UR Food & Biobased Research, Rapport 1822, 2018

Bron 2017: Monitor Voedselverspilling, update 2009–2017, Wageningen UR Food & Biobased Research, Rapport 1922, 2019 (nog niet gepubliceerd)

Indicatoren artikel 11						
	Referentie-waarde	Peildatum	Raming 2020	Streefwaarde	Planning	Bron
1. Verhouding duurzame / totale investeringen	28%	2014	15%	30%	Nog niet bepaald	WEcR
2. Totale CO ₂ -emissie glastuinbouw	Circa 7,5 Mton	2013	4,6 Mton	4,6 Mton	2020	LEI
3. Energie-efficiency index voedings- en genotmiddelenindustrie (VGI)	100	2005	75	80	2020	RVO.nl
4. Mate van afname van antibioticagebruik in de dierhouderij	Antibiotica-verkoop in 2009	Volgt in september 2019	Zie toelichting	Nog niet bepaald	SDa	
5. Klanttevredenheid	8,6	2018	8,4	8,0	2020	Wageningen Research
6. Kennisbenutting door beleid, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties	97%	2018	>90%	>80%	2020	Wageningen Research
7. Percentage innoverende agrarische bedrijven	10,8%	2015	10%	10%	Nog niet bepaald	WEcR
8. Nalevingsniveau HACCP-verplichting	80%	April 2009	90%	90%	2020	NVWA
9. De mate van duurzame bevissing, van de door Nederlandse vissers gericht beviste bestanden	Pelagisch: 0,837 Groot-schalige boomkor: 0,89	2017		1	Jaarlijks	WMR

1. Deze indicator drukt het bedrag aan duurzame investeringen uit ten opzichte van het bedrag van de totale investeringen in de landbouw.
2. De convenantpartijen hebben op basis van resultaten van de evaluatie van de CO₂ sturing (zie [Kamerstuk 32 813, nr. 149](#)), afgesproken het CO₂-doel voor 2020 technisch aan te scherpen van 6,2 Mton naar 4,6 Mton.
3. De indicator geeft inzicht in de voortgang van de verduurzaming op energie- en klimaatgebied van deze sector.
4. Het betreft de reductie van het antibioticagebruik in de dierhouderij ten opzichte van 2009. De raming 2020 is afhankelijk van de uitwerking van de dit jaar afgesproken sectorspecifieke reductiedoelstellingen (zie ook [Kamerstuk 29 683, nr. 247](#)). Het streven is om antibioticumgebruik verder te reduceren door middel van sectorspecifieke reductiedoelstellingen en een reductie van hooggebruikende bedrijven per 2024. De gerealiseerde reductie in 2018 was 63,8%.
5. In 2015 zijn alle TO2-instituten (waaronder Wageningen Research (WR)) overgegaan op een nieuwe, uniforme methode voor het meten van klanttevredenheid en kennisbenutting. De scores in bovenstaande tabel tonen de gerealiseerde waarden van klanttevredenheid en kennisbenutting voor het onderzoek dat WR uitvoert.
6. Zie 5.
7. Dit geeft het percentage van de bedrijven weer dat product- of procesinnovaties heeft doorgevoerd. Het gaat hierbij zowel om bedrijven die als eerste bedrijf iets nieuws hebben doorgevoerd als om innovatieve volgers (vroege volgers).

8. Het betreft het percentage van het totale aantal gecontroleerde bedrijven met een wettelijk verplicht Hazard Analysis and Critical Control Points (HACCP)-systeem uit het eerste deel van de vleesketen (slachthuizen, uitsnijderijen en koel- en vrieshuizen) dat aan alle controle-items voor HACCP voldoet.
9. Voor de levensvatbaarheid van de sector is het bestaan van duurzame instandhouding van visbestanden de belangrijkste voorwaarde. Het EU-instrument voor instandhouding van visbestanden is de quoterij. De indicator «duurzaam bevist» geeft bij een score van 1 of lager aan dat de Nederlandse vissers geen negatieve invloed hebben op de duurzaamheid van de gericht beviste bestanden. De mate van duurzame bevissing wordt aan de hand van de Sustainable Harvest Indicator (SHI) geanalyseerd. Hoe dichter bij de 1, hoe beter. Bij een SHI waarde van 1 wordt er namelijk precies op MSY (Maximum Sustainable Yield) gevist, de streefwaarde zoals ook opgenomen in het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB). Deze indicator wordt ieder jaar in het vlotverslag door Wageningen Marine Research (WMR) berekend. Gegevens voor 2018 worden in de zomer van 2020 bekend.

Indicator voedselverspilling	Eenheid	Referentie-waarde (jaar)	Huidige waarde (jaar)	Streefwaarde (jaar)
Afgeleide voedselverspilling (<i>absoluut</i>)	kiloton	2.162 (2015)	2.162 (2017)	1.081 (2030)
Afgeleide voedselverspilling (<i>relatief</i>)	%	100	100	50

Nederland heeft zich gecommitteerd aan het realiseren van het Duurzame Ontwikkelingsdoel 12.3 van de Verenigde Naties (SDG 12.3). SDG 12.3 stelt dat in 2030 ten opzichte van 2015 de hoeveelheid voedselverspilling gehalveerd dient te zijn.

In de Monitor Voedselverspilling wordt de omvang van de voedselverspilling in Nederland niet als een absoluut getal weergegeven, maar aangeduid met een bandbreedte. De omvang van de voedselverspilling bedraagt tenminste de ondergrens van de bandbreedte (minimum) en ten hoogste de bovengrens van de bandbreedte (maximum). Hoewel het niet correct is om te stellen dat het «midden» van de bandbreedte de hoeveelheid voedselverspilling aangeeft, is deze afgeleide voedselverspilling wel een indicatie van de ontwikkeling.

Beleidswijzigingen

Klimaatakkoord

In het voorstel voor een Klimaatakkoord ([Kamerstuk 32 813, nr. 342](#)) draagt de sector Landbouw en Landgebruik volop bij aan de klimaatambities van het kabinet: uiteindelijk wordt in 2030 jaarlijks 6 Mton CO₂-reductie beoogd. Hiertoe zijn reeds voor diverse onderwerpen meerjarig middelen aan de LNV-begroting toegevoegd (zie de mutaties *maatregelen voorstel Klimaatakkoord* in de beleidsagenda). In 2020 zal de uitwerking van de klimaatplannen voortvarend worden opgepakt in samenwerking met de sector en andere relevante actoren. Daarbij zal zoveel mogelijk synergie worden gezocht met andere doelen, zoals onder andere beschreven in de LNV-visie «[Waardevol en verbonden](#)». Voor ondernemers is dit van groot belang, omdat de verschillende maatregelen

samenkomen op het boerenerf. Een integrale aanpak maakt de slagingskans groter.

Warme sanering varkenshouderij

Om geuroverlast door varkensbedrijven in veedichte gebieden in Zuid- en Oost Nederland te verminderen wordt ingezet op het definitief en onherroepelijk beëindigen van varkenshouderijlocaties. Er is een subsidieregeling opengesteld om de beëindiging van varkenshouderijlocaties te stimuleren ([Kamerstuk 28 973, nr. 213](#)). De sanering heeft naast de vermindering van geuroverlast ook een effect op de vermindering van broeikasgassen in de varkenshouderijsector en levert daarmee tevens een bijdrage aan de klimaatopgave.

Bedrijfsvernamefonds Jonge Boeren

Als uitwerking van het in het Regeerakkoord opgenomen bedrijfsvernamefonds van € 75 mln. voor jonge boeren en innovatie wordt € 64 mln. gebruikt om een nieuwe garantieregeling Vermogensversterkende kredieten mogelijk te maken ([Kamerstuk 35 000 XIV, nr. 70](#)). Het gaat om achtergestelde leningen voor starters en overnemers om aansluitend aan de bedrijfsvername te kunnen investeren in toekomstgerichte en continuïteitversterkende verduurzaming van het bedrijf. De regeling wordt op 1 januari 2020 van kracht. De resterende € 11 mln. is beschikbaar voor het opzetten van een opleidings- en coachingstraject.

Nationaal innovatieprogramma Visserij

Er zijn middelen voor innovatie beschikbaar uit het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV). Het EFMZV kent echter een aantal beperkingen om te innoveren. Er is geen ruimte voor fundamenteel onderzoek, vooral grote bedrijven komen in aanmerking voor innovatiebudget en het fonds kent uitgebreide verantwoordingsvereisten en daarmee administratieve lasten. De in het Regeerakkoord gereserveerde innovatiemiddelen zullen daarom in 2020 gedeeltelijk worden ingezet om fundamenteel onderzoek te stimuleren waarvan innovaties verder gebracht kunnen worden via het EFMZV en voor samenwerkingsprojecten die de toepassing naar de praktijk mogelijk moeten maken ([Kamerstuk 32 201, nr. 94](#)). Hiermee wordt bijgedragen aan een duurzame en toekomst-bestendige visserijsector.

IJsselmeervisserij

In 2020 wordt het [Actieplan «toekomstbestendig visserijbeheer IJsselmeergebied»](#) verder uitgevoerd ([Kamerstuk 29 664, nr. 71](#)). Het plan kent een drietal pijlers. Pijler 1 behelst het formuleren van de hoeveelheid vis die duurzaam geoogst kan worden. In 2020 komen de resultaten beschikbaar van onderzoek dat hiernaar wordt uitgevoerd. Onder pijler 2 wordt in 2019 het huidige beheersysteem geëvalueerd en wordt een verkenning gedaan van mogelijkheden om het stelsel meer doelmatig in te richten. De resultaten van de evaluatie en verkenning komen in 2020 beschikbaar. Ten behoeve van de herstructurering (pijler 3), die voorzien is voor 2021, worden in 2019 en 2020 voorbereidingen getroffen en wordt besloten over de reikwijdte en aanpak hiervan.

Ontwikkeling Groen Kennisnet (GKN)

Op 17 juni 2019 heeft de Minister van LNV het [Realisatieplan Visie LNV](#) gepresenteerd, waarin de omslag naar kringlooplandbouw centraal staat. Deze omslag naar kringlooplandbouw vereist innovatie en lokt kennis-vragen uit. Daarmee zal de realisatie van de visie voor de komende jaren

de inzet van de kennisontwikkeling en (agrarische) innovatie voor een groot deel bepalen.

Om de kennisverspreiding naar en -uitwisseling met boeren, tuinders, vissers en de diverse erfbetreders te bevorderen, wordt het Groen Kennisnet (GKN) in 2020 ontwikkeld tot een landelijk interactief digitaal kennisplatform. Nieuwe kennis uit het missiegedreven onderzoek wordt op dit platform beschikbaar gemaakt. Dat geldt ook voor praktijkkennis en informatie uit de fieldlabs en proeftuinen. In overleg met provincies en waterschappen worden in 2020 pilots ontwikkeld en uitgevoerd waarin onafhankelijke bedrijfsadviseurs boeren en tuinders adviseren bij de omslag naar kringlooplandbouw. Daarnaast wordt geïnvesteerd in extra lectoren op het terrein van kringlooplandbouw in het hbo.

Budgettaire gevolgen van beleid artikel 11 (bedragen x € 1.000)							
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
VERPLICHTINGEN	733.422	883.543	1.032.395	876.777	799.361	789.837	785.332
Waarvan garantieverplichtingen	44.715	174.627	149.627	124.627	124.627	124.627	124.627
Waarvan overige verplichtingen	688.707	708.916	882.768	752.150	674.734	665.210	660.705
UITGAVEN	661.414	783.172	937.381	776.731	698.768	689.055	684.550
Waarvan juridisch verplicht (percentage)			90%				
Subsidies	120.109	151.995	306.034	182.098	147.906	135.661	130.711
Sociaal economische positie boeren	5.821	5.439	5.439	5.439	7.439	7.439	7.439
Duurzame veehouderij	2.883	10.110	171.280	58.580	27.780	18.480	16.280
Glastuinbouw en weerbare planten en teeltsystemen	8.927	18.147	36.711	27.161	28.311	29.211	26.461
Kennisontwikkeling en (agrarische) innovatie	100.749	106.100	81.835	80.183	78.741	74.882	74.882
Duurzame visserij	1.729	12.199	10.769	10.735	5.635	5.649	5.649
Garanties	3.904	56.752	30.432	5.432	5.432	5.432	5.432
Bijdrage borgstellingsreserve	2.592	53.627	28.627	3.627	3.627	3.627	3.627
Verliesdeclaraties borgstellingsfa- ciliteit	1.312	3.125	1.805	1.805	1.805	1.805	1.805
Opdrachten	42.121	73.315	113.263	108.280	72.576	76.722	76.416
Sociaal economische positie boeren	1.227	3.023	2.852	2.913	3.198	3.848	3.848
Duurzame veehouderij	2.333	11.058	17.877	15.346	7.226	7.256	7.106
Glastuinbouw en weerbare planten en teeltsystemen	7.378	12.952	21.729	19.365	15.739	16.839	16.739
Mestbeleid	2.744	12.986	23.108	21.397	2.511	4.903	4.898
Duurzame visserij	271	370	705	2.059	198	616	616
Kennisontwikkeling en (agrarische) innovatie	18.273	18.775	34.790	36.397	33.201	33.432	33.381
Diergezondheid en dierenwelzijn	7.482	11.150	7.557	7.033	6.733	6.058	6.058

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Voedselzekerheid en internationale agrarische samenwerking	2.413	3.001	4.645	3.770	3.770	3.770	3.770
Bijdragen aan agentschappen	373.004	385.151	370.090	363.468	354.727	351.705	351.761
Rijksrederij	7.570	8.327	9.529	9.530	9.030	7.930	7.930
Rijksdienst voor Volksgezondheid en Milieu	7.232	8.027	5.543	5.430	3.757	3.641	3.643
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	177.446	202.074	194.732	191.482	185.383	184.774	184.828
Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland	180.756	166.723	160.286	157.026	156.557	155.360	155.360
Bijdragen aan ZBO's/RWT's	95.562	100.221	96.315	96.206	96.880	98.288	98.983
College toelating gewasbeschermingsmiddelen en biociden	2.856	2.526	1.225	1.225	1.225	1.225	1.225
Centrale Commissie Dierproeven	0	0	767	767	767	767	767
Wageningen Research	91.502	94.969	92.581	92.427	92.760	93.657	93.657
ZonMw (dierproeven)	0	1.354	370	400	741	1.252	1.947
Medebewind/voormalige productschappen	1.204	1.372	1.372	1.387	1.387	1.387	1.387
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	8.333	11.251	10.623	10.623	10.623	10.623	10.623
FAO en overige contributies	8.333	11.251	10.623	10.623	10.623	10.623	10.623
Storting en onttrekking begrotingsreserves	13.996	0	0	0	0	0	0
Storting Apurement	10.663	0	0	0	0	0	0
Storting Landbouw	0	0	0	0	0	0	0
Storting Visserij	3.333	0	0	0	0	0	0
Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken	4.387	4.487	10.624	10.624	10.624	10.624	10.624
Diergezondheidsfonds	4.387	4.487	10.624	10.624	10.624	10.624	10.624
ONTVANGSTEN	67.123	63.167	47.697	50.240	43.080	40.229	38.129
Sociaal economische positie boeren	1.463	245	245	245	245	245	245
Agroketens	10.563	6.900	0	0	0	0	0
Agrarische innovatie en overig	149	0	0	0	0	0	0
Mestbeleid	4.248	7.209	7.209	7.209	7.209	7.209	7.209
Duurzame visserij	4.362	15.256	9.993	6.993	6.993	6.993	6.993
Garanties	1.885	2.925	1.800	1.800	1.800	1.800	1.800
Weerbare planten en teeltsystemen	180	0	0	0	0	0	0
Diergezondheid en dierenwelzijn	5.897	7.088	6.100	6.100	6.100	6.100	6.100
Kennisontwikkeling en (agrарische) innovatie	13.858	13.723	12.324	12.267	12.107	9.256	9.256

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Voedselzekerheid en internationale agrarische samenwerking	5.325	5.926	5.926	5.926	5.926	5.926	5.926
Agentschappen	5.520	0	0	0	0	0	0
Onttrekking begrotingsreserves	13.673	3.895	4.100	9.700	2.700	2.700	600

De standen voor 2018 vallen formeel niet onder het begrotingshoofdstuk van het Ministerie van LNV (XIV), maar worden hier voor de inzichtelijkheid wel getoond. De gerealiseerde begrotingsstanden voor het jaar 2018 zijn formeel verantwoord in artikel 6 van het jaarverslag van het Ministerie van EZK (XIII).

Budgetflexibiliteit

Het budget voor 2020 is voor circa € 843 mln. (90%) juridisch verplicht. Dit komt met name door verplichtingen die rusten op de onderdelen Kennisontwikkeling en (agrarische) innovatie, de bijdrage aan agentschappen en verplichtingen ten laste van doorlopende subsidieregelingen waarvoor de uitgaven van een toekenning over meerdere jaren gespreid zijn. De niet-juridisch verplichte uitgaven betreffen voor het grootste deel middelen die samenhangen met het Klimaatakkoord en met enveloppes uit het Regeerakkoord, waarvan de subsidie- en garantieregelingen naar verwachting begin 2020 worden opengesteld, en met nationale cofinanciering voor EU-fondsen.

Toelichting op de financiële instrumenten

Subsidies

Sociaal economische positie boeren

Het budget is bestemd voor de tegemoetkoming aan landbouwers op de premie voor de Brede Weersverzekering. De Brede Weersverzekering verzekert actieve landbouwers met landbouwgrond met open teelt tegen schade aan gewassen door extreme en ongunstige weersomstandigheden, zoals storm, hagel, regenval of droogte. In 2020 is hiervoor € 5,4 mln. aan nationaal geld beschikbaar. Daarnaast wordt de Brede Weersverzekering met EU-middelen gesubsidieerd. Met ingang van 2020 wordt er geen assurantiebelasting meer over deze verzekeringen geheven.

Duurzame veehouderij

In totaal wordt in 2020 € 171,3 gereserveerd voor diverse regelingen en activiteiten gericht op de verdere verduurzaming van de veehouderij. Dit budget bestaat uit de volgende onderdelen:

- Subsidieregeling sanering varkenshouderijen: uit de envelop Cofinanciering warme sanering varkenshouderij is in totaal € 120 mln. beschikbaar gesteld voor de regeling, waarvan € 86 mln. in 2020. Naar verwachting kunnen hiervan circa 200 varkenshouderijlocaties in aanmerking komen voor een bijdrage voor bedrijfsbeëindiging. Na het verstrekken van de subsidie moeten varkenshouders binnen 8 maanden hun bedrijf beëindigen en binnen 14 maanden (eerste helft 2021) alle voor de varkenshouderij gebruikte gebouwen laten slopen.
- In het kader van Urgenda is voor 2020 € 60 mln. toegevoegd aan het budget voor de saneringsregeling van de varkenshouderij, waarmee naar verwachting nog 100 extra varkenshouderijlocaties in aanmerking komen voor een bijdrage voor bedrijfsbeëindiging.
- In totaal is € 60 mln. (€ 40 mln. voor de varkens-, € 15 mln. voor de pluimvee- en € 5 mln. voor de melkgeitenhouderij) gereserveerd voor innovatie- en investeringsregelingen. Het doel van de regelingen is het stimuleren van de ontwikkeling en uitrol van integrale, brongerichte, emissiereducerende maatregelen op het gebied van ammoniak,

broeikasgassen, geur en fijnstof/endotoxinen in bestaande en nieuwe stallen. Hierdoor wordt de kwaliteit van de leefomgeving in en rondom veehouderijen verbeterd. In 2020 is € 14,2 mln. van dit budget beschikbaar waarmee naar verwachting vijf innovatieprojecten voor bestaande stalsystemen en drie voor systeeminnovatie worden gerealiseerd.

- In het kader van het Klimaatakkoord is voor 2020 € 11 mln. beschikbaar gekomen voor bronnerichte maatregelen emissies. Het doel is om meerdere innovatieve, haalbare en bewezen bronnerichte emissiebeperkende maatregelen in bestaande en nieuwe stalconcepten te ontwikkelen en in de praktijk te introduceren voor alle veehouerijsectoren.

Glastuinbouw en weerbare planten en teeltsystemen

De klimaat- en energiedoelen die voor de tuinbouw gesteld zijn, worden uitgewerkt conform de geactualiseerde Meerjarenafspraak Energietransitie glastuinbouw 2014–2020 en het bijbehorende plan van aanpak van het programma Kas als Energiebron. Met de afspraken in het Tuinbouwakkoord ([Kamerstuk 32 627, nr. 30](#)) werkt LNV, samen met de glastuinbouwsector, aan de realisatie van de doelstelling van een volledig klimaatneutrale glastuinbouwsector in 2040. In 2020 is daarom € 36,7 mln. gereserveerd voor het stimuleren van duurzame plantaardige productie en energiezuinige glastuinbouw. Deze middelen zijn met name bestemd voor de regeling Marktintroductie energie innovaties (€ 5,8 mln.) en het subsidie-instrument Energie-efficiëntie glastuinbouw (€ 30,9 mln.).

Kennisontwikkeling en (agrarische) innovatie

In 2020 is in totaal € 81,8 mln. beschikbaar voor gesubsidieerde programma's en onderzoeken.

- Voor toegepast onderzoek door Wageningen Research voor meerjarige missiegedreven programma's is in 2020 € 58 mln. beschikbaar. De vraagstukken hebben bijvoorbeeld betrekking op duurzaam bodembemperen en watergebruik, het terugdringen van emissies, precisielandbouw met uitgekiende teeltplannen, de ontwikkeling van slimme, lichte landbouwmachines, de ontwikkeling van kunstmestvervangers uit dierlijke mest, het optimaliseren van (her)gebruik van plantenresten, dierlijke bijproducten en andere reststromen en het ontwikkelen van nieuwe eiwitbronnen. De innovaties worden benaderd met de werkwijze «Safe-by-design».
- Voor de ondersteuning van beleidsontwikkeling, beantwoording van Kamervragen en politieke besluitvorming wordt onderzoek gedaan op een groot aantal thema's. Dit zijn onder andere internationale markten en handelstoegang in relatie tot veterinaire en fytosanitaire problematiek, mestproblematiek, verduurzaming van de veehouderij, het waarborgen van voedselveiligheid en diergezondheid, het welzijn van landbouwhuisdieren en gezelschapsdieren en natuurinclusieve landbouw. Hiervoor is in 2020 circa € 17,8 mln. beschikbaar.
- Met het [Groenpact](#) (tweede fase 2019–2020) wordt samen met het bedrijfsleven en de onderwijsinstellingen gewerkt aan de aansluiting tussen onderwijs en de arbeidsmarkt, vernieuwing van het onderwijs en innovaties in de praktijk. De maatschappelijke opgaven, in het bijzonder de omslag naar kringlooplandbouw en de klimaatopgaven, zijn leidend bij de keuze in welke delen van het onderwijs en welke thema's voor praktijkgericht onderzoek extra geïnvesteerd wordt. LNV ondersteunt vanuit zijn vakdepartementale rol het mbo-Centre voor Innovatief Vakmanschap en het hbo-Centre of Expertise in het groene

domein. Ook is in het mbo een pilot voorzien met groene practoren. Vanuit LNV is voor het Groenpact in 2020 € 4,5 mln. beschikbaar.

- Er is voor het Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit (OBN) (2019–2024) in 2020 € 1,3 mln. beschikbaar. Het OBN is een kennisnetwerk dat is opgezet door LNV, BIJ12 (namens de twaalf provincies) en de Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE). Dit kennisnetwerk genereert op een onafhankelijke manier strategieën en maatregelen over structureel herstel en beheer van natuurkwaliteit. De ontwikkelde kennis wordt gebruikt voor de implementatie van belangrijke beleidsitems zoals Natura 2000, soortenbeleid, ontwikkeling en beheer van het cultuurlandschap en de inrichting van nieuw verworven (landbouw)gronden.

Het budget in 2020 van deze post is lager ten opzichte van 2019. Dit komt doordat de uitgaven voor de kennisimpuls binnen het voedselbeleid, missiegedreven onderzoeksprogrammering bij Wageningen Research en meerjarige kennis- en innovatieprogramma's DuurzaamDoor en Jong Leren Eten begroot staan onder de post «kennisontwikkeling en (agrarische) innovatie» in de categorie Opdrachten. Het budget wordt jaarlijks vanuit die post overgeboekt naar dit begrotingsonderdeel.

Duurzame visserij

Het EFMZV is het fonds voor het Europees beleid op het gebied van maritieme zaken en visserij voor 2014–2020. De belangrijke uitdagingen voor de visserijsector in 2020 zijn aangegeven in de beleidsagenda. In 2020 worden nieuwe openstellingen voorzien voor onder andere partnerschappen tussen vissers en wetenschappers, innovatie en Jonge vissers. In totaal is voor het EFMZV € 5,8 mln. gereserveerd voor uitgaven.

De regeerakkoordmiddelen voor het Nationaal Innovatieprogramma Visserij (€ 5,0 mln. in 2020) zijn aanvullend aan de beschikbare Europese middelen en nationale cofinanciering ([Kamerstuk 32 301, nr. 94](#)). Het programma richt zich op de delen van het innovatieproces die onder het EFMZV minder aan bod komen. Er wordt ingezet op twee sporen. Het eerste spoor focust zich op fundamentele en grensverleggende innovaties (fundamenteel onderzoek). Deze worden in de loop van 2020 verwacht. Het tweede spoor richt zich juist op kleinere, toepassingsgerichte innovaties (pre-marktintroductie).

Garanties

LNV verleent steun aan bedrijven in de primaire sector (landbouwondernemingen) door het verstrekken van garanties op leningen voor investeringen. Hierdoor wordt de financiering mogelijk gemaakt van investeringen die in de markt niet tot stand komen doordat betreffende bedrijven niet voldoende zekerheden kunnen bieden. Tegelijkertijd wordt er met deze faciliteit een extra stimulans gegeven aan de verduurzamingsopgave van de primaire sector. In 2020 is € 28,6 mln. beschikbaar dat in de borgstellingsreserve zal worden gestort. Onderdeel hiervan is de uitwerking van het Fonds voor Jonge boeren en innovatie, zoals genoemd in het Regeerakkoord. Hiervoor is in 2019 de Borgstelling MKB-Landbouwkredieten uitgebreid met borgstelling voor Vermogensversterkende Kredieten. De regeling zal op 1 januari 2020 van kracht worden. Bij Verliesdeclaraties borgstellingsfaciliteit worden uitgaven op afgegeven borgstellingen/garanties zichtbaar. Deze uitgaven doen zich voor als een landbouwonderneming met borgstelling/garantie failliet gaat (zie [Kamerstuk 32 637, nr. 287](#) en de bijbehorende [bijlage](#)).

Opdrachten

Sociaal economische positie boeren

Het budget (€ 2,9 mln.) heeft betrekking op het Programma Internationale Agroketens (PIA) en wordt ingezet voor diverse projecten wereldwijd die moeten leiden tot versterking van de internationale positie van de Nederlandse agro-sector. Hierbij vervult het Landbouwraden netwerk (LAN) een belangrijke rol in het ondersteunen van Nederlandse bedrijven in de agrarische sector bij hun internationale ambities. In 2020 worden, op basis van de aanbevelingen van de evaluatie PIA in 2019, de doelstellingen in lijn met de LNV-visie aangescherpt. Hierbij is nadrukkelijk aandacht voor het in kaart brengen van de effecten, het toekennen van meerjarige budgetten aan Landbouwraden, het reserveren van vrije ruimte binnen het PIA-budget voor strategische inzet in specifieke situaties en de visie op de internationale functie van LNV met bijbehorende doelstellingen.

In 2019 is een start gemaakt met het inrichten van de agri-nutrimonitor bij de Autoriteit Consument en Markt (ACM), die in 2020 volledig operationeel wordt. Dit is één van de maatregelen ter versterking van de positie van de boer in de keten volgend uit het Regeerakkoord. De benodigde middelen zijn voor de jaren 2019–2022 overgeheveld naar het apparaats artikel van de begroting van het Ministerie van EZK, waaruit de ACM bekostigd wordt.

Duurzame veehouderij

De inzet van het programma duurzame veehouderij is gericht op de transitie naar een duurzame veehouderij binnen de kringlooplandbouw. Hiervoor is in 2020 in totaal € 8,7 mln. beschikbaar.

Daarnaast is het streven, dat volgt uit het voorstel voor een Klimaatakkoord ([Kamerstuk 32 813, nr. 342](#)), dat alle landbouwbodems in 2030 duurzaam worden beheerd, zodat jaarlijks extra koolstof (0,5 Mton CO₂-eq per jaar) kan worden vastgelegd in landbouwbodems. In 2020 zullen maatregelen getroffen worden ten behoeve van kennisontwikkeling en verspreiding daarvan omtrent duurzaam bodembeheer en koolstofvastlegging. Daarnaast zullen gebiedsgerichte pilots en demo's worden opgezet. Tevens wordt een meet- en monitoringssystematiek ontwikkeld. In 2020 is in totaal € 7,0 mln. hiervoor beschikbaar.

Het overige budget op deze post (€ 2,2 mln.) heeft voornamelijk betrekking op opdrachten aan derden die ondersteunend zijn aan de beleidsontwikkeling en -uitvoering op het gebied van de veehouderij.

Glastuinbouw en weerbare planten en teeltsystemen

Het budget van € 21,7 mln. voor 2020 heeft onder andere betrekking op (onderzoeks)opdrachten op het gebied van de innovatieagenda energie en energietransitie. Het betreft hoofdzakelijk maatregelen die in het kader van het Klimaatakkoord genomen worden.

- Kas als Energiebron beoogt de CO₂-emissie in de glastuinbouw te reduceren en het gebruik en de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te verminderen met als ambitie een klimaatneutrale glastuinbouw. Gebruik van restwarmte krijgt hierbij bijzondere aandacht. In de gewenste situatie wordt aardgas vervangen door restwarmte en aangevoerde CO₂. Daarnaast is het budget bestemd voor kennisopbouw en -uitwisseling (onder andere Proof of principle projecten, extra onderzoeksprojecten, gedragsbeïnvloeding, demo's). In 2020 is hier € 16,2 mln. voor beschikbaar.
- Een hoogwaardige kwaliteit van plantaardige producten en een hoog plantgezondheidsniveau zijn voor de Nederlandse plantaardige sector

van groot belang. Een belangrijk speerpunt is het voorkomen van de in- en uitsleep van plantenziekten in Nederland. In dit verband is de implementatie van het nieuwe Europese fytosanitaire stelsel in 2020 van belang. Voor opdrachten op het gebied van weerbare planten- en teeltsystemen is € 5,6 mln. beschikbaar. Dit budget wordt onder andere ingezet voor een bijdrage aan keuringsinstellingen COKZ, KCB, Ctgb en Naktuinbouw voor de kosten na de Brexit (€ 4,2 mln.) en aan de Raad voor plantenrassen om uitvoering te geven aan het behoud van het kwekersrecht ([Kamerstuk 27 428, nr. 352](#)) (€ 0,8 mln.).

Mestbeleid

Ten behoeve van het nationale mestbeleid is in 2020 € 23,1 mln. gereserveerd. Met het nationale mestbeleid wordt invulling gegeven aan de verplichtingen die volgen uit de Nitraatrichtlijn ([91/676/EEG](#)) en een bijdrage geleverd aan de realisatie van de doelen van de Kaderrichtlijn Water ([2000/60/EG](#)). Het doel van het mestbeleid is een verbetering van de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater door het bevorderen van een effectief en efficiënt gebruik van meststoffen in de landbouw. Nederland stelt in dit kader elke vier jaar een [Actieprogramma Nitraatrichtlijn](#) op waarin het beleid van de komende vier jaar wordt vastgelegd (nu periode 2018–2021). Op basis hiervan heeft de Europese Commissie een derogatie voor 2 jaar verleend. In 2020 zullen de beschikbare middelen worden ingezet ten behoeve van de activiteiten van het [6^e Nederlandse actieprogramma betreffende de Nitraatrichtlijn](#). Onderdeel hiervan is de Versterkte Handhavingsstrategie die door de EU als voorwaarde is verbonden aan het verlengen van de derogatieperiode.

In het najaar van 2019 zal vanuit het traject Herbezinning mestbeleid worden besloten over de contouren voor het toekomstige mestbeleid. Mede op basis van de uitkomst hiervan zal in 2020 worden gestart met het opstellen van het 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn, dat in 2022 in werking zal treden.

In 2020 zal ook worden ingezet op de implementatie van de EU-Meststoffenverordening die op 16 juli 2019 in werking is getreden. De [vierjaarlijkse Nitraatrichtlijnrapportage](#) (waarvoor het Ministerie van IenW eerstverantwoordelijk is) en de resultaten van het [Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid](#) worden gepubliceerd op de site van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu en geven een beeld van de gesteldheid van grond- en oppervlaktewater op landbouwbedrijven.

Duurzame visserij

Ten behoeve van de ondersteuning van beleid in diverse gebieden (Noordzee, IJsselmeer, kustwateren, Caribisch Nederland), het beleggen van het stakeholdersoverleg en de inhuren van expertise is in 2020 € 0,7 mln. beschikbaar.

Kennisontwikkeling en (agrарische) innovatie

Ten behoeve van kennisontwikkeling op het terrein van voedsel en agrarische innovatie is in 2020 in totaal € 34,8 mln. beschikbaar. Dit begrotingsonderdeel bestaat uit twee delen:

Voedselbeleid (€ 23,9 mln.):

- Het stimuleren van de gezonde en duurzame voedselkeuze is een belangrijk uitgangspunt van het voedselbeleid voor de komende jaren. In dat kader worden diverse maatschappelijke initiatieven ondersteund, zoals het Nationaal Actieprogramma Groente en Fruit en Dutch Cuisine (€ 0,5 mln.).

- Het Voedingscentrum wordt, mede door LNV, ondersteund bij het op peil houden van zijn kennisfunctie en bij het uitvoeren van specifieke opdrachten zoals het tegengaan van voedselverspilling en het onderzoeken hoe consumenten daaraan kunnen bijdragen. Hiervoor is in 2020 € 3,4 mln. beschikbaar.
- De stichting Samen tegen Voedselverspilling voert een opdracht uit binnen het kader van de nationale agenda voor het terugdringen van voedselverspilling ([Kamerstuk 31 532, nr. 190](#)). In 2020 is hiervoor € 1,5 mln. beschikbaar. Het overgrote deel hiervan wordt besteed aan de voucherregeling voor het bedrijfsleven om innovaties in de voedselketen te stimuleren en aan de publiekscampagne om consumenten bewuster te maken en handelingsperspectieven te bieden.
- Met het oog op verduurzaming van voedselproductie en -consumptie wordt bij Wageningen Research budget (€ 9,9 mln.) ingezet voor onderzoeksprogrammering en topsectoren. Het gaat om projecten met een accent op onder meer nieuwe eiwitten (grootschalige zeewierteelt), aardappelen (Holland Innovation Potato, HIP), Groene gewasbescherming en bijenstrategie en ICT-projecten zoals de Nationale Proeftuin Precisielandbouw (NPPL), big data, Trusted Source en blockchain.
- Voor de meerjarige kennis- en innovatieprogramma's DuurzaamDoor en Jong Leren Eten is in 2020 een budget van € 4,8 mln. beschikbaar. Binnen DuurzaamDoor zal in 2020 de focus liggen op het «meta-leren» aan de hand van de portfolio van opgebouwde projecten, proeftuinen, pilots en Communities of Practice en daarnaast op het vastleggen van de leerresultaten in publicaties. Voor Jong Leren Eten worden de activiteiten uitgebreid met een nieuwe serie scholen en een nieuwe openstelling van de onderliggende subsidieregeling «Lekker naar buiten». In 2020 is extra aandacht voor de doelgroepen voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs.
- Om voedselverspilling in de keten en bij de consument tot een minimum te beperken is in 2020 € 2 mln. beschikbaar gesteld. Dit levert een grote bijdrage aan het tegengaan van klimaatverandering en het borgen van voedselzekerheid.
- Voor innovatie op het boerenerf (vouchers voor kennisuitwisseling en regionale field/living labs als experimenterruimte) en innovatie via startups en scale-ups is in 2020 € 1,8 mln. beschikbaar.

Kennis en innovatie (€ 10,9 mln.):

- Internationale samenwerking in Joint Programming Initiatives (JPI's) en het European Research Area Network (ERA-Net) en multilaterale samenwerking op het gebied van voedselzekerheid (€ 1 mln.).
- Verbeteren van de onderzoeksvoorzieningen op het gebied van diergezondheid (€ 1 mln.).
- Meerjarige programmering van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) (€ 4,4 mln.).
- Planbureau voor de Leefomgeving (€ 2 mln.).
- Overige projecten (€ 2,5 mln.) voor de verbinding landbouw-natuur (Deltaplan Biodiversiteitsherstel, de Community of Practice Noordzee) en de waardering van voedsel (True Price en True Cost Accounting, implementatie EU Protein Plan, SBIR voedselzekerheid).

Diergezondheid en dierenwelzijn

Gezonde dieren en dierenwelzijn zijn onlosmakelijk verbonden met een duurzame veehouderij. In 2020 wordt daarom € 7,6 mln. ingezet voor onder andere activiteiten die bijdragen aan de beleidsdoelen uit de Beleidsbrief Dierenwelzijn ([Kamerstuk 28 286, nr. 991](#)):

- Diverse bijdragen met betrekking tot diergezondheid, zoals aan projecten als zorgvuldig antibioticagebruik, die bijdragen aan een vervolgs beleid voor 2016–2020 dat meer gericht is op vermindering van resistentierisico's en meer sectorspecifiek is.
- Early warning, monitoring en bewaking van dierziekten en zoönosen via bijdragen aan de Gezondheidsdienst voor dieren, Erasmus MC en Dutch Wildlife Health Centre. Daarnaast wordt bijgedragen aan de financiering van voorzieningen voor de crisisparaatheid, zodat een eventuele dierziekte-uitbraak snel, efficiënt en op een maatschappelijk verantwoorde manier bestreden kan worden. Daarnaast is er een bijdrage voor uitvoering van de roadmap vogelgriep ([Kamerstuk 28 807, nr. 222](#)).
- Diverse bijdragen voor de bevordering van het welzijn van gezelschapsdieren, bijvoorbeeld voor de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming en het Landelijk Informatiecentrum Gezelschapsdieren, het bevorderen van een gezonde fokkerij en voor inzet op preventie van bijtincidenten die veroorzaakt worden door hoog risico honden.
- Diverse bijdragen voor bevordering van het welzijn van landbouwhuisdieren, waaronder ondersteuning van het vertrouwensloket welzijn landbouwhuisdieren en het [Actieplan brandveilige veestallen 2018–2022](#) van LTO.
- Regie en vernieuwingsnetwerken binnen het programma Transitie Proefdiervrije Innovatie.

Voedselzekerheid en internationale agrarische samenwerking

Het budget voor 2020 (€ 4,6 mln.) wordt ingezet voor bilaterale en multilaterale samenwerking op het gebied van duurzame economische- en landbouwontwikkeling, mondiale voedselzekerheid en partnerschappen. In 2020 zal, mede op basis van de evaluatie voedselzekerheid in 2019, een toetsingskader worden ontwikkeld dat behulpzaam zal zijn om de beschikbare middelen effectiever te kunnen inzetten.

Bijdragen aan agentschappen

Rijksrederij

De bijdrage aan de Rijksrederij is bestemd voor het uitvoeren van taken op het gebied van visserijonderzoek en het beheer en de inspectie voor natuur en visserij. In 2020 is hiervoor € 9,5 mln. beschikbaar.

Rijksdienst voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)

De bijdrage aan het RIVM is bestemd voor advisering over voedselveiligheid, duurzame voeding, alternatieven voor dierproeven, het Landelijk Meetnet effecten mestbeleid, stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden en de Atlas Natuurlijk Kapitaal. Hiervoor is in 2020 € 5,5 mln. beschikbaar. Voor dezelfde thema's is ook programmabudget opgenomen binnen het onderdeel Kennisontwikkeling en (agrarische) innovatie in de categorie Opdrachten.

Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)

De bijdrage aan de NVWA (€ 194,7 mln.) is bestemd voor de financiering van het toezicht op het gebied van dier- en plantgezondheid, dierenwelzijn, diervoeders, diergeneesmiddelen, dierlijke bijproducten, dierproeven, mest, natuur en de veiligheid van voedsel. In navolging op de toevoeging van de eerste tranche van de regeerakkoordmiddelen ten behoeve van de NVWA, is vanaf 2020 ook de rest van de middelen die in het Regeerakkoord zijn gereserveerd voor de

versterking van de capaciteit van de NVWA toegevoegd aan de LNV-begroting. Het gaat voor LNV om € 11,7 mln. (twee derde van het totaal beschikbare bedrag). De resterende middelen zijn toegevoegd aan de begroting van het Ministerie van VWS. Deze extra middelen worden conform het Regeerakkoord ingezet voor de versterking van het toezicht door de NVWA op voedselveiligheid en dierenwelzijn. De bijdrage aan de NVWA wordt verder toegelicht in de agentschapsparagraaf.

Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (RVO.nl)

De bijdrage aan RVO.nl (€ 160,3 mln.) is onder andere bestemd voor de uitvoering van zijn taak als Europees betaalorgaan. Vanwege deze status kan RVO.nl Europese subsidies uitbetalen, zoals de basisbetaling, de betaling voor jonge landbouwers, de betaling voor klimaat- en milieuvriendelijke landbouwpraktijken en de uitvoering van het Europees Fonds Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV). In het kader van het Gemeenschappelijke markt- en prijsbeleid behandelt RVO.nl aanvragen voor invoercertificaten en tariefcontingenten. Voorts worden taken uitgevoerd betreffende de identificatie en registratie van dieren en het mestbeleid. Daarnaast verleent RVO.nl vergunningen voor agrarische ondernemers en voor bezit en handel in beschermd plant- en diersoorten. Verder wordt het landbouwradenennetwerk vanuit deze post gefinancierd.

Het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid 2021–2027 zal in 2020 verder vorm krijgen. Voor de implementatie daarvan is voor de jaren 2019 tot en met 2023 in totaal € 63 mln. beschikbaar. Dit is nodig om een nieuw systeem te bouwen dat voldoet aan de veranderende eisen aan de uitvoering en om de administratieve lasten bij de subsidieontvangers te reduceren. De middelen hiervoor zullen worden overgeheveld van artikel 51 naar (met name) bijdragen aan agentschappen op het moment dat er meer duidelijkheid is over de uit te voeren implementatiwerkzaamheden.

Bijdragen aan ZBO's/RWT's

College toelating gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb)

De ministeries van LNV, LenW, SZW en VWS geven opdracht aan het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) voor het geven van beleidsadviezen en het afhandelen van bezwaar- en beroepschriften en verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur. Hiervoor is in 2020 € 1,2 mln. op de LNV-begroting gereserveerd.

Centrale Commissie Dierproeven (CCD)

De CCD verstrekkt vergunningen voor het mogen verrichten van dierproeven. De CCD zal het vergunningsstelsel verder inrichten en verbeteren om het effectiever en efficiënter te maken. Voor de bijdrage aan CCD is in 2020 € 0,8 mln. gereserveerd.

Wageningen Research

Een goed functionerend kennissysteem draagt bij aan de economische positie van de Nederlandse agro-, visserij- en voedselketens en levert een belangrijke bijdrage aan de oplossing van maatschappelijke vraagstukken in het agro- en natuurdomein.

De bijdrage aan Wageningen Research (€ 92,6 mln. in 2020) is voor kennisbasisonderzoek en wettelijke onderzoekstaken. Voor het meerjarig kennisbasisonderzoek vormt het strategisch plan Wageningen UR 2019–2022 de basis. De wettelijke onderzoekstaken vloeien voort uit (inter)nationale wetten, verordeningen en verdragen. Deze taken richten

zich op voedselveiligheid, besmettelijke dierziekten, economische informatievoorziening, visserij, genetische bronnen en natuur en milieu.

ZonMW (dierproeven)

Het budget is bestemd voor de ontwikkeling van nieuwe proefdiervrije innovaties en voor het stimuleren van de toepassing van bestaande proefdiervrije innovaties. In 2020 is € 0,4 mln. beschikbaar. De meerjarige bijdrage voor uitvoering van het programma «Meer kennis minder dieren» door ZonMW is in 2019 overgeheveld naar de begroting van VWS.

Medebewind en overige voormalige publieke PBO-taken

In 2014 zijn publieke taken van de Publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties (PBO's) overgaan naar de centrale overheid. Het begrote bedrag (€ 1,4 mln.) is onder meer bestemd voor reorganisatie- en afvloeiingskosten van voormalig medebewindspersoneel bij de PBO's.

Bijdragen aan (internationale) organisaties

Dit betreft de (jaarlijkse) contributies aan internationale organisaties, waarvan de grootste de contributie aan de Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) betreft (€ 8,1 mln.). Daarnaast zijn er middelen gereserveerd in verband met te betalen contributies aan de diverse kleinere internationale organisaties.

Storting en onttrekking begrotingsreserves

Regeling apurement

De Europese Commissie kan financiële correcties opleggen. Op basis van de monitoring van het verloop van correctievoorstellen en -besluiten is de omvang van deze reserve op dit moment proportioneel in relatie tot de financiële dreigingen uit lopende onderzoeken. Daarom is voor 2020 geen storting in de reserve voorzien. Zie ook de toelichtingen bij de begrotingsreserves.

Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken

Dit betreft de LNV-bijdrage aan de DGF-begroting voor bewaking en monitoring en voor voorzieningen in geval van een dierziekte-uitbraak (zoals vaccins, destructiecapaciteit en bestrijdingsmaterialen). Zie ook het begrotingshoofdstuk Diergezondheidsfonds.

Ontvangsten

Mestbeleid

De ontvangsten betreffen de boete-inkomsten voor de handhaving van het mestbeleid en de bijdrage van bedrijven die gebruik maken van de derogatie. De kosten in kader van de derogatie betreffen de kosten van het derogatiemeetnet binnen het Landelijk Meetnet Mestbeleid (LMM) en sinds 2019 de kosten die verbonden zijn aan het verlenen van een vergunning voor derogatie. Voor 2020 worden de ontvangsten geraamde op € 7,2 mln.

Duurzame Visserij

De ontvangsten hebben met name betrekking op de geïnde leges van afgegeven visserijvergunningen (zoals mosselpercelen). Daarnaast is een incidentele ontvangst geraamde voor ontvangsten van de Europese Commissie ten behoeve van uitgaven in het kader van het EFMZV. In 2020 is het bedrag van de geraamde ontvangsten in totaal € 10,0 mln.

Garanties

De ontvangsten betreffen inkomsten uit door agrariërs betaalde provisies voor door LNV afgegeven garantstellingen aan banken. Voor 2020 worden de ontvangsten geraamd op € 1,8 mln.

Diergezondheid en dierenwelzijn

Deze geraamde ontvangsten (€ 6,1 mln.) hebben voor € 5,2 mln. betrekking op ontvangsten uit leges identificatie en registratie van dieren. Daarnaast hebben de ontvangsten betrekking op op overtreders verhaalde kosten en dwangsommen volgend uit handhaving van de Gezondheids- en welzijnswet voor Dieren (Gwwd, € 0,9 mln.).

Kennisontwikkeling en (agrarische) innovatie

De ontvangsten hebben betrekking op terugontvangen rente en aflossing van leningen aan Wageningen Research en op diverse ontvangsten samenhangend met de onderzoeksfinanciering, zoals budget vanuit het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) ten behoeve van datacollectie vis. Voor 2020 worden de ontvangsten geraamd op € 12,3 mln.

Voedselzekerheid en internationale agrarische samenwerking

De ontvangsten vanaf 2019 betreffen voornamelijk ontvangsten van vervallen waarborgsommen. Voor 2020 worden de ontvangsten geraamd op € 5,9 mln.

Onttrekking begrotingsreserves

Zie hieronder bij de toelichting op de begrotingsreserves.

Toelichting op de begrotingsreserves

Overzicht geraamd verloop begrotingsreserves (bedragen x € 1 mln.)								
	Juridisch verplicht	Stand per 1/1/2019	Verwachte toevoe-gingen 2019	Verwachte onttrek-kingen 2019	Verwachte stand per 1\1\2020	Verwachte toevoe-gingen 2020	Verwachte onttrek-kingen 2020	Verwachte stand per 31/12/2020
Begrotingsreserve Landbouw	100%	25,4		0,6	24,8		0,6	24,2
Begrotingsreserve Visserij	39%	20,8			20,8			20,8
Begrotingsreserve Borgstellingsfaciliteit	100%	16,7	3,6	0,2	20,1	3,6		23,7
Begrotingsreserve Borgstellingsfaciliteit/Vermogensverster-kende kredieten ¹	0%	0,0	50,0		50,0	25,0		75,0
Begrotingsreserve Apurement	15%	92,3		11,3	81,0		3,1	77,9
Totaal begrotingsre-serves		155,2	53,6	12,1	196,7	28,6	3,7	221,6

¹ Er zal voor de module Vermogen versterkend krediet van de Borgstellingsfaciliteit in 2019 een aparte reserve worden ingesteld.

Landbouw

De begrotingsreserve Landbouw is bestemd voor uitgaven op het gebied van landbouwbeleid. Het grootste deel van de middelen is bestemd voor het flankerend beleid pelsdierhouderij (€ 22 mln.). Het restant is bestemd voor verplichtingen die zijn aangegaan voor de VAMIL-compensatieregeling en projecten die bijdragen aan een duurzame

cacaoconsumptie en -productie. De middelen voor de bijdragen aan duurzame cacaoconsumptie en -productie zijn ontvangen van de Vereffeningenorganisatie PBO's en zijn afkomstig van het cacaobufferstockfonds dat beheerd werd door het voormalig Productschap Akkerbouw. Het bedrag in deze reserve is 100% juridisch verplicht.

Visserij

De begrotingsreserve Visserij is bestemd voor uitgaven op de regelingen van het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV 2014–2020). Daarmee wordt zeker gesteld dat de nationale bijdrage, die is vastgesteld in het door de Europese Commissie goedgekeurde Operationeel Programma EFMZV, beschikbaar blijft bij vertragingen in de uitgaven.

Borgstellingsfaciliteit

De begrotingsreserve Borgstellingsfaciliteit is bedoeld om de verliesdeclaraties te betalen die voortvloeien uit garantstellingen aan banken waarmee innovatieve en duurzame investeringen in de landbouw en visserij worden gefaciliteerd. De begrotingsreserve fluctueert door het economische tij. In goede tijden wordt gespaard om verliesdeclaraties in slechte tijden, zoals in de jaren 2009–2015, te kunnen uitbetalen.

Borgstellingsfaciliteit/Vermogensversterkende kredieten

Als uitwerking van het in het Regeerakkoord opgenomen bedrijfsovernamefonds van € 75 mln. voor jonge boeren en innovatie wordt € 64 mln. gebruikt om een nieuwe garantieregeling Vermogensversterkende kredieten mogelijk te maken ([Kamerstuk 35 000 XIV, nr. 70](#)). Het gaat om achtergestelde leningen voor starters en overnemers om aansluitend aan de bedrijfsvername te kunnen investeren in toekomstgerichte en continuïteitversterkende verduurzaming van het bedrijf. De regeling wordt op 1 januari 2020 van kracht. De resterende € 11 mln. is beschikbaar voor het opzetten van een opleidings- en coachingstraject.

Apurement

De begrotingsreserve Apurement heeft betrekking op correcties van de Europese Commissie (EC) vanwege een niet EU-conforme uitvoering van EU-subsidieregelingen. LNV monitort het verloop van correctievoorstellen en -besluiten en bepaalt of de omvang van deze reserve proportioneel is in relatie tot de financiële dreigingen uit lopende onderzoeken. Pas op het moment van de ontvangen uitspraak van de EC is er sprake van een juridische verplichting. Op grond van de tot nu toe ontvangen definitieve besluiten is 15% van de reserve juridisch verplicht.

Extracomptable fiscale regelingen

Naast de in dit begrotingsartikel genoemde instrumenten, zijn er fiscale regelingen die betrekking hebben op dit beleidsterrein. In onderstaande tabel is ter informatie het budgettaire belang van deze regelingen vermeld. De cijfers zijn ontleend aan de corresponderende bijlage «Fiscale regelingen» in de Miljoenennota.

Voor een beschrijving van de regelingen, de doelstelling, de ramingsgrond, een verwijzing naar de laatst uitgevoerde evaluatie en het beoogde jaar van afronding van de volgende evaluatie wordt verwezen naar de bijlage bij de Miljoenennota «Toelichting op de fiscale regelingen».

Fiscale regelingen 2018–2020, budgettair belang op transactiebasis in lopende prijzen (bedragen x € 1 mln.)			
	2018	2019	2020
Landbouwvrijstelling in de winstsfeer	1.337	1.364	1.336
OVB Vrijstelling cultuurgrond ¹	123	128	133
EB Verlaagd tarief glastuinbouw ²	116	136	160
ASB Vrijstelling brede weersverzekeringen ³	–	–	6

¹ OVB = Overdrachtsbelasting

² EB = Energiebelasting

³ ASB = Assurantiebelasting

Artikel 12 Natuur, biodiversiteit en gebiedsgericht werken

Algemene doelstelling

LEN streeft naar een sterke en veerkrachtige natuur en draagt via gebiedsgericht werken bij aan het versterken van de brede welvaart.

Rol en verantwoordelijkheid

De Minister van LNV is verantwoordelijk voor het beschermen, versterken en duurzaam benutten van natuur en biodiversiteit in nationaal, EU- en mondiale verband. Het Rijk werkt hieraan, in lijn met de [Rijksnatuurvisie Natuurlijk verder](#) (2014), in verschillende rollen op uiteenlopende werkterreinen. Voor natuur op land is binnen de overheid de samenwerking met de provincies cruciaal: binnen de kaders van de Wet natuurbescherming en het [Natuurpact](#) (2013) zijn de provincies verantwoordelijk voor het realiseren van natuurdoelen. De Minister van LNV is verantwoordelijk voor de kaders van het beschermen, versterken en duurzaam benutten van de nationale natuur en biodiversiteit. Voor de natuurkwaliteit van de Rijkswateren en voor de internationale samenwerking op natuurgebied treedt de Minister als eerstverantwoordelijke op. De Minister is medeverantwoordelijk voor het stimuleren en versterken van de maatschappelijke betrokkenheid bij het beschermen, versterken en duurzaam benutten van natuur en biodiversiteit.

De Minister is medeverantwoordelijk voor gebiedsgericht werken, waarbij de LNV-opgaven in onderlinge samenhang met andere maatschappelijke en regionale opgaven optimaal worden opgepakt.

Daarnaast voert de Minister van LNV de regie over de aanpak van regionale knelpunten en de inzet van de Regio Envelop, in overleg met de Minister van BZK. Dit betreft niet alleen de inzet van de in het Regeerakkoord genoemde € 950 mln. uit de Regio Envelop en het afsluiten van de Regio Deals, maar ook het vervullen van een voortrekkersrol om samen met betreffende regio's uitdagingen aan te pakken waar de regio voor staat.

Stimuleren en faciliteren

- Helpen realiseren van innovatieve combinaties tussen natuur en maatschappelijke en economische activiteiten.
- Bevorderen van behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit in het agrarisch gebied en agroketens.
- Ondersteunen van de positieversterking Nationale Parken.
- Versterken van internationale aandacht voor regulering van handel in bedreigde soorten en tegengaan van illegale handel.
- Ontwikkeling en toepassing van natuurlijk-kapitaal-rekening in zowel publiek domein als bedrijfsleven en bevorderen dat bedrijven, financiële instellingen en de overheid transparant zijn over hun impact op en afhankelijkheid van natuurlijk kapitaal.
- Stimuleren van de inzet van de Nederlandse bos-, natuur- en houtsector in het energie- en klimaatbeleid en het bevorderen van de duurzame bijdrage van bos en natuur aan de groene grondstoffenvoorziening.
- Maatschappelijke initiatieven in lijn met de LNV-visie en de natuurvisie van het Rijk.
- Stimuleren en faciliteren van gebiedsgericht werken, waarbij de LNV-opgaven, in onderlinge samenhang met andere maatschappelijke en regionale opgaven door interbestuurlijke samenwerking en het benutten van de maatschappelijk kracht in het gebied, optimaal worden opgepakt.

Regisseren

- Samen met andere overheden en bedrijfsleven inzetten op nieuwe ambitieuze afspraken over het versterken van biodiversiteit, gericht op de top eind 2020 van het mondiale biodiversiteitsverdrag (Convention on Biological Diversity, CBD),
- Verankering hiervan in een nieuwe Europese Biodiversiteitsstrategie en de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling (Sustainable Development Goals) op het terrein van natuur en biodiversiteit.
- Dit zó organiseren, dat publieke en private sectoren hun rol en verantwoordelijkheid kunnen nemen in de keten voor behoud en versterking van natuur en biodiversiteit.
- Inzet in EU-verband om te komen tot nieuwe ambitieuze afspraken voor de periode 2020–2030; een «new deal for nature».
- Het sluiten van Regio Deals met als doel om de brede welvaart in de regio's in Nederland te versterken.

Uitvoeren

- Met provincies nakomen van afspraken die gemaakt zijn in het Natuurpact en samen met provincies en LenW/RWS monitoren van de toestand van de natuur en biodiversiteit en benutting van natuur op land en in het water.
- Onderhouden en handhaven Wet natuurbescherming en Wet grondslagen natuurbeheer- en bescherming Caribisch Nederland.
- Voorbereiding en uitvoering van internationale en in EU-verband gemaakte afspraken over de internationale handel in bedreigde dieren en planten.
- Voorbereiding en uitvoering van internationale afspraken met betrekking tot de bescherming van Antarctica, in het kader van de ATCM en de CCAMLR, met specifieke inzet op de realisatie van mariene beschermd gebieden.
- Implementatie van het Europese exotenbeleid. De provincies zijn verantwoordelijk voor het beheer van invasieve exoten.
- Het doen uitvoeren – onder andere door de diensten (RVO.nl, NVWA) – van de in de Wet natuurbescherming vastgelegde rijkstaken.
- Het doen uitvoeren van regelingen en programma's, zoals het Programma naar een Rijke Waddenzee, de natuuronderdelen van de Mariene Strategie en het beheer van Kroondomeinen.
- Versterken van natuurkwaliteit in de Grote Wateren.
- Uitvoeren van de bossenstrategie, samen met provincies.
- Staatsbosbeheer, in samenhang met zijn maatschappelijke omgeving, in staat stellen uitvoering te geven aan zijn kerntaken en overige opgedragen taken, zoals bedoeld in de Wet verzelfstandiging Staatsbosbeheer en het Convenant LNV/Staatsbosbeheer (2014).
- Uitvoeren van de samenwerkingsagenda met Staatsbosbeheer, onder andere gericht op experimenten met natuurinclusieve landbouw, het uitvoeringsbureau Nationale Parken en het bieden van werk aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Beleidsinformatie

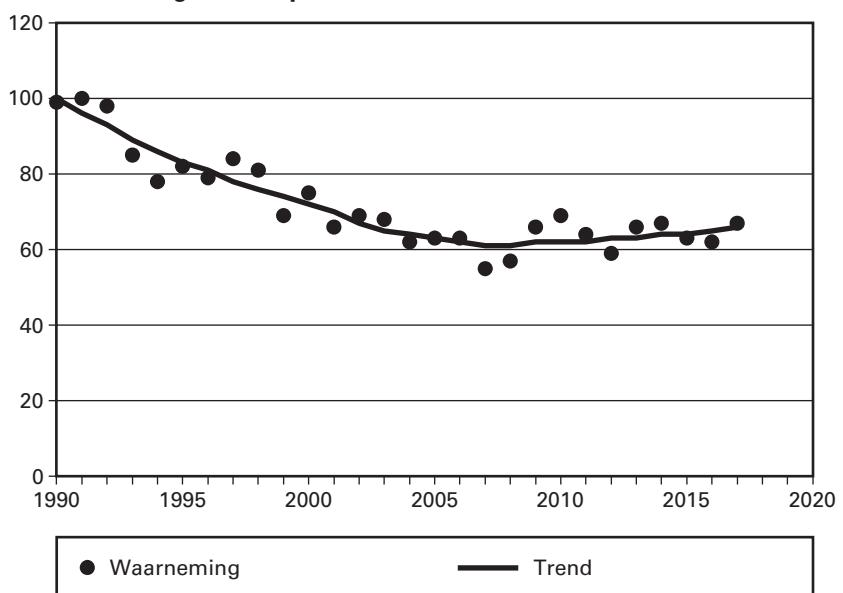
Indicator artikel 12	1995	2005	2015	2017	2018
Percentage «niet bedreigde soorten»	61,4%	61,2%	61,8%	60,8%	60,8%

Bron: [soortenorganisatie en CBS](#)

Deze indicator geeft het percentage soorten dat niet op de rode lijst van bedreigde soorten staat. Bij een waarde van 100% zijn er geen zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, vlinders, libellen of vaatplanten meer bedreigd.

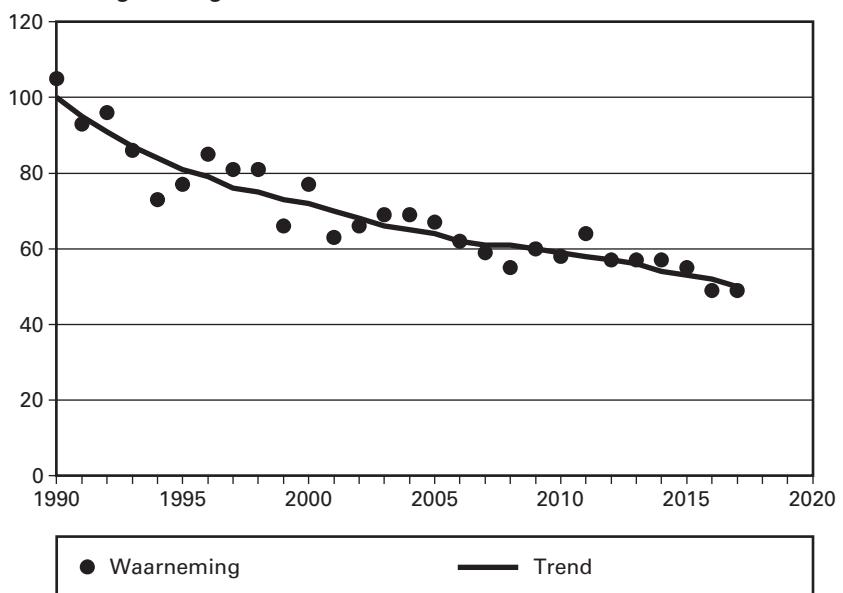
Sinds 1995 is het aandeel van de niet-bedreigde soorten in Nederland licht gedaald.

Fauna in natuurgebieden op land (index: trend 1990 = 100)

Bron: [soortenorganisatie en CBS](#)

Fauna in agrarisch gebied (index: trend 1990 = 100)

Bron: [soortenorganisatie en CBS](#)

De figuren geven de trend weer van de ontwikkelingen van soorten in respectievelijk natuurgebieden op land en in het agrarisch gebied.

De diersoorten in natuurgebieden op land zijn sinds 1990 afgenomen. De laatste tien jaar is de trend stabiel.

Veel diersoorten van het agrarisch leefgebied nemen af. Vooral broedvogels en dagvlinders gaan achteruit, terwijl de meeste soorten zoogdieren zich staande houden of toenemen.

Beleidsrelevante natuurindicatoren

De Beleidsrelevante Natuur Indicatoren worden jaarlijks gerapporteerd door provincies en het Rijk in de Voortgangsrapportage Natuur ([Kamerstuk 33 576, nr. 140](#)). De meest recente versie is te vinden op de website van [Compendium voor de Leefomgeving](#). Deze indicatoren geven een landelijk beeld van de algemene biodiversiteit, maar laten ook zien hoe het gaat met de opgaven voor de Vogel- en Habitatriktlijn en de Kaderrichtlijn Water. Ook wordt de mate van verdrogen, vermesten en versnipperen in beeld gebracht. Het betreft natuur op land en in zoet water.

Beleidswijzigingen

CO₂-reductie veenweidegebieden

In het Klimaatakkoord voor Landbouw en Landgebruik is een CO₂-reductie van 6,0 Megaton per jaar beoogd. Een belangrijke bijdrage aan deze reductie (1 Mton CO₂-eq per jaar in 2030) zal worden gerealiseerd door het aanpakken van de problematiek in veenweidegebieden.

De doelstellingen in het veenweidengebied worden gerealiseerd op basis van integrale planvorming en bijbehorend gebiedsproces dat gericht is op de opstelling van een door alle partijen gedragen programma per veenweidegebied (regionale veenweidestrategie). De middelen hiervoor zullen, na goedkeuring van de bestedingsplannen, aan de LNV-begroting worden toegevoegd.

Klimaatinclusief natuurbeleid en -beheer

Een andere bijdrage aan de CO₂-reductie voor Landbouw en Landgebruik wordt gerealiseerd door partijen die werken aan een klimaatinclusief natuurbeleid en -beheer. Partijen in dit domein zetten zich gezamenlijk in voor maatregelen die in 2030 tot een klimaatwinst van ten minste 0,4 Mton CO₂/jaar moeten leiden en streven naar 0,8 Mton/jaar in 2030 door het voorkomen van ontbossing, het vergroten van de vastlegging van koolstof en de uitbreiding van bos en landschap. Het Rijk financiert in het bijzonder het opzetten van compensatiepools bij ontbossing, klimaatgerichte inrichting van riksgronden (waaronder infranetwerken), herstel van landschapscomponenten, boslandbouw en bosaanleg door boeren en voortzetting van het in 2018 gestarte programma voor praktijkgericht onderzoek voor klimaat slim beheer van bos, bomen en natuur.

Het Rijk en provincies stellen in 2019 een Bossenstrategie op om een zorgvuldige afweging te maken tussen de verschillende doelen op het gebied van klimaat, natuur, recreatie en duurzaam gebruik van grondstoffen. De afspraken daaruit zullen nadere richting geven aan de geplande uitvoering van klimaatmaatregelen voor bomen, bos en natuur in 2020.

Naar een vitaal platteland

In het Interbestuurlijk Programma ([Kamerstuk 29 362, nr. 266](#)) is de opgave «Naar een vitaal platteland» opgenomen die gaat over de integrale aanpak van de veranderingsopgaven in het landelijk gebied met als doel een toekomstbestendig landelijk gebied te realiseren. In 2019 zijn hierover samenwerkingsafspraken gemaakt, waarbij is afgesproken om in

15 kansrijke gebieden aan de slag te gaan. Voor de integrale aanpak van de veranderingsopgaven is in 2020 € 40 mln. gereserveerd vanuit de regeerakkoordenvelop Natuur en waterkwaliteit, welke na goedkeuring van de bestedingsplannen naar de LNV-begroting overgeheveld zullen worden.

Nationale Parken

Met de motie Jacobi-Van Veldhoven ([Kamerstuk 34 000-XII, nr. 76](#)) uit 2014 is een kwaliteitssprong voor Nationale Parken ingezet waaraan LNV verder wil werken. Deze ambitie ziet op het verhogen van de kwaliteiten van de Nationale Parken, het versterken van de betrokkenheid van de samenleving bij de natuur en het realiseren van een betere marktpositie van de Nationale Parken. Voor het extra ondersteunen van Nationale Parken richting de ambitie, stelt LNV eenmalig € 6 mln. voor de periode 2020–2022 beschikbaar. ([Kamerstuk 33 576, nr. 165](#)).

Budgettaire gevolgen van beleid artikel 12 (bedragen x € 1.000)							
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
VERPLICHTINGEN	99.844	110.163	118.749	118.941	119.319	116.619	116.619
Waarvan garantieverplichtingen	0	0	0	0	0	0	0
Waarvan overige verplichtingen	99.844	110.163	118.749	118.941	119.319	116.619	116.619
UITGAVEN	110.843	123.008	132.901	125.502	126.304	123.793	123.793
Waarvan juridisch verplicht (percentage)			84%				
Subsidies	2.952	2.566	2.566	2.566	2.566	2.566	2.566
Vermaatschappelijking Natuur en Biodiversiteit	1.070	1.061	1.061	1.061	1.061	1.061	1.061
Natuur en Biodiversiteit op land	1.092	702	702	702	702	702	702
Beheer Kroondomein	790	803	803	803	803	803	803
Leningen	26.259	26.345	26.345	26.345	26.345	26.345	26.345
Leningen rente en aflossing	26.259	26.345	26.345	26.345	26.345	26.345	26.345
Opdrachten	25.091	35.017	45.678	39.061	39.863	37.652	37.652
Natuur en Biodiversiteit Grote wateren	6.028	10.752	11.265	10.588	10.675	10.675	10.675
Vermaatschappelijking Natuur en Biodiversiteit	4.678	3.811	8.510	9.979	10.662	8.851	8.851
Overige stelsel activiteiten	1.480	3.167	4.095	4.325	4.374	4.374	4.374
Internationale Samenwerking	4.118	3.335	3.415	3.715	3.715	3.715	3.715
Natuur en Biodiversiteit op land	8.337	10.966	11.253	3.573	3.573	3.573	3.573
Caribisch Nederland	402	2.169	623	564	464	464	464
Klimaatimpuls natuur en biodiversiteit	48	200	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
Regio Deals	0	617	517	317	400	0	0
Bijdragen aan agentschappen	28.018	29.834	29.397	28.863	28.863	28.563	28.563
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	6.955	9.817	9.818	9.818	9.818	9.818	9.818
Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland	21.063	20.017	19.579	19.045	19.045	18.745	18.745

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Bijdragen aan ZBO's/RWT's	26.967	27.277	27.276	27.028	27.028	27.028	27.028
Staatsbosbeheer	26.967	27.277	27.276	27.028	27.028	27.028	27.028
Bijdragen aan medeoverheden	381	200	0	0	0	0	0
Caribisch Nederland	381	200	0	0	0	0	0
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	1.175	1.769	1.639	1.639	1.639	1.639	1.639
Internationale Samenwerking	1.175	1.769	1.639	1.639	1.639	1.639	1.639
ONTVANGSTEN	55.777	45.925	39.656	43.956	34.158	24.172	23.764
Landinrichtingsrente	38.243	34.940	31.418	29.478	23.035	21.853	21.545
Verkoop gronden	15.000	5.000	3.933	12.159	8.804	0	0
Overige	2.534	5.985	4.305	2.319	2.319	2.319	2.219

De standen voor 2018 vallen formeel niet onder het begrotingshoofdstuk van het Ministerie van LNV (XIV), maar worden hier voor de inzichtelijkheid wel getoond. De gerealiseerde begrotingsstanden voor het jaar 2018 zijn formeel verantwoord in artikel 8 van het jaarverslag van het Ministerie van EZK (XIII).

Budgetflexibiliteit

Het budget in 2020 is voor circa € 111 mln. (84%) juridisch verplicht. Dat komt met name door de verplichtingen die rusten op de onderdelen rente en aflossingen, bijdragen aan agentschappen, de bijdragen aan Staatsbosbeheer en aan internationale organisaties (HGIS).

Toelichting op de financiële instrumenten

Subsidies

Vermaatschappelijking natuur en biodiversiteit

De Nationale Parken vertegenwoordigen een maatschappelijke waarde. Om deze waarde goed te benutten is er in 2020 € 1 mln. beschikbaar voor activiteiten op het gebied van communicatie, educatie, samenwerking en promotie van Nationale Parken.

Natuur en biodiversiteit op land

Het Rijk heeft met de decentralisatie van het natuurbeleid naar de provincies een beperkte rol bij natuur en biodiversiteit op land. Het budget (€ 0,7 mln.) wordt met name ingezet voor subsidieregelingen waarvoor geen nieuwe subsidies meer worden verstrekt, maar waarvoor nog wel (langlopende) betalingen plaatsvinden. Het gaat om de Stimuleringsregeling bosuitbreiding op landbouwgronden en de Tijdelijke regeling Particulier Natuurbeheer.

Beheer Kroondomein

Het Loo is een landgoed van circa 10.400 hectare en bestaat uit twee deelgebieden: de Staatsdomeinen bij Het Loo en het eigenlijke Kroondomein. Bij de Staatsdomeinen bij Het Loo zijn de baten en lasten voor rekening van de Staat. De Kroondrager is economisch eigenaar van het eigenlijke Kroondomein en heeft hierop het vruchtgebruik en gebruikersrechten alsmede de lasten. Het juridisch eigendom berust bij de Staat. Het Rijk verstrekt jaarlijks een subsidie van € 0,8 mln. aan de Kroondrager, als privaatrechtelijk vruchtgebruiker van het eigenlijke Kroondomein, voor beheers- en inrichtingsmaatregelen van het Kroondomein Het Loo.

Leningen

Rente en aflossingen voor bestaande leningen

Voor de realisatie (verwerving en doorlevering van gronden) van het Natuurnetwerk Nederland zijn in het verleden leningen verstrekt met tussenkomst van het Groenfonds. Door de decentralisatie van het natuurbeleid naar de provincies worden geen nieuwe leningen meer aangegaan. LNV betaalt de rente en aflossing van de leningen die het hiervoor heeft uitstaan aan het Groenfonds. Hiervoor is in 2020 € 26,3 mln. beschikbaar.

Opdrachten

Natuur en biodiversiteit Grote Wateren

Het Rijk is verantwoordelijk voor het beschermen en versterken van natuur en biodiversiteit in de Grote Wateren (het Waddengebied, de Zuidwestelijke Delta, het IJsselmeergebied, de Noordzee, het kustgebied en het rivierengebied). LNV zorgt ervoor dat het natuurbelang goed is geborgd bij het gebruik, beheer en onderhoud van Grote Wateren en bij de uitvoering van projecten. In 2020 is hiervoor € 11,3 mln. beschikbaar. Dit budget betreft de volgende activiteiten:

- *Waddenzee:* LNV is onder meer verantwoordelijk voor de trilaterale samenwerking tussen Denemarken, Duitsland en Nederland voor de Waddenzee en is tevens de siteholder (voor Nederland) van dit internationale UNESCO Werelderfgoed-gebied. De Nederlandse delegatie bestaat uit vertegenwoordigers van LNV en LenW, de Waddenprovincies en -gemeenten. Het hiermee samenhangende opdrachtenbudget bedraagt in 2020 € 1,4 mln.
- *Noordzee met een gezond natuurlijk systeem en duurzaam en verantwoord gebruik:*
De Noordzee wordt intensief gebruikt en kent tegelijkertijd een kwetsbaar ecosysteem. In 2020 is € 2,9 mln. beschikbaar voor opdrachten gericht op het bevorderen van het duurzame gebruik van de Noordzee. Het gaat hierbij onder meer om behoud en vergroten van de mariene biodiversiteit en activiteiten in relatie tot de klimaatdoelen, bijvoorbeeld via windenergie op zee of door de implementatie van de EU-Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM).
- *Mariene strategie:* het totale geraamde opdrachtenbudget voor Mariene Strategie bedraagt circa € 1,0 mln. Hiermee draagt LNV samen met LenW bij aan het Informatiehuis Marien, bedoeld om alle mariene informatie en onderzoeksgegevens over de Noordzee op één plek toegankelijk te maken voor belangstellenden, overheden en professionals. Daarnaast draagt LNV bij aan de coördinerende rol in de uitvoering van het KRM-monitorsprogramma dat het Informatiehuis Marien uitvoert.
- *Natuur Grote Wateren:* om de natuur een bestendige plaats te geven te midden van ons intensieve gebruik, wordt geïnvesteerd in de veerkracht van het natuurlijk systeem. LNV werkt gebiedsgericht samen met andere overheden, natuurorganisaties en bedrijven om deze veerkracht en Natura 2000-doelen in de Grote Wateren te realiseren. LNV draagt bijvoorbeeld bij aan de ontwikkeling van het Eems-Dollard gebied en de herintroductie van schelpdieren. Ook werken de ministeries van LenW en LNV gezamenlijk aan het verbeteren van de hoogwaterveiligheid en aan de ontwikkeling van natuur in riviergebieden. In het EU-programma LIFE-IP natuur pakt LNV samen met maatschappelijke partijen en andere overheden lastige vraagstukken op rond de relatie vis & natuur, energie & natuur, landbouw &

natuur en waterveiligheid & natuur. Het hiermee samenhangende opdrachtenbudget in 2020 bedraagt € 6,0 mln.

Vermaatschappelijking natuur en biodiversiteit

Ten behoeve van het benutten van de maatschappelijke waarde van de natuur en biodiversiteit worden diverse activiteiten uitgevoerd. In totaal is hiervoor in 2020 € 8,5 mln. beschikbaar. Dit budget wordt voor de volgende activiteiten aangewend:

- *Natuurlijk kapitaal* (€ 1,7 mln.): het Ministerie van LNV werkt samen met VNO-NCW, IUCN Nederland, de Nederlandse Beroepsorganisatie voor Accountants en MVO Nederland aan het versnellen en opschalen van de implementatie van bruikbare methoden en tools om natuurlijk kapitaal mee te wegen in besluiten. De middelen zijn gericht op het ondersteunen en stimuleren van private partners en op het op orde krijgen van de overheidsinformatie op het gebied van impacts en afhankelijkheden van natuurlijk kapitaal. Het gaat bij dit laatste om het opstellen van Natuurlijke Kapitaal Rekeningen voor Nederland door het CBS en het versterken van het natuurelement in het instrument Maatschappelijke Kosten Baten Analyse.
- *Natuurcombinaties* (€ 1,8 mln.): onder de noemer natuurcombinaties werkt LNV aan het betrekken van het natuurbelang bij de activiteiten in andere sectoren. Het beschikbare budget wordt ingezet voor ondersteuning van kansrijke maatschappelijke initiatieven, opbouw van kennis door ondersteuning van onderzoeken en pilots, verspreiding van kennis, netwerkvorming waardoor initiatiefnemers en koplopers van elkaar kunnen leren en het sluiten van Green Deals. Daarbij richt de inzet zich met name op natuurinclusieve landbouw.
- *Nationale Parken* (€ 2,3 mln.): het Ministerie van LNV ondersteunt de ingezette beweging naar Nationale Parken nieuwe stijl en stelt hiervoor in 2020 € 2 mln. beschikbaar ten behoeve van gebiedsprocessen ([Kamerstuk 33 576, nr. 165](#)). Het restant van € 0,3 mln. wordt ingezet voor een internationale marketingcampagne van de Nationale Parken.
- *Stikstofaanpak* (€ 1,2 mln.): er wordt samen met medeoverheden en maatschappelijke partners een aanpak ontwikkeld met als doel om stikstofdepositie terug te dringen, ter vervanging van het Programma Aanpak Stikstof (PAS). Daarbij wordt beoogd de Natura 2000-doelen versneld te realiseren, terwijl ook economische en ruimtelijke ontwikkeling mogelijk wordt gemaakt. Naast de ontwikkeling van de aanpak worden de middelen ingezet voor het meten van de stikstofdepositie en ammoniakconcentraties en het beheer van het rekeninstrument AERIUS.
- Overige activiteiten, zoals de natuurvisie (€ 1,3 mln.) en onderzoeken door het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb, € 0,3 mln.).

Overige stelsel activiteiten

Het budget (€ 4,1 mln.) wordt met name ingezet voor (internationaal) verplichte monitoring van natuurinformatie. Het verzamelen van gegevens over planten, dieren en habitats (monitoring) is nodig om de internationale natuurdoelen te kunnen volgen en voor het opstellen van de internationale rapportages op het gebied van natuur en biodiversiteit (waaronder de EU-richtlijnen, CBD, Verdrag van Bern, Verdrag van Bonn, Waddenverdrag). De gegevens worden vooral via het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) verzameld. Verder verstrekkt LNV een bijdrage aan BIJ12 voor het beheer van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) en aan het CBS voor de statistische bewerking van natuurgegevens en publicaties daarover in het Compendium voor de Leefomgeving.

Internationale samenwerking

In totaal is in 2020 € 3,4 mln. beschikbaar voor opdrachten op het gebied van internationale samenwerking. Dit budget wordt onder meer ingezet voor de uitvoering van acties die zijn overeengekomen in internationale verdragen en afspraken over biodiversiteit (€ 1,4 mln.). In 2020 worden nieuwe, wereldwijde afspraken gemaakt over het verbeteren van biodiversiteit, in het kader van het VN-Biodiversiteitsverdrag (CBD). Een van de bouwstenen daarvan is het rapport van het Intergouvernementele Platform voor Biodiversiteit en Ecosysteemdiensten ([IPBES](#)) dat in 2019 verscheen.

Verder wordt een bijdrage van € 1,0 mln. verstrekt voor de implementatie van de aan biodiversiteit gerelateerde onderdelen van de VN-agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling en de daaraan gekoppelde doelstellingen (Sustainable Development Goals). Zo wordt er internationaal aandacht besteed aan de synergie tussen natuur, voedselproductie en integraal landgebruik. Ook wordt gewerkt aan het beperken van de ecologische voetafdruk van Nederland door het tegengaan van ontbossing, het bevorderen van duurzaam bosbeheer en het verduurzamen van de productie van en de handel in de belangrijkste handelsketens die in relatie tot ontbossing en duurzaam bosbeheer van grote invloed zijn. Het verduurzamen van deze handelsketens wordt samen met het bedrijfsleven en NGO's opgepakt.

In Nederland worden uitgaven gedaan voor de regeling In Beslag genomen Goederen (IBG) in het kader van de opslag en opvang van in beslag genomen goederen bij overtreding van de regels voor handel in bedreigde dier- en plantensoorten (€ 1,0 mln.).

Natuur en biodiversiteit op land

Natuur en biodiversiteit staan onder druk. Daarom is een intensivering van de inzet op het versterken van natuur en biodiversiteit noodzakelijk. In totaal is voor opdrachten op het gebied van natuur en biodiversiteit op land in 2020 € 11,3 mln. beschikbaar. Dit is inclusief de gereserveerde middelen voor het Project Mainport Rotterdam voor de ontwikkeling van 750 hectare natuur- en recreatiegebied (€ 8,1 mln.). In 2020 gaat LNV, mede op verzoek van de Tweede Kamer, samen met provincies werk maken van nieuwe acties om de natuur en biodiversiteit in Nederland verder te versterken. LNV doet dit op basis van onder andere de LNV-visie «Waardevol en verbonden» (2018), het [Deltaplan Biodiversiteitsherstel](#) (2018), het rapport van het [IPBES](#) (2019) en de in 2020 te verschijnen Natuurverkenning van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL).

Natuur en biodiversiteit op land; Caribisch Nederland

Caribisch Nederland is een internationale «biodiversity hotspot». Natuur en biodiversiteit staan ook hier onder druk. Het rapport «[De staat van instandhouding van de natuur, Caribisch Nederland 2017](#)» (2018) beoordeelt de gezondheid van de eilandelijke ecosystemen als matig tot negatief. Bijzondere aandacht wordt hierbij gegeven aan de achteruitgang van de koraalriffen.

LNV is op grond van de [Wet grondslagen natuurbeheer en bescherming BES](#) verantwoordelijk voor het (eenmaal per vijf jaar) voorbereiden en vaststellen van een natuurbeleidsplan voor de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba, waarin mede uitvoering wordt gegeven aan internationale verplichtingen. Het hierboven genoemde rapport is een belangrijke bouwsteen voor het opstellen van het natuurbeleidsplan 2020–2024, dat op zijn beurt – zonder tussenkomst en ondersteuning van provinciaal natuurbeleid – kaders en uitvoeringsdoelstellingen voorschrijft aan de openbare lichamen. Het plan heeft een integraal karakter en bevat

op verzoek van de Tweede Kamer ([Kamerstuk 33 576, nr. 47](#)) een koraalherstelplan. Het plan wordt mede opgesteld door de ministeries van BZK en IenW, in nauwe samenwerking met het Openbaar lichaam van de eilanden. Hiervoor wordt in 2020 € 0,6 mln. gereserveerd.

Bijdragen aan agentschappen

Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)

De NVWA levert een bijdrage aan duurzame instandhouding van de biodiversiteit, tegengaan van illegale handel en bezit van bedreigde dieren en plantensoorten en producten daarvan, tegengaan van illegale handel in hout(producten) en toezien op rechtmatig gebruik van natuursubsidies. Dit betreft handhaving op de Wet natuurbescherming, FLEGT en CITES-regelgeving. Hiervoor is in 2020 € 9,8 mln. beschikbaar.

Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (RVO.nl)

De bijdrage aan RVO.nl is bedoeld voor de uitvoering van taken voor het versterken van de natuur en biodiversiteit, de uitvoering van de natuursteggeving en de uitvoering van CITES. Hiervoor is in 2020 € 19,6 mln. beschikbaar.

Bijdragen aan ZBO's/RWT's

Staatsbosbeheer

Ten behoeve van de organisatiekosten en voor aanvullende riksopdrachten ontvangt Staatsbosbeheer een bijdrage van het Rijk. Hiervoor is in 2020 € 27,3 mln. gereserveerd, waarmee Staatsbosbeheer kosten financiert die samenhangen met bijvoorbeeld het Uitvoeringsbureau Nationale Parken, de Boomfeestdag en het beheer van rijksmonumenten.

Bijdragen aan (internationale) organisaties

Internationale Samenwerking

Nederland is partij bij een aantal internationale verdragen dat opgericht is met als doel dat de mondiale biodiversiteit en de relatie die dit met de Nederlandse biodiversiteit heeft, behouden wordt. Ondertekening en toetreding bij een verdrag leidt tot contributieverplichting aan de betreffende organisatie. Uit deze post worden onder meer de contributies betaald aan (inter)nationale organisaties zoals United Nations Environment Programme, Wetlands International, International Union for Conservation of Nature (IUCN) en CCAMLR. In totaal is er in 2020 € 1,6 mln. beschikbaar.

Ontvangsten

Landinrichtingsrente

Tot aan de start van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) in 2007 werd wettelijke landinrichting uitgevoerd op basis van de Landinrichtingswet. Op grond van deze wet schiet het Rijk de kosten van een landinrichting voor en worden de kosten daarna door de gezamenlijke eigenaren terugbetaald. Dit gebeurt door middel van de zogenaamde landinrichtingsrente waarbij wordt voorzien dat het Rijk in een aflopende reeks nog circa 25 jaar landinrichtingsrente zal ontvangen. De geraamde ontvangsten (€ 31,4 mln.) zijn gebaseerd op geprognosticeerde inkomsten per landinrichtingsproject.

Verkoop gronden

Als gevolg van de afronding van de werkzaamheden van Bureau Beheer Landbouwgronden als voorbereiding op de opheffing resteert een positief saldo. De middelen worden in de jaren 2020–2022 afgedragen aan LNV als opdrachtgevend departement (€ 3,9 mln. in 2020).

Overig

Onder overige ontvangsten vallen onder andere ontvangsten voor het Programma Natuuroffensief (NOF, € 1,5 mln.) en ontvangsten van RVO (€ 1,3 mln.).

Extracomptablele fiscale regelingen

Naast de in dit begrotingsartikel genoemde instrumenten, zijn er fiscale regelingen die betrekking hebben op dit beleidsterrein. In onderstaande tabel is ter informatie het budgettaire belang van deze regelingen vermeld. De cijfers zijn ontleend aan de corresponderende bijlage «Fiscale regelingen» in de Miljoenennota. De fiscale regelingen die niet in onderstaande tabel zijn opgenomen, maar wel op dit beleidsartikel betrekking hebben, zijn:

- Vrijstelling bos- en natuurterreinen box 3
- OVB (overdrachtsbelasting) Vrijstelling inrichting landelijk gebied
- OVB Vrijstelling Bureau Beheer Landbouwgronden, is vervallen per 1 januari 2019
- OVB Vrijstelling natuурgrond

Voor een beschrijving van de regelingen, de doelstelling, de ramingsgrond, een verwijzing naar de laatst uitgevoerde evaluatie en het beoogde jaar van afronding van de volgende evaluatie wordt verwezen naar de bijlage bij de Miljoenennota «Toelichting op de fiscale regelingen».

Fiscale regelingen 2018–2020, budgettair belang op transactiebasis in lopende prijzen (bedragen x € 1 mln.)

	2018	2019	2020
Bosbouuvrijstelling	1	1	1
Vrijstelling vergoeding bos- en natuurbeheer	7	11	10
Natuurschoonwet	36	37	37

4. NIET-BELEIDSARTIKELEN

Artikel 50 Apparaat

Op dit artikel zijn de personele en materiële uitgaven en ontvangsten van LNV geraamd, voor zover die betrekking hebben op het kerndepartement (Directoraten-generaal en stafdirecties). De uitgaven aan externe inhuur, de uitgaven aan ICT en de bijdragen aan shared service organisaties (SSO's) worden apart inzichtelijk gemaakt en meerjarig geraamd. Tevens bevat dit artikel onder SSO DICTU een raming voor de bijdragen aan agentschappen voor zover het opdrachten betreft ten behoeve van het kerndepartement LNV.

Apparaatsuitgaven Kerndepartement Budgettaire gevolgen (bedragen x € 1.000)							
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
VERPLICHTINGEN	126.989	133.167	126.761	118.110	116.756	114.407	114.200
UITGAVEN	126.989	133.167	126.761	118.110	116.756	114.407	114.200
Personele uitgaven	69.108	95.106	90.907	89.797	89.098	86.949	86.628
– waarvan eigen personeel	60.152	87.030	82.785	81.751	81.265	79.618	79.352
– waarvan externe inhuur	2.426	2.881	2.881	2.881	2.881	2.881	2.881
– waarvan overige personele uitgaven	6.530	5.195	5.241	5.165	4.952	4.450	4.395
Materiële uitgaven	57.881	38.061	35.854	28.313	27.658	27.458	27.572
– waarvan ICT	4.444	4.380	3.126	3.162	3.199	3.237	3.237
– waarvan bijdrage aan SSO's (exclusief DICTU)	14.825	10.375	10.418	10.612	10.096	10.096	10.096
– waarvan SSO DICTU	24.856	12.414	12.168	12.039	12.039	12.039	12.039
– waarvan overige materiële uitgaven	13.756	10.892	10.142	2.500	2.324	2.086	2.200
ONTVANGSTEN	5.550	2.786	2.786	2.793	2.786	3.431	3.431

Het totaal van de ICT uitgaven van het kerndepartement en buitendiensten bestaan uit de ICT-uitgaven geraamd onder de post materiële uitgaven en de bijdrage aan de SSO DICTU.

De standen voor 2018 vallen formeel niet onder het begrotingshoofdstuk van het Ministerie van LNV (XIV), maar worden hier voor de inzichtelijkheid wel getoond. De gerealiseerde begrotingsstanden voor het jaar 2018 zijn formeel verantwoord in artikel 42 van het jaarverslag van het Ministerie van EZK (XIII).

Toelichting op de uitgaven

Personele uitgaven

Dit betreft alle personeelsuitgaven voor het kerndepartement en de diensten. Deze uitgaven zijn inclusief het LNV-deel van de uitgaven die worden gedaan voor de dienstonderdelen die samen worden gedeeld met het Ministerie van EZK ([Kamerstuk 34 775-XIII, nr. 138](#)). Deze gezamenlijke onderdelen (o.a. directie Bedrijfsvoering, directie Wetgeving en Juridische Zaken) zijn formeel opgehangen onder het Ministerie van EZK. De kosten van de gezamenlijke onderdelen worden volgens een verdeelsleutel aan de begrotingen van de ministeries van LNV en EZK toebedeeld. Overschrijdingen, meevallers, taakstellingen, etc. bij deze onderdelen worden door beide departementen gezamenlijk gedragen.

Materiële uitgaven

Dit betreft de materiële uitgaven van de ondersteunende processen voor het kerndepartement en de buitendiensten. Ook hier geldt dat de uitgaven inclusief het LNV-deel van de uitgaven van de gezamenlijke onderdelen van EZK en LNV zijn.

Toelichting op de ontvangst

De ontvangst van het kerndepartement bestaan onder andere uit ontvangst voor detacheringen en ontvangst voor doorbelaste kosten.

Totaaloverzicht apparaatsuitgaven/-kosten inclusief agentschappen, ZBO's en RWT's

De onderstaande tabel geeft de totale apparaatsuitgaven voor LNV weer. Hierbij zijn de apparaatsuitgaven voor het kerndepartement alsmede de apparaatskosten van de agentschappen en de ZBO's en RWT's (voor zover deze via de Rijksbegroting gefinancierd worden) weergegeven.

Totaaloverzicht apparaatsuitgaven/-kosten inclusief agentschappen, ZBO's en RWT's (bedragen x € 1.000)							
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Apparaatsuitgaven Departement	126.989	133.167	126.761	118.110	116.756	114.407	114.200
Kerndepartement (beleid en staf)	126.989	133.167	126.761	118.110	116.756	114.407	114.200
2. Apparaatskosten Agentschappen	345.312	345.581	371.963	369.892	365.168	365.881	366.030
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)	345.312	345.581	371.963	369.892	365.168	365.881	366.030
3. Apparaatskosten ZBO's en RWT's							
Staatsbosbeheer	90.269						
Raad voor Plantenrassen		654					
College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden)			17.684				
Wageningen Research	305.814						
Centrale Commissie Dierproeven (CCD)		2.157					
Stichting Centraal Orgaan Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel (COKZ)			5.952				
Stichting Kwaliteits-Controle-Bureau (KCB)			15.423				
Stichting Nederlandse Algemene Kwaliteitsdienst Tuinbouw (Naktuinbouw)			29.679				

De standen voor 2018 vallen formeel niet onder het begrotingshoofdstuk van het Ministerie van LNV (XIV), maar worden hier voor de inzichtelijkheid wel getoond. De gerealiseerde begrotingsstanden voor het jaar 2018 zijn formeel verantwoord in artikel 42 van het jaarverslag van het Ministerie van EZK (XIII).

In de tabel zijn onder andere de personele en materiële apparaatskosten van de NVWA, ZBO's en RWT's vermeld. Deze apparaatskosten worden niet alleen door LNV gefinancierd, maar ook door andere opdrachtgevende ministeries en derden. In de agentschapsparagraaf en Bijlage 1

«Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak» wordt dit nader toegelicht.

Apparaatsuitgaven per beleidsterrein/Directoraat-Generaal (bedragen x € 1.000)	
	2020
Totaal apparaat	126.761
DG Agro	22.774
DG Natuur, Visserij en Landelijk Gebied	13.725
Kerndepartement overig en diensten	90.262

Dit betreft de personeelsuitgaven van het kerndepartement en diensten. Materiële kosten worden verantwoord op het onderdeel kerndepartement en diensten.

Artikel 51 Nog onverdeeld

Budgettaire gevolgen (Bedragen x € 1.000)							
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
VERPLICHTINGEN	0	59.239	209.052	108.784	19.040	15.183	11.646
UITGAVEN	0	59.239	209.052	108.784	19.040	15.183	11.646
Prijsbijstelling	0	0	0	0	0	0	0
Loonbijstelling	0	0	2.500	0	0	0	0
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0	0
Nog te verdelen	0	59.239	206.552	108.784	19.040	15.183	11.646
ONTVANGSTEN	0	0	0	0	0	0	0

De standen voor 2018 vallen formeel niet onder het begrotingshoofdstuk van het Ministerie van LNV (XIV), maar worden hier voor de inzichtelijkheid wel getoond. De gerealiseerde begrotingsstanden voor het jaar 2018 zijn formeel verantwoord in artikel 43 van het jaarverslag van het Ministerie van EZK (XIII).

Dit artikel is een administratief begrotingstechnisch artikel. Dit betekent dat er geen daadwerkelijke uitgaven ten laste van artikel 51 worden gedaan. Vanuit dit artikel vinden overboekingen van loon- en prijsbijstellingen naar de loon- en prijsgevoelige artikelen binnen de begroting plaats. Ook worden er taakstellingen of extra middelen die nog niet aan de beleidsartikelen zijn toegevoegd op dit artikel geplaatst.

Het budget op het artikel Nog onverdeeld betreft hoofdzakelijk de nog te verdelen middelen die bij Voorjaarsnota aan de LNV-begroting zijn toegevoegd. Het gaat hier voornamelijk om de middelen voor de regionale opgaven (€ 168,1 mln. in 2020), implementatie van het GLB en het EFMZV (€ 25,8 mln. in 2020) en om de geraamde investeringen in de ICT voor de inrichting van LNV (€ 9,1 mln. in 2020). De gelden op dit artikel zullen bij Najaarsnota (voor 2019) en Voorjaarsnota (voor 2020 en verder) worden verdeeld naar de relevante onderdelen.

Regionale opgaven

De Minister van LNV coördineert in het kabinet de besluitvorming over de Regio Envelop (€ 950 mln. ([Kamerstuk 34 775, nr. 54](#))) in overleg met de Minister van BZK. Om deze rol tot uitdrukking te brengen worden middelen uit de Regio Envelop vanaf de Aanvullende Post eerst overgeboekt naar artikel 51 op de LNV-begroting en vanaf hier uitgekeerd aan de regio dan wel overgeboekt naar de begroting van een ander departement. Dit artikel is dus tevens een verdeelartikel voor de middelen uit de Regio Envelop.

De regio is de omgeving waar maatschappelijke opgaven (kansen én uitdagingen) samenkommen, of het nu gaat om het stimuleren van de economie, het oplossen van ecologische uitdagingen of het versterken van de sociale cohesie. Als het Rijk, regionale overheden en de bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties in regio's samen optrekken om deze opgaven aan te pakken, kan meer gedaan worden voor de regio en wordt bijgedragen aan de brede welvaart in Nederland. Met de Regio Deals wil het kabinet in partnerschap met de regio's meervoudige opgaven aanpakken die bijdragen aan de brede welvaart.

Samen met publieke en private partners wordt gewerkt aan een integrale aanpak van ecologische, economische en sociale opgaven die in de regio spelen.

Toelichting proces Regio Deals

In het Regeerakkoord zijn zes opgaven benoemd. In 2018 zijn hiermee de eerste Regio Deals gesloten en zijn de eerste overboekingen gedaan vanuit het Ministerie van Financiën naar de LNV-begroting. In november 2018 maakte de Minister van LNV bekend dat het kabinet in de tweede tranche met 12 voorstellen aan de slag gaat om deze uit te werken tot Regio Deals (over tien van de twaalf Regio Deals is de Tweede Kamer in juli 2019 geïnformeerd). Deze tweede tranche heeft een totale omvang van € 215 mln. ([Kamerstuk 29 697, nr. 56](#)). De deals uit de tweede tranche worden naar verwachting medio 2019 ondertekend.

Inzet van de middelen uit de Regio Envelop (bedragen x € 1 mln.)			
	Gereserveerd	Reeds uitgekeerd	Nog uit te keren
Zes opgaven uit het Regeerakkoord			
Eindhoven	130,0	81,5	48,5
Nucleaire problematiek	117,0	117,0	0,0
Zeeland	35,0	22,4	12,6
ESTEC	40,0	40,0	0,0
Rotterdam-Zuid	130,0	24,0	106,0
BES-eilanden	30,0	24,4	5,6
<i>Totaal zes opgaven</i>	<i>482,0</i>	<i>309,3</i>	<i>172,7¹</i>
Tweede tranche Regio Deals			
Uitvoeringskosten Regio Portefeuille	215,0	0,0	215,0
Resterende middelen	13,4	13,4	0,0
Totaal Regio Envelop	950,0	322,7	627,3

¹ Deze bedragen zijn, op basis van goedgekeurde bestedingsplannen, reeds overgeboekt van de Aanvullende Post naar de begroting van LNV. LNV draagt zorg voor de overboeking naar het Gemeente- of Provinciefonds of, indien van toepassing, naar andere departementen.

Toelichting Regio Deals

Zes opgaven uit het Regeerakkoord

Het kabinet heeft bekendgemaakt in totaal € 482 mln. te reserveren voor de zes opgaven uit het Regeerakkoord: Brainport Eindhoven, Nucleaire problematiek, Zeeland, ESTEC, Rotterdam-Zuid en de BES-eilanden. Inmiddels is een deel van de middelen overgeboekt naar de regio's en is gestart met de uitvoering van de Regio Deals Brainport Eindhoven, Rotterdam-Zuid en Zeeland. Voor de BES-eilanden is een pakket aan projecten samengesteld in het kader van de Regio Envelop. De middelen voor de nucleaire problematiek en ESTEC zijn overgeboekt naar de begroting van het Ministerie van EZK.

Tweede tranche Regio Deals

In de tweede tranche werkt het kabinet samen met de regio's aan twaalf Regio Deals: Noordoost Fryslân en Holwerd aan Zee, Natuurinclusieve landbouw, Zuid- en Oost-Drenthe, Twente, Achterhoek, Foodvalley, Parkstad Limburg, Midden- en West-Brabant Makes and Moves, Den Haag

Zuidwest, Noordelijk Flevoland, bodemdaling Groene Hart en ZaanIJ. Met deze Regio Deals zet het kabinet in op het versterken van de brede welvaart in Nederland door de verschillende opgaven die in de regio's spelen gezamenlijk aan te pakken. Over tien van de twaalf Regio Deals is de Tweede Kamer in juli 2019 geïnformeerd. Naar verwachting worden de eerste Regio Deals uit de tweede tranche medio 2019 ondertekend en komt het eerste deel van de middelen ter beschikking van de regio.

Derde tranche Regio Deals

Naar verwachting wordt in het najaar van 2019 de aanmelding voor de derde tranche Regio Deals geopend. De geselecteerde voorstellen zullen vervolgens medio 2020 tot een nieuwe reeks deals leiden.

5. BEGROTING AGENTSCHAPPEN

Aansluiting raming begroting agentschap met financiering door moederdepartement LNV

Begroting agentschap 2020 (bedragen x € 1.000)

	Bijdrage moederde- partement (LNV)	Bijdrage overige departe- menten	Bijdrage derden	Overige baten	Totale baten
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	187.900	96.505	103.113	0	387.518
Totaal	187.900	96.505	103.113	0	387.518

Bijdragen aan agentschappen per begrotingsartikel LNV (bedragen x € 1.000)

Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)	2020
Art. 11 Een weerbaar, veerkrachtig en veilig agro-, voedsel- en visserij-systeem	194.732
Art. 12 Natuur, biodiversiteit en gebiedsgericht werken	9.818
Af: BTW-compensatie	- 8.778
Totaal geraamde bijdrage ten laste van de begrotingsartikelen	195.772

Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)

Begroting agentschap 2020 (bedragen x € 1.000)							
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Baten							
Omzet	349.469	365.932	387.518	383.131	375.318	373.912	373.912
– Omzet moederdepartement	159.290	171.728	187.900	182.814	176.382	174.976	174.976
– Omzet overige departementen	88.817	90.786	96.505	97.204	95.823	95.823	95.823
– Omzet derden	101.362	103.418	103.113	103.113	103.113	103.113	103.113
Rentebaten							
Vrijval voorzieningen	442						
Bijzondere baten	2.607						
Totaal baten	352.518	365.932	387.518	383.131	375.318	373.912	373.912
Lasten							
Apparaatskosten	345.312	345.581	371.963	369.892	365.168	365.881	366.030
– Personele kosten	222.927	205.270	229.689	227.253	227.923	228.808	228.808
– Waarvan eigen personeel	190.283	171.390	204.712	202.565	203.463	204.349	204.349
– Waarvan externe inhuur	24.708	20.581	13.802	13.631	13.353	13.303	13.303
– Waarvan overige personele kosten	7.936	13.299	11.175	11.057	11.107	11.156	11.156
– Materiële kosten	122.385	140.311	141.874	142.639	137.246	137.073	137.222
– Waarvan apparaat ICT			300	200	200	200	200
– Waarvan bijdrage aan SSO's	44.458	47.166	48.066	48.066	48.066	48.066	48.066
– Waarvan overige materiële kosten	77.927	93.145	93.508	94.373	88.980	88.807	88.956
Rentelasten	67	98	98	77	85	88	88
Afschrijvingskosten	13.524	19.753	15.357	12.662	9.564	7.443	7.294
– Materieel	5.533	5.489	3.175	2.975	2.568	2.273	2.132
– Waarvan apparaat ICT			194	237	244	238	213
– Immaterieel	7.991	14.264	12.182	9.686	6.996	5.170	5.163
Overige kosten	290	500	500	500	500	500	500
– Dotaties voorzieningen	290	500	500	500	500	500	500
– Bijzondere lasten							
Totaal lasten	359.193	365.932	387.518	383.131	375.318	373.912	373.912
Saldo van baten en lasten	– 6.675	0	0	0	0	0	0

Toelichting op de baten

Omzet moederdepartement

De NVWA bewaakt de veiligheid van voedsel en consumentenproducten, dierenwelzijn en natuur. De NVWA streeft naar effectief toezicht binnen de gegeven financiële kaders, met adequate beheersing van budgettaire en bedrijfsmatige risico's waarbij gestreefd wordt naar een meerjarige stabiele formatieve omvang. De post omzet moederdepartement (€ 187,9 mln.) is gerelateerd aan de opbrengsten voortvloeiend uit het opdrachtenpakket dat met het moederdepartement is afgesproken. Hierbij is rekening gehouden met een inzet extra regeerakkoordmiddelen van € 3,7 mln.

(1^e tranche, twee derde deel) en € 11,7 mln. (2^e tranche, twee derde deel), bijdrage incidentele kosten Brexit (€ 1,9 mln.), bijdrage ten behoeve van de kosten voor de Cloud-werkplek (€ 3,1 mln.) en de implementatie van de Official Controls Regulation (OCR) accreditatie nationale referentie laboratoria (€ 1,7 mln.). In de omzet is rekening gehouden met een te verwachten loon- en prijsbijstelling van 2,5% (€ 4,2 mln.).

In de onderstaande tabel is de verwachte omzet moederdepartement per product opgenomen. Onder de post «Overig» zijn opbrengsten geraamd die niet op basis van een uurtarief in rekening worden gebracht, zoals directe bijdragen voor uitbesteed onderzoek en voor andere kosten.

Omzet moederdepartement (bedragen x € 1.000)							
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Handhaven	103.688	103.303	124.160	121.212	123.394	124.510	124.510
Keuren ¹	8.247						
Keuren certificering op afstand		580	680	664	676	682	682
Keuren import		285	333	325	331	334	334
Keuren export, slachthuizen en overige activiteiten		6.885	8.732	8.524	8.678	8.756	8.756
Overig	47.355	60.675	53.995	52.089	43.303	40.694	40.694
Totaal	159.290	171.728	187.900	182.814	176.382	174.976	174.976

¹ Met ingang van 2018 is de producten en dienstencatalogus van de NVWA aangepast. De acht bestaande producten zijn vervangen door twee nieuwe producten: handhaven en keuren waarbij het product keuren medio 2018 is onderverdeeld in 3 categorieën.

Omzet overige departementen

De omzet overige departementen (€ 96,5 mln.) bestaat voornamelijk uit de bijdrage van het Ministerie van VWS (€ 91,4 mln.). Dit is inclusief inzet extra middelen van € 1,7 mln. (1^e tranche, een derde deel) en € 5,9 mln. (2^e tranche, een derde deel). Verder bestaat deze post uit een bijdrage van het Ministerie van EZK (€ 0,7 mln.), het Diergezondheidsfonds (€ 0,6 mln.), het Ministerie van LenW (€ 0,2 mln.) en een bijdrage voor de uitvoering van taken in het kader van Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (€ 3,6 mln.). In de omzet overige departementen is inbegrepen € 1,9 mln. voor de te verwachten loon- en prijsstijging 2020.

Onder de post «Overig» zijn opbrengsten geraamd die niet op basis van een uurtarief in rekening worden gebracht, zoals directe bijdragen voor uitbesteed onderzoek en voor andere kosten.

Omzet overige departementen (bedragen x € 1.000)							
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Handhaven	75.616	65.973	73.321	73.614	72.286	72.286	72.286
Keuren ¹	1.359						
Keuren certificering op afstand		73	89	89	88	88	88
Keuren import		618	745	748	734	734	734
Keuren export, slachthuizen en overige activiteiten		1.288	976	980	962	962	962
Overig	11.842	22.834	21.374	21.773	21.753	21.753	21.753
Totaal	88.817	90.786	96.505	97.204	95.823	95.823	95.823

¹ Met ingang van 2018 is de producten en dienstencatalogus van de NVWA aangepast. De acht bestaande producten zijn vervangen door twee nieuwe producten: handhaven en keuren waarbij het product keuren medio 2018 is onderverdeeld in 3 categorieën.

Omzet derden

De omzet derden (€ 103,1 mln.) bestaat uit opbrengsten retributies NVWA, retributies Kwaliteitskeuring Dierlijke Sector (KDS) en overige baten. Dit is inclusief € 2,1 mln. voor de te verwachten loon- en prijsstijging 2020. Het bedrijfsleven betaalt retributies voor de diensten die de NVWA en KDS verrichten, bijvoorbeeld voor toezicht in de vorm van inspecties en keuringen bij import, export en slachthuizen. Voor retributies NVWA is € 82,2 mln. geraamd. Daarnaast ontvangt de NVWA € 18,8 mln. aan retributies KDS. Naast de retributieopbrengsten realiseert de NVWA ook voor € 2,1 mln. aan overige baten. Deze bestaan voornamelijk uit opbrengsten voor de uitvoering van projecten voor de Europese Commissie.

Rentebaten

Er zijn geen rentebaten begroot. De rentepercentages die door het Ministerie van Financiën dagelijks worden vastgesteld liggen rond de 0%.

Toelichting op de lasten

Personele kosten

De personele kosten (€ 229,7 mln.) bestaan uit salariskosten en kosten woon-werkverkeer eigen personeel (€ 204,7 mln.), inhuren externen (€ 13,8 mln.) en overige personeel gerelateerde kosten, waaronder reis- en verblijfkosten en opleidingen (€ 11,2 mln.). De verwachte gemiddelde bezetting van de NVWA voor 2020 is 2.618 fte, waarvan 2.450 fte eigen (ambtelijk) personeel. De gemiddelde ambtelijke personeelskosten in 2020 zijn € 82.831 per fte. De inhuren van externen betreft met name uitzendkrachten voor het primaire werk en tijdelijke inhuren voor ondersteuning bij de uitvoering van projecten en ondersteuning van de bedrijfsvoering.

Materiële kosten

De materiële kosten ad € 141,9 mln. bestaan uit apparaat ICT (€ 0,3 mln.), bijdragen aan Shared Service Organisaties (SSO's) (€ 48,1 mln.) en overige materiële kosten (€ 93,5 mln.). De kosten SSO's betreft de bijdrage aan DICTU voor ICT-beheer, aan het Rijksvastgoedbedrijf voor de huurkosten van kantoorpanden en laboratoria en een bijdrage aan de Rijksschoonmaakorganisatie. De NVWA heeft geen panden in eigendom. De overige materiële kosten bestaan voornamelijk uit uitbesteed onderzoek, inzet practitioners en uitbestede diensten, waaronder KDS en laboratoriumonderzoek door Wageningen Food Safety Research.

Rentelasten

De rentelasten (€ 0,1 mln.) vloeien voort uit rentedragend vermogen waarvan het rentepercentage varieert tussen 0,0% en 1,34%.

Afschrijvingskosten

De afschrijvingskosten voor materiële en immateriële activa bedragen respectievelijk € 3,2 mln. en € 12,2 mln. De materiële vaste activa worden lineair afgeschreven waarbij de afschrijvingstermijn van de verschillende soorten activa ligt tussen 4 en 10 jaar. De immateriële afschrijvingskosten hebben met name betrekking op het systeem Procesvernieuwing Informatie en ICT (PI&I) en kent een afschrijvingstermijn van 4 jaar. De doorontwikkeling van INSPECT is in 2019 stilgelegd, hetgeen lagere toekomstige afschrijvingskosten tot gevolg heeft.

Dotaties aan voorzieningen

Dit betreft de dotatie aan de voorziening claims, geschillen en rechtsgedingen.

Kasstroomoverzicht over het jaar 2020 (bedragen x € 1.000)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1 Rekening courant RHB 1 januari (incl. deposito)	64.322	66.831	75.194	77.863	76.683	76.627	77.140
+/- totaal ontvangst operationele kasstroom	352.783	365.932	387.518	373.730	366.165	364.759	364.759
-/- totaal uitgaven operationele kasstroom	- 332.898	- 346.179	- 373.113	- 361.068	- 356.600	- 357.315	- 357.464
2 Totaal operationele kasstroom	19.885	19.753	14.405	12.662	9.564	7.443	7.294
-/- totaal investeringen	- 17.804	- 15.315	- 6.100	- 7.100	- 7.100	- 7.100	- 7.100
+/- totaal boekwaarde desinvesteringen ¹	3.817	3.408	2.625				
3 Totaal investeringskasstroom	- 13.987	- 11.907	- 3.475	- 7.100	- 7.100	- 7.100	- 7.100
-/- eenmalige uitkering aan moederdepartement	- 5.520						
+/- eenmalige storting door moederdepartement							
-/- aflossingen op leningen	- 13.221	- 16.446	- 14.361	- 13.842	- 9.621	- 6.931	- 7.052
+/- beroep op leenfaciliteit	17.000	6.100	6.100	7.100	7.100	7.100	7.100
4 Totaal financieringskasstroom	- 1.741	- 1.131	- 8.261	- 6.742	- 2.521	169	48
5 Rekening courant RHB 31 december (incl. deposito) (=1+2+3+4)	68.479	64.330	77.863	76.683	76.627	77.140	77.382

¹ In 2017 is de NVWA overgestapt van aankoop naar leases van dienstauto's waardoor vanaf 2021 de desinvesteringen vervallen.

Operationele kasstroom

De netto operationele kasstroom 2020 bedraagt € 14,4 mln.

Investeringskasstroom

Materiële activa

De investeringen in inventaris/installaties bedragen € 1,1 mln. en betreft kantoorinventaris (€ 0,5 mln.), vervangingsinvesteringen laboratoriuminventaris (€ 0,5 mln.) en controleapparatuur (€ 0,1 mln.).

De investeringen in aanpassingen van gebouwen bedragen € 0,5 mln.

Met ingang van 2017 worden de dienstauto's leased in plaats van aangekocht. Als gevolg hiervan dalen de investeringsbedragen en worden de desinvesteringsbedragen op termijn nul. Er wordt voor een bedrag van € 0,5 mln. geïnvesteerd in specifieke hardware.

Immateriële activa

De verdere ontwikkeling van INSPECT is in 2019 stilgelegd waardoor de investeringen beduidend lager uitvallen. De resterende investeringen van € 4 mln. hebben betrekking op reeds lopende programma's en aanpassingen van bestaande systemen die essentieel zijn voor het functioneren van de NVWA.

Financieringskasstroom

De financieringskasstroom van - € 8,3 mln. geeft het saldo weer van de benodigde leningen en de aflossing op de lopende leningen.

Overzicht doelmatigheidsindicatoren							
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gemiddelde kostprijs (€/uur)	100,53	104,29	107,23 ¹	107,23	107,23	107,23	107,23
Tarieven							
Index 2012 = € 94,07 = 100	106,87	110,86	113,99	113,99	113,99	113,99	113,99
Omzet per productgroep (in € mln.)							
Handhaven	200,1	188,4	213,3	210,6	211,5	212,6	212,6
Keuren ²	88,7						
Keuren certificering op afstand		6,6	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7
Keuren import		11,8	12,6	12,6	12,6	12,6	12,6
Keuren export, slachthuizen en overige activiteiten	57,7	53,7	53,5	53,6	53,7	53,7	53,7
FTE							
Aantal FTE (excl. Externe inhuur)	2.407	2.159	2.450	2.424	2.435	2.446	2.446
Verhouding FTE direct/indirect (exclusief externe inhuur)	1.848/559	1.689/470	1.889/561	1.869/556	1.877/558	1.885/560	1.885/560
Salariskosten per fte	77.733	79.399	82.831	82.831	82.831	82.831	82.831
Saldo van baten en lasten							
Saldo van baten en lasten als % van de totale baten	- 1,89%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Kwaliteit							
Afhandelsnelheid informatieverzoeken, klachten en meldingen ³	95%	90%	90%	90%	90%	90%	90%
Tijdig betaalde facturen (< 30 dagen)	97%	95%	95%	95%	95%	95%	95%

¹ Op basis van de verwachte kostprijsstijging van 2,5% is rekening gehouden met een loon- en prijsbijstelling van LNV en VWS en een stijging van de retributie-inkomsten.

² Met ingang van 2018 is de producten en dienstencatalogus van de NVWA aangepast. De acht bestaande producten zijn vervangen door twee nieuwe producten: handhaven en keuren waarbij het product keuren medio 2018 is onderverdeeld in 3 categorieën.

³ Bij het opstellen van de afhandelsnelheid van de verzoeken/meldingen is de NVWA uitgegaan van de volledige doorontwikkeling van INSPECT met daarin een actief voortgang bewaking mechanisme. De verdere ontwikkeling van INSPECT is echter in 2019 stilgelegd. Hierdoor zal het percentage afhandelsnelheid de komende jaren lager zijn dan eerder de verwachting was.

6. BEGROTING DIERGEZONDHEIDSFONDS

Leeswijzer

Het Diergezondheidsfonds (DGF) is een begrotingsfonds waaruit de kosten worden betaald die verband houden met de bestrijding, bewaking en preventie van besmettelijke dierziekten en zoönosen. Deze fondsbegroting bevat een inleidende paragraaf over de achtergronden van het fonds en plafondbedragen voor de maximale opbrengst van de diergezondheidssheffing. Aansluitend volgt de toelichting bij het enige artikel van het fonds, inclusief budgettaire tabel en de bijbehorende toelichting. In de tabel budgettaire gevolgen van beleid is de presentatie ten opzichte van de begroting 2019 gewijzigd inclusief de weergave van het saldo DGF. Een toelichting bij de saldosysteematiek van het DGF volgt na de tabel.

Inleiding en achtergrond

Uitbraken van besmettelijke dierziekten kunnen een grote impact op de Nederlandse samenleving hebben als geheel en op de agrarische sector in het bijzonder. Voor dierziekten die zich in potentie snel verspreiden gelden speciale bestrijdings- en preventieregimes die grotendeels in Europese regelgeving zijn voorgeschreven. Bij een aantal van deze dierziekten bevat de Europese regelgeving een plicht tot bestrijding. Daarnaast kan sprake zijn van een plicht tot het nemen van preventieve maatregelen en verplichtingen voor het doen van onderzoek naar de aan- of afwezigheid van een dierziekte via het monitoren van dieren.

Het fonds wordt gevoed door jaarlijkse bijdragen vanuit de begroting van LNV, heffingen bij de sector op grond van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (Gwwd) en de middelen die de Europese Unie ter beschikking stelt in verband met het weren en bestrijden van besmettelijke dierziekten.

Financiering van het fonds

De verdeling welke activiteiten uit de heffingen voor het bedrijfsleven worden gefinancierd en welke uit de begroting van LNV, is vastgelegd in een convenant tussen LNV en de betrokken sectorpartijen. Voor de periode 2020 tot en met 2024 is een nieuw convenant vastgesteld (Kamerstuk 29 683, nr. 248).

De kosten van bewaking van dierziekten worden in beginsel voor 50% door het Rijk en voor 50% door het bedrijfsleven gefinancierd met uitzondering van de bewakingsprogramma's die LNV heeft overgenomen van de voormalige productschappen. Het gaat hierbij om het voorkomen en/of bestrijden van dierziekten, waaronder de ziekte van Aujeszky, Salmonella (Se en St), Leukose, en een monitoringsprogramma voor AI, NCD, non-zoönotische Salmonella, en Mycoplasma. Deze worden voor 100% door de betreffende sector gefinancierd.

De financiering van de kosten van bestrijding van dierziekten is afhankelijk van de dierziekte en de noodzakelijke voorzieningen om de bestrijding uit te kunnen voeren. Deze kosten worden in beginsel – tot een per diersoort afgesproken plafondbedrag – voor 100% doorberekend aan de veehouderijsectoren, met uitzondering van de kosten van de contractueel vastgelegde voorzieningen voor de bestrijding. Deze worden gefinancierd door overheid en sector, beide voor 50%. Boven de plafondbedragen draagt de overheid de resterende kosten.

De plafondbedragen

De tarieven voor de diergezondheidsheffing voor de diersoorten runderen, varkens, kippen, kalkoenen, eenden, schapen en geiten worden voor de jaren 2020 tot en met 2024 zodanig vastgesteld dat de totale opbrengst van de diergezondheidsheffing en de bijdragen van de sectorpartijen niet meer zullen bedragen dan de in onderstaande tabel opgenomen plafonds.

Overzicht plafondbedragen opbrengsten diergezondheidsheffing (bedragen in €)

Sector	Plafond voor de 5 jaarlijkse vaste kosten ¹	Plafond voor de bestrijdingskosten	Totaalplafond
Rundvee	34.220.000	9.000.000	43.220.000
Pluimvee	46.000.000	32.000.000 ²	78.000.000
Schapen	4.699.860	490.000	9.095.440
Geiten	3.905.580		
Varkens	16.947.300	41.000.000 ³	57.947.300

¹ 5-jaarlijkse kosten: voor de 5 jaren van de covenantsperiode (2020–2024).

² Waarvan 2.000.000 voor Newcastle disease.

³ Waarvan 22.000.00 voor Afrikaanse Varkenspest.

De bedragen voor de totaalplafonds zijn opgenomen in het besluit diergezondheidsheffing dat naar verwachting per 1 januari 2020 in werking zal treden. In het eerdergenoemde convenant zijn deze plafondbedragen nader uitgewerkt in een deelplafond voor de vaste jaarlijkse kosten over de periode 2020 tot en met 2024 en een deelplafond voor de bestrijdingskosten in geval van een uitbraak van een dierziekte.

Artikel 1 Bewaking en bestrijding van dierziekten en voorkomen en verminderen van welzijnsproblemen

Algemene doelstelling

Bewaking en bestrijding van specifieke dierziekten en het voorkomen en verminderen van welzijnsproblemen.

Rol en verantwoordelijkheid

De Minister van LNV is:

- Verantwoordelijk voor het bestrijden van dierziekten die op basis van (Europese) wetgeving verplicht moeten worden bestreden en indirect verantwoordelijk – houders van dieren zijn zelf primair verantwoordelijk – voor welzijnsaspecten bij de bestrijding.
- Verantwoordelijk voor het tijdig signaleren en afhandelen van verdenkingen en besmettingen door onderzoek en monitoring/ bewaking van bepaalde dierziekten (bijvoorbeeld scrapie, blauwtong, Brucella melitensis, klassieke en Afrikaanse varkens pest (KVP en AVP), mond-en-klauwzeer (MKZ), vogelgriep (aviaire influenza AI), ziekte van Aujeszky, Salmonella, Mycoplasma en Bovine Spongiform Encephalopathy (BSE)).
- Verantwoordelijk voor effectieve en doelmatige crisisorganisatie bij dierziekte-uitbraken.

Beleidswijzigingen

In 2019 is de evaluatie van het Diergezondheidsfonds door Wageningen Economic Research afgerond. Het evaluatierapport en de beleidsreactie zijn op 26 april 2019 door de Minister van LNV aan de Tweede Kamer aangeboden ([Kamerstuk 35 000-XIV, nr. 75](#)). Op basis van de evaluatie is besloten het bestaande beleid grotendeels te handhaven. Een van de aanbevelingen uit het rapport was de plafonds te splitsen in een vast jaarlijks deel en een deel voor bestrijding en is in het nieuwe convenant verwerkt.

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)							
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
VERPLICHTINGEN	32.997	60.273	36.357	33.594	33.594	33.594	33.594
UITGAVEN	31.584	60.273	36.357	33.594	33.594	33.594	33.594
Waarvan juridisch verplicht			72%				
Opdrachten	31.584	34.585	33.594	33.594	33.594	33.594	33.594
Waarvan:							
Bewaking van dierziekten	19.416	19.686	19.847	19.847	19.847	19.847	19.847
Bestrijding van dierziekten	9.972	12.139	10.987	10.987	10.987	10.987	10.987
Overig	2.196	2.760	2.760	2.760	2.760	2.760	2.760
Verwacht effect op het DGF-saldo			2.763				
DGF-saldo	19.396 ¹	17.928					
Crisisreserve	0	7.760					
ONTVANGSTEN	35.305	60.273	36.357	33.594	33.594	33.594	33.594
Waarvan:							
Ontvangsten van LNV	4.387	4.387	10.387	10.387	10.387	10.387	10.387
Ontvangsten van sector	30.352	21.099	14.300	20.217	20.217	20.217	20.217
Bijdrage sector crisisreserve		7.760	7.760				
Ontvangsten EU	566	3.910	3.910	2.990	2.990	2.990	2.990
Saldo van de afgesloten rekeningen ²		23.117					

¹ Dit betreft het beginsaldo 2018. Het eindsaldo 2018 is € 23,1 mln. Het verwachte eindsaldo voor 2019 is € 5,2 mln. lager (€ 17,9 mln.).

² Dit betreft het DGF-eindsaldo 2018 ad € 23,1 mln. Dit is bij de 1^e suppleatoire begroting 2019 toegevoegd aan het budget 2019.

Budgetflexibiliteit

Er zijn doorlopende contracten met bedrijven om bewakingsprogramma's uit te voeren en/of om beschikbaar te zijn voor dienstverlening tijdens crises, waardoor uitgaven voor circa 72% juridisch verplicht zijn. De rest is op basis van het convenant aan bestuurlijke afspraken gebonden.

Saldosystematiek DGF

Ontwikkeling saldo

In de systematiek van het DGF speelt het fondssaldo een belangrijke rol. Via het saldo worden de middelen in het fonds, die worden gereserveerd voor onverwachte (grote) uitgaven die samenhangen met het uitbreken van een dierziektecrisis, jaar op jaar meegenomen. Het beginsaldo is de resultante van het beginsaldo van het vorige jaar en het saldo van specifieke uitgaven en ontvangsten in dat jaar. Voor de crisisreserve geldt dat deze middelen op vergelijkbare wijze meegenomen worden.

Zo bedroeg het eindsaldo van 2018 € 23,1 mln. Dit is bepaald door de optelsom van het beginsaldo (€ 19,4 mln.) en het saldo van uitgaven en ontvangsten in dat jaar. Dit eindsaldo voor 2018 is als beginsaldo bij eerste suppleatoire begroting 2019 toegevoegd aan de lopende begroting 2019.

Op vergelijkbare wijze kan het verwachte DGF-saldo voor 2020 worden berekend onder aanname van het uitblijven van dierziektecrises. Het verwachte eindsaldo voor 2019 (tevens voorzien als beginsaldo voor 2020) komt dan uit op € 17,9 mln. Daarmee is het verwachte DGF-saldo € 5,2 mln. lager dan eind 2018.

Verwachte ontwikkeling van het DGF-saldo (bedragen x € 1.000)	
	2019
Beginsaldo 2019 (1)	23.117
Geraamde Uitgaven 2019 (2)	34.585
Geraamde ontvangsten 2019 (zonder crisisreserve) (3)	29.396
Eindsaldo 2019 (1-2+3) (4)	17.928
Verwacht saldo-effect (4) – (1)	- 5.189

Voor 2020 is de huidige verwachting dat de uitgaven in totaal € 2,8 mln. lager uitvallen dan de ontvangsten. Dit leidt tot een positief effect op het DGF-saldo.

Crisisreserve

In het convenant met de sector voor de periode 2015–2019 zijn afspraken gemaakt over de opbouw van een crisisreserve via door de sector betaalde heffingen ten behoeve van uitbraken van dierziekten. De reserve is een apart onderdeel van het fondssaldo. Het DGF-saldo bestaat uit middelen die in beginsel eveneens beschikbaar zijn in geval er sprake is van een dierziektecrisis. Met de opbouw van de crisisreserve is in 2019 begonnen.

Indien er in 2019 geen aanspraak wordt gedaan op de crisisreserve zullen de in 2019 gereserveerde middelen bij eerste suppleaire begroting 2020 naar 2020 worden overgeheveld.

Meerjarig beeld

Voorheen werden bij de begroting de ontvangsten volledig gelijkgesteld aan de uitgaven. In deze begroting is er voor gekozen om voor de ontvangsten 2019 en 2020 een prognose van verwachte ontvangsten op te nemen. Zo wordt een reëller beeld van de verwachte ontwikkeling van het fondssaldo gepresenteerd.

De geraamde uitgaven worden pro forma meerjarig doorgetrokken naar 2021 en latere jaren. De ontvangsten zijn voor deze jaren conform de systematiek gelijkgesteld aan de uitgaven. Omdat het DGF een begrotingsfonds is, dienen de ontvangsten gelijk te zijn aan de uitgaven. Daarom is de raming voor de EU-bijdrage vanaf 2021 naar beneden bijgesteld. De raming wordt jaarlijks herijkt.

De ontvangsten voor de met de sector afgesproken opbouw van de crisisreserve zijn alleen voor 2019 en 2020 opgenomen (€ 7,8 mln. per jaar).

De raming zal jaarlijks worden herijkt en hierbij worden ook de gevolgen voor het fondssaldo meegewogen. De verdere ontwikkeling van het fondssaldo (of het saldo crisisreserve) wordt dan ook niet voor latere jaren weergegeven omdat hier nu geen reële raming van kan worden gemaakt.

Toelichting op de financiële instrumenten

Opdrachten

Bewaking van dierziekten

Het signaleren van (mogelijke) dierziekten vindt plaats door houders van dieren, dierenartsen en/of medewerkers van laboratoria/onderzoeksinstellingen, hetzij op basis van klinische verschijnselen dan wel op basis van de uitkomsten van laboratoriumonderzoek. In het geval dat deze verschijnselen kunnen wijzen op een aangifteplichtige ziekte, dient dit onmiddellijk bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) te worden gemeld. Naast de meldplicht worden in opdracht van LNV bewakings- en monitoringsprogramma's uitgevoerd die deels door de Europese Unie (EU) verplicht zijn gesteld ter behoud van de dierziektenvrij-status.

Ook een vrijstatus voor de Wereldorganisatie voor diergezondheid (Office International des Épizooties, OIE) vereist voor sommige ziekten een monitoringsprogramma. Door bewakingsonderzoeken uit te voeren wordt het risico dat een ziekte niet of niet tijdig wordt opgemerkt gereduceerd.

Naast deze officiële vrijstatus zijn er andere redenen voor het uitvoeren van monitoringprogramma's, zoals de volksgezondheid of nationale diergezondheidsbelangen. Zo is ervoor gekozen om een monitoringsprogramma uit te voeren op Q-koorts, Mycoplasma gallisepticum en Salmonella (S.T./S.E.). In 2020 worden deze monitoringsprogramma's voortgezet.

Voor een snelle opsporing van dierziekten is de overheid in sterke mate afhankelijk van de opmerksamheid van veehouders en dierenartsen en van hun bereidheid een eventuele verdenking te melden. Hiervoor worden in aanvulling op de monitoringsprogramma's, waarbij een aangewezen aantal bedrijven wordt bemonsterd, zogenaamde «early warning»-programma's uitgevoerd voor AI, KVP en AVP. Deze early warning verplicht de dierhouder om bij zieke dieren, waarbij AI, KVP of AVP niet kan worden uitgesloten op basis van het klinische beeld, monsters op te sturen voor uitsluitingsdiagnostiek.

Het budget voor bewaking van dierziekten wordt onder meer ingezet voor de volgende activiteiten:

Uitgaven bewaking van dierziekten (bedragen x € 1.000)	
	2020
Basismonitoring	8.044
Brucella melitensis (schaap, geit)	450
Blauwtong (rund, schaap, geit)	74
BSE rund, bij destructor en bij noodslachting	2.360
TSE schaap/geit, bij destructor	180
KVP (varkens) (early warning, tonsillen en monitoring wilde zwijnen)	431
AI	
– Bedrijfsmatig pluimvee early warning	98
– Wilde vogels early warning / serologische test	80
Q-koorts (melkmonsters)	540
Leukose	316
Salmonella (S.T./S.E.) (pluimvee)	5.250
Monitoring AI, NCD, Mycoplasma en niet-zoonotische Salmonella	2.024
Totaal bewaking van dierziekten	19.847

Bestrijding van dierziekten

Onder de bestrijding van dierziekten vallen:

- Voorzieningen
 - Treffen van voorzieningen om onmiddellijk te kunnen bestrijden;
- Verdenkingen
 - Onderzoek naar verschijnselen die kunnen duiden op een aangifte-plichtige dierziekte na een melding door een (vee)houder en/of door een dierenarts;
 - Onderzoek van verdachte dieren;
- Bestrijding
 - Bestrijding van besmettelijke dierziekten zoals tuberculose, brucellose, leukose, AI, MKZ en KVP.

Als veehouders verschijnselen signaleren bij hun dieren die kunnen duiden op een aangifteplichtige dierziekte, is melding daarvan verplicht. Het onderzoeken van deze meldingen is een belangrijke structurele taak van de NVWA. Naast dit structureel onderzoeken van verschijnselen bij dieren als gevolg van een melding, wordt structureel onderzoek uitgevoerd naar brucellose bij runderen als deze runderen binnen een bepaalde periode hun vrucht hebben verloren. Ook bij een positief testresultaat in een bewakingsonderzoek van een aangifteplichtige ziekte wordt dit gemeld bij de NVWA. Indien een bevestigingstest positief is, wordt het bedrijf door de NVWA besmet verklaard en wordt tot bestrijding overgegaan.

Zodra sprake is van een besmetting of hier vanuit moet worden gegaan, worden onmiddellijk bestrijdingsmaatregelen getroffen door de (permanente) crisisorganisatie van LNV. Vertraging van de bestrijding leidt tot meer besmettingen en daarmee tot langdurige bestrijdingsmaatregelen. Bestrijding vindt plaats volgens Europese bestrijdingsrichtlijnen. De

aanpak is geregeld in diverse draaiboeken van het Ministerie. Op [Rijksoverheid.nl](#) staan de actuele bestrijdingsdraaiboeken.

In bepaalde gevallen kan de inzet van beschermende noodvaccinatie (vaccinatie «Voor het leven») een effectieve bestrijdmethode zijn. In plaats van het in grote aantallen preventief ruimen van dieren kan de uitbraak bij bepaalde dierziekten tot staan worden gebracht door vaccinatie in een bepaald gebied rondom besmette bedrijven. Gezonde gevaccineerde dieren worden niet meer gedood. Op basis van de huidige EU-regelgeving is beschermende noodvaccinatie mogelijk bij de bestrijding van uitbraken van MKZ, KVP, Ziekte van Aujeszky (ZvA) en AI. Deze aanpak is alleen uitvoerbaar bij dierziekten waarvoor een effectief en praktisch toepasbaar vaccin beschikbaar is (MKZ, KVP en ZvA). De mogelijkheid van noodvaccinatie is beschreven in de betreffende beleidsdraaiboeken.

Voor de bestrijding van dierziekten staan onder andere de volgende instrumenten ter beschikking:

- wettelijke verplichting van houders van dieren en dierenartsen om verschijnselen die duiden op een aangifteplichtige dierziekte te melden;
- klinische inspectie door een zogenaamd deskundigenteam, bestaande uit dierenartsen (bedrijfsdierenarts van veehouder, dierenarts van de Gezondheidsdienst van Dieren en NVWA-dierenarts op bedrijven waar mogelijk sprake is van aangifteplichtige dierziekten);
- monsternames en diagnostisch onderzoek van afgenomen monsters bij dieren;
- instellen van stand-still, vervoersverboden en/of compartimenten;
- vaccineren van dieren;
- onderzoek van dieren op buurt-/contactbedrijven en andere relevante bedrijven;
- tracing van een besmetting (van en naar);
- doden van besmette dieren en van dieren die een reëel gevaar zijn voor verspreiding van de besmetting;
- destructie van gedode (besmette) dieren;
- reinigen en ontsmetten van bedrijven.

De grondslag voor de inzet van bovenstaande instrumenten zijn:

- EU-richtlijnen en EU-verordeningen;
- Gezondheids- en welzijnswet voor dieren;
- Wet Dieren
- (Beleids)draaiboeken;
- crisisorganisatie en voorzieningen.

Doordat een mogelijke dierziektes crisis niet op voorhand te voorspellen valt, kunnen de werkelijke bestrijdingskosten niet worden begroot. Het budget voor opdrachten voor voorzieningen en verdenkingen wordt onder meer ingezet voor de volgende activiteiten:

Uitgaven bestrijding van dierziekten (bedragen x € 1.000)

2020¹

Voorzieningen:

Middelenbeheer	230
Calamiteitenreserve destructie ²	1.667
Waakvlamcontracten	368
Voorziening vaccinatie ZvA, MKZ en KVP	1.883
Overige voorzieningen (HCU) ³	600
Subtotaal Voorzieningen	4.748

Verdenkingen:

Brucellose (verwerpersonderzoek) ⁴	1.405
AI (LPAI)	479
Diagnostiek verdenkingen ⁵	270
Ziekte van Aujeszky	38
Salmonella verificatieonderzoek leg- en vermeerdertingsbedrijven	450
Overige ⁶	477
Subtotaal Verdenkingen	3.119

Bestrijding:

Jaarlijks terugkerende kosten bestrijding:	1.270
Salmonella	500
– ruimingskosten	500
– vergoeding waarde dieren ⁷	1.100
Mycoplasma Gallisepticum	250
Subtotaal Bestrijding	3.120

Totaal

10.987

¹ Begrote bedragen gebaseerd op gerealiseerde kosten 2013–2016 (zie jaarverslagen DGF), daarbij rekening houdend met meerjarige trends en structurele veranderingen.

² Het opgenomen bedrag is gebaseerd op de huidige overeenkomst voor de calamiteitenreserve. Deze overeenkomst loopt eind 2019 af. De onderhandeling over een nieuwe overeenkomst is nog gaande. Dit bedrag kan dus op basis van de nieuwe overeenkomst nog worden bijgesteld.

³ Het opgenomen bedrag is gebaseerd op de afspraken met de sectoren in het convenant voor de jaren 2015 tot en met 2019. Op basis van het nieuwe convenant voor de periode 2020 tot en met 2024 kan dit bedrag nog worden bijgesteld.

⁴ Aantal bemonsterde dieren geraamd op 11.000.

⁵ Met betrekking tot de diagnostiek verdenkingen is een contract gesloten met het WBVR waarbij een deel van laste van bestrijding dierziekten komt. Hier valt ook diagnostiek Ziekte van Aujeszky (ZvA) onder. De kosten worden uiteindelijk afgerekend per diersoort. In bovenstaande begroting is de toerekening al grotendeels doorgevoerd.

⁶ Onder de post overige bij verdenkingen is een aantal dierziekten samengevoegd (o.a. KVP, AVP, SVD, MKZ, NCD, BSE, TSE, Psitacosse, TBC, BT, Rabies, Brucella en Q-koorts).

⁷ Betreft 50% cofinanciering door EU en 50% door sector.

Overig

Dit instrument is onder andere voor de financiering van overige uitgaven.

Het budget voor overige opdrachten in 2020 wordt onder meer ingezet voor de volgende activiteiten:

- de sectorbijdragen aan de Stichting Diergeneesmiddelen Autoriteit, € 0,4 mln.
- de uitvoeringskosten voor het innen van heffingen, € 1,6 mln.
- de overeenkomst met de Gezondheidsdienst voor Dieren voor veterinaire kennis (inclusief opleiding) en beleidsadviesering, deelname aan de zoönosenstructuur, assistentie van de NVWA bij verdenkingen en de afhaaldienst voor onderzoek dode dieren (€ 0,8 mln.).

Ontvangsten

Toelichting op de ontvangsten in de tabel budgettaire gevolgen van beleid.

Ontvangsten LNV

Dit betreft de LNV-bijdrage aan de DGF-begroting voor met name de bewaking en monitoring en voor voorzieningen in geval van een dierziekte-uitbraak (zoals vaccins, destructiecapaciteit en bestrijdingsmaterialen). De bijdrage van LNV in 2020 is hoger dan de voorgaande jaren omdat in 2018 en 2019 gecompenseerd is voor kosten van uitbraken van vogelgriep die LNV eerder heeft voorgefinancierd. De bijdrage van LNV is op de LNV-begroting terug te vinden op artikel 11 bij Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken.

Ontvangsten van de sector

Sinds de inwerkingtreding van de gewijzigde Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (Gwwd) per 1 januari 2018 is het mogelijk om een heffingstarief reeds na een jaar te wijzigen. De tarieven worden bij algemene maatregel van bestuur vastgesteld en gewijzigd. Een tarief wordt vastgesteld voor een bepaald kalenderjaar. Voor het bepalen van de hoogte van het tarief zijn de volgende componenten van belang:

- een raming van de uitgaven voor het jaar waarin de heffing met gebruikmaking van de tarieven wordt geheven. Dit zijn met name de uitgaven voor het weren van besmettelijke dierziekten (preventieve maatregelen).
- een berekening van de uitgaven in de voorafgaande vijf jaren die niet gedekt zijn door de inkomsten uit heffingen. Hierdoor sluiten de opbrengsten van de heffingen beter aan op de uitgaven.

Benodigde bijdrage van de sectoren

De benodigde bijdragen van de sectoren betreffen de reguliere jaarlijkse bijdragen uit de DGF-tarivering alsmede ontvangsten die betrekking hebben op verrekeningen van door LNV in voorgaande jaren voorgefinancierde bedragen. Tevens is met de sectoren afgesproken dat er een crisisreserve wordt gevormd in het DGF. De omvang van de reserve per sector is vastgelegd in het Besluit diergezondheidsheffing en is ongeveer 20% van het plafondbedrag voor de bestrijdingskosten per sector in de convenantsperiode. De crisisreserve wordt gevormd en in stand gehouden uit de bijdragen van de sectoren. De reserves zijn bedoeld om in geval van een crisis direct de bestrijdingskosten te kunnen betalen. Tegenover de ontvangsten ten behoeve van de crisisreserve staan nog geen begrote uitgaven omdat uitbraken van dierziekten en daarmee samenhangende uitgaven in enig jaar niet te voorspellen zijn.

Verwachte ontvangsten van de sector in 2020 (bedragen x € 1.000)					
	Runderen	Varkens	Schaap/geit	Pluimvee	Totaal
Ontvangsten in 2020 uit voorgaande jaren	0	4.004	1.504	8.792	14.300
Ontvangsten voor 2020 die in hetzelfde jaar worden ontvangen	0	0	0	0	0
Ontvangsten in 2020 voor crisisreserve		4.000	49	3.711	7.760
Totaal verwachte ontvangsten in 2020	0	8.004	1.553	12.503	22.060

In de rundveesector werden tot en met 2019 geen heffingen opgelegd, omdat er nog reserves beschikbaar waren van het voormalige productschap. Die reserves zijn niet langer voldoende om in de kosten van het Diergezondheidsfonds te voorzien. Daarom treedt artikel 9 van het Besluit diergezondheidsheffing op 1 januari 2020 in werking en wordt ook aan rundveehouders een diergezondheidsheffing opgelegd. De inning over het jaar 2020 (€ 5,9 mln.) zal echter in 2021 plaatsvinden. Hierdoor staan er voor het jaar 2020 nog geen inkomsten in de tabel.

Ontvangsten EU

Voor specifieke monitoringsprogramma's en bestrijding kunnen in een aantal gevallen EU-bijdragen worden toegekend.

7. BIJLAGEN

Bijlage 1: Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak

ZBO's en RWT's LNV							
	Naam organisatie	RWT	ZBO	Functie	Art.	Begrotingsramingen x € 1.000	Verwijzing (URL-link) naar website RWT/ZBO
1	Bureau Beheer Landbouwgronden/ Commissie Beheer Landbouwgronden	X	X1	Verwerving in opdracht van LNV en andere overheden van onroerend goed dat wordt doorgeleverd aan overheids- en andere organisaties die daarmee overheidsdoelen in het landelijk gebied realiseren met betrekking tot de thema's natuur, landbouw, recreatie, landschap, water en milieu		Geen bijdrage	www.dlg.nl www.rvo.nl
2	Centrale Commissie Dierproeven		X	De CCD verleent vergunningen voor het verrichten van dierproeven op basis van adviezen van een van de Dierexperimenten Commissies (DEC).	11	767	www.centralecommissiedierproeven.nl
3	College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden	X	X	Het Ctgb oordeelt over de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden.	11	1.225	www.ctgb.nl
4	AOC Raad (Bureau Erkenningen)	X		Bureau Erkenningen (BE) van de AOC Raad is in de Regeling gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Rgb), aangewezen als instantie voor het verstrekken van vakbekwaamheidsbewijzen gewasbescherming.		Geen bijdrage	www.erkenningen.nl

Naam organisatie	RWT	ZBO	Functie	Art.	Begrotingsramingen x € 1.000	Verwijzing (URL-link) naar website RWT/ZBO	Hyperlink uitgevoerde evaluatie ZBO onder Kaderwet
5 Grondkamers		X	Bevorderen van goede pachtverhoudingen in Nederland, toetsen van de inhoud van pachtovereenkomsten aan de dwingend rechtelijke bepalingen van de Pachtwet, uitvoeren van een prijstoetsing en toetsen van overeenkomsten, bepalen van verpachte waarde.		Geen bijdrage	www.grondkamers.nl	Evaluatie wordt meegenomen bij de herziening van de pachtwetgeving
6 Kamer voor de Binnenvisserij		X	Toetsen van overeenkomsten van huur en verhuur van visrechten en het goedkeuren van toestemmingen om te vissen, uitgegeven door visrechtsheden; beide met het oog op een doelmatige bevissing van binnenwateren.		Geen bijdrage	www.kamervoordebinnenvisserij.nl	Evaluatie is niet voorzien. ZBO valt niet onder de werking van de Kaderwet.
7 Raad voor Plantenrassen		X	De Raad voor plantenrassen geeft uitvoering aan de Zaaizaad- en Plantgoedwet 2005 op het gebied van toelating van plantenrassen en verlening van intellectuele eigendomsbescherming m.b.t. plantenrassen (kwekersrecht).	11	814	www.plantenrassen.nl	Kamerstuk 25 268, nr. 75
8 Rendac BV		X	Ophalen, verwerken en (laten) vernietigen van dierlijke restmaterialen en kadavers (categorie 1- en 2-materiaal, niet bestemd voor consumptie).		Geen bijdrage	www.rendac.nl	Evaluatieplicht niet van toepassing

	Naam organisatie	RWT	ZBO	Functie	Art.	Begrotingsramingen x € 1.000	Verwijzing (URL-link) naar website RWT/ZBO	Hyperlink uitgevoerde evaluatie ZBO onder Kaderwet
9	Staatsbosbeheer	X	X	Staatsbosbeheer richt zich op de volgende hoofddoelstellingen: – het instandhouden, herstellen en ontwikkelen van natuur-, landschaps- en cultuurhistorische waarden in de gebieden van Staatsbosbeheer – het bevorderen van recreatie in zo veel mogelijk gebieden van Staatsbosbeheer; – het leveren van een bijdrage aan de productie van milieuvriendelijke en vernieuwbare grondstoffen zoals hout.	12	27.277	www.staatsbosbeheer.nl	Kaderwet ZBO's is niet van toepassing, op Staatsbosbeheer. Voor Staatsbosbeheer geldt de Wet verzelfstandiging Staatsbosbeheer. Daarin is ook een evaluatieverplichting opgenomen (iedere vier jaar evaluatie van doelmatigheid en doeltreffendheid). Laatst uitgevoerde evaluatie stamt uit 2018 (Kamerstuk 29 659, nr. 51):
10	Stichting Bloembollenkeuringsdienst	X	X	Stichting BKD geeft uitvoering aan de Landbouwkwaliteitswet (Plantenziektenwet) in de sector bloembollen.		Geen bijdrage	www.bkd.eu	Kamerstuk 25 268-H
11	Stichting Centraal Orgaan Kwaliteits-aangelegenheden in de Zuivel (COKZ)	X	X	– Toezicht uitvoeren op de naleving van de Wet Dieren, handelsnormen voor eieren en vlees van pluimvee, EU-hygiëne-verordeningen en de Warenwet. – Verstrekken van exportcertificaten met betrekking tot melk- en zuivelproducten	11	Brexit (2020): 300 Cross compliance: 165 Totaal: 465	www.cokz.nl	Voorzien voor 2020

	Naam organisatie	RWT	ZBO	Functie	Art.	Begrotingsramingen x € 1.000	Verwijzing (URL-link) naar website RWT/ZBO	Hyperlink uitgevoerde evaluatie ZBO onder Kaderwet
12	Wageningen Research	X		In het algemeen belang bijdragen aan strategisch en toepassingsgericht onderzoek op het gebied van productie, verwerking, afzet en handel van agrarische producten, van de visserij, van het natuur- en milieubeheer, van de openluchtrecreatie en van het beheer en de inrichting van het landelijk gebied.	11	162.718	www.wur.nl	Loopt mee in de evaluatie subsidieregeling Instituten voor toegesteld onderzoek (TO2-regeling Kamerstuk 32 637, nr. 274
13	Stichting Skal	X	X	Stichting Skal geeft uitvoering aan de Landbouwkwaliteitswet m.b.t. biologische productiemethoden.		Geen bijdrage	www.skal.nl	Kamerstuk 25 268, nr. 162
14	Stichting Kwaliteits-Controle-Bureau (KCB)	X	X	Stichting KCB geeft uitvoering aan de Landbouwkwaliteitswet en de Plantenziektenwet in de sector groenten en fruit.	11	Brexit (structurele kosten): 2.700 BOB BGA GTS: 21 Uitvoeringshandelingen: 76 Totaal: 2.797	www.kcb.nl	Kamerstuk 25 268-H
15	Stichting Nederlandse Algemene Kwaliteitsdienst Tuinbouw (Naktuinbouw)	X	X	Stichting Naktuinbouw geeft uitvoering aan de Zaaizaad- en Plantgoedwet 2005 (en de Plantenziektenwet) m.b.t. teeltmateriaal in sectoren tuinbouw en de bosbouwgewassen.	11	Brexit (structurele kosten): 800 Biologische database: 13 Kwekersrecht: 230 Totaal: 1.043	www.naktuinbouw.nl	Kamerstuk 25 268-H
16	Stichting Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen	X	X	Stichting NAK geeft uitvoering aan de Zaaizaad- en Plantgoedwet 2005 (en de Plantenziektenwet) m.b.t. zaaizaad en pootgoed in de sector landbouwgewassen.		Geen bijdrage	www.nak.nl	Kamerstuk 25 268-H

ZBO's en RWT's andere ministeries									
	Naam organisatie	Minis- terie	RWT	ZBO	Functie	Art.	Begrotings- ramingen x € 1.000	Verwijzing (URL-link) naar website RWT/ZBO	Hyperlink uitgevoerde evaluatie ZBO onder Kaderwet
1	Zorg Onderzoek Nederland/ Medische Wetenschappen (ZonMw)	VWS	x	x	ZonMw is een intermediaire organisatie die op programmatische wijze onderzoek en ontwikkeling op het gebied van gezondheid, preventie en zorg laat uitvoeren	11	370	www.zonmw.nl	Evaluatie ZonMw

Bijlage 2: Verdiepingsbijlage

Artikel 11 Een weerbaar, veerkrachtig en veilig agro-, voedsel- en visserisysteem

Uitgaven beleidsartikel 11 (Bedragen x € 1.000)						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Stand ontwerpbegroting 2019	622.720	611.662	612.426	596.821	603.314	
Mutatie nota van Wijziging 2019	23.900					
Mutatie amendement 2019						
Mutatie ISB 2019	14.000	74.500				
Mutatie 1 ^e suppletoire begroting 2019	101.691	157.191	71.929	27.508	11.019	
<i>Nieuwe mutaties:</i>						
Loon- en prijsbijstellingstranche 2019	14.269	13.850	13.865	13.794	13.891	
Bestedingsplan laatste tranche NVWA-enveloppe Regeerakkoord		11.700	12.300	10.000	10.000	
Klimaatakkoord – Middelen subsidie brongerichte maatregelen		11.000	11.000	10.000	10.000	
Klimaatakkoord – Integrale aanpak methaan en ammoniak		6.000	6.000	5.000	5.000	
Klimaatakkoord – Kas als Energiebron		26.000	26.000	23.000	25.000	
Klimaatakkoord – Bodemkoolstof		7.000	7.000			
Klimaatakkoord – Voedselverspilling/reststromen/biomassa		2.000	2.000	1.000	1.000	
Overig	6.592	16.478	14.211	11.645	9.831	
Stand ontwerpbegroting 2020	783.172	937.381	776.731	698.768	689.055	684.550

Toelichting bij uitgavenmutaties

Loon- en prijsbijstellingstranche 2019

Deze mutatie betreft de toedeling van de loon- en prijsbijstelling vanaf artikel 51 naar de loon- en prijsgevoelige posten op artikel 11.

Bestedingsplan laatste tranche NVWA-envelop Regeerakkoord

Dit betreft het LNV-deel (2/3) van de tweede, tevens laatste, structurele tranche vanuit het Regeerakkoord voor de versterking van de NVWA op het gebied van voedselveiligheid en dierenwelzijn en de incidentele toekenning van het restant van de € 25 mln. die bij de begroting 2018 aanvullend voor de NVWA beschikbaar was gesteld.

Klimaatakkoord – Middelen subsidie brongerichte maatregelen

De middelen voor bronnerichte maatregelen zijn bedoeld voor het ontwikkelen en stimuleren van innovaties en investeringen in integraal duurzame en emissiearme stalsystemen met een bronnerichte samenhangende emissiereductie van broeikasgassen, ammoniak, geur en fijnstof. Met deze middelen draagt LNV bij aan de doelstelling uit het Klimaatakkoord van de beoogde emissiereductie voor de veehouderij van 1,2–2,7 Mton CO₂-eq methaan in 2030. De subsidieregeling die wordt uitgewerkt, heeft betrekking op zowel innovatie- en pilotprojecten en emissiemetingen als op investeringsprojecten voor «first movers». Het betreft de aanpassing van bestaande stalsystemen en de ontwikkeling van nieuwe stalsystemen die gericht zijn op onder andere snelle afvoer van mest uit de stal, opslag buiten de stal en mestbehandeling.

Klimaatakkoord – Integrale aanpak methaan en ammoniak

De middelen zijn bedoeld voor maatregelen voor een geïntegreerde voeren diergerichte aanpak van methaan en ammoniak in de melkveehouderij. Momenteel komt twee derde van alle methaanemissie in Nederland uit de agrarische sector. Circa 8 Mton CO₂-eq is enterische methaanemissie van melkvee (uit de spijsvertering). Voor ammoniak geldt een nationaal emissieplafond van 128 kton. De landbouw is voor ruim 90% de bron daarvan, waarvan circa 60% van rundvee. In 2017 en 2018 is het ammoniakplafond als gevolg van een toename in de landbouw overschreden en voldoet Nederland niet meer aan de internationale afspraken. In het Klimaatakkoord is een reductieopgave voor de veehouderij geformuleerd van 1,2–2,7 Mton, waarvan 0,5–1 Mton voor de reductie van enterische methaan. Voor ammoniak is het doel een reductie van circa 8 kton. De aanpak bestaat uit onderzoek, demonstratie en kennisverspreiding/-implementatie. De gehele keten van maatregelen en werkwijzen om tot rantsoen te komen (inkuilen, graslandbeheer, graswinning, kwaliteit, beweiding, bemesting etc.) moet onderzocht en op de nieuwe doelen afgestemd worden.

Klimaatakkoord – Kas als Energiebron

De glastuinbouw is een economisch belangrijke sector met een miljardenomzet en dito export. Het is echter een energie-intensieve sector, die veel gas gebruikt met bijbehorende CO₂-emissie. Kas als Energiebron beoogt de CO₂-emissie in de glastuinbouw als gevolg van het gebruik van fossiele brandstoffen en de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te verminderen met als ambitie een klimaatneutrale glastuinbouw.

Klimaatakkoord – Bodemkoolstof

De gezamenlijke ambitie van de ondertekenaars van het Klimaatakkoord is in 2030 een aanvullende vastlegging van 0,5 Mton CO₂-eq per jaar te realiseren op basis van de huidige circa 1,85 miljoen hectare landbouwgrond in Nederland. Dit realiseren partijen door een toename van het organische stofgehalte en een verminderde vorming van lachgas in deze bodems. Hiervoor is een integrale aanpak (duurzaam bodembeheer) vereist, omdat zaken als organisch stofgehalte, bodemleven en bodemverdichting onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Onderdelen van de integrale aanpak zijn: kennisontwikkeling, -verspreiding en -toepassing, gebiedsgerichte pilots en demo's, toetsing en verfijning van maatregelen in pilots en proefprojecten, versterken van innovatieopgaven in de agroketen, meet- en monitoringssystematiek.

Klimaatakkoord – Voedselverspilling/reststromen/biomassa

Wat betreft voedselverspilling is het doel om de voedselverspilling in de keten en bij de consument tot een minimum te beperken. Dit levert een grote bijdrage aan het tegengaan van klimaatverandering en het borgen van voedselzekerheid. Met betrekking tot reststromen/biomassa worden deze middelen ingezet om een vermindering in gebruik van primaire grondstoffen (mineraal, fossiel en metalen) in 2030 te realiseren. De ambitie is om het aandeel reststromen in het vervoer in de periode tot 2030 met minimaal 10% te verhogen, onder voorwaarde van de beschikbaarheid van goede grondstoffen.

Overig

Het betreft hier diverse mutaties, waaronder de bijdrage voor hogere Cloud Werkplek kosten voor de NVWA, het aandeel van het Ministerie van VWS in de ICT-kosten van NVWA die buiten de kostprijs vallen en de implementatie van Officiële Controle Verordening (OCR) bij LNV.

Ontvangsten beleidsartikel 11 (Bedragen x € 1.000)						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Stand ontwerpbegroting 2019	39.950	38.480	37.880	37.880	35.029	
Mutatie nota van Wijziging 2019						
Mutatie amendement 2019						
Mutatie ISB 2019						
Mutatie 1 ^e suppletaire begroting 2019	15.954	9.217	12.360	5.200	5.200	
<i>Nieuwe mutaties:</i>						
Ontvangst RVO ten behoeve van Rijksrederij en technische bijstand		7.263				
Overig						
Stand ontwerpbegroting 2020	63.167	47.697	50.240	43.080	40.229	38.129

Ontvangst RVO ten behoeve van Rijksrederij en technische bijstand
Dit betreft een ontvangst door een declaratie bij de EU van eerder door LNV voorgeschoten uitgaven met betrekking tot het EFMZV. De middelen worden ingezet voor de uitgaven voor de Rijksrederij ter dekking van kosten voor het uitvoeren van visserijonderzoeken en inhuren van expertise. Daarnaast worden de middelen ingezet voor de uitvoering van de EFMZV technische bijstand.

Artikel 12 Natuur, biodiversiteit en gebiedsgericht werken

Uitgaven beleidsartikel 12 (Bedragen x € 1.000)						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Stand ontwerpbegroting 2019	119.510	123.317	116.014	116.818	116.818	
Mutatie nota van Wijziging 2019		8.500				
Mutatie amendement 2019						
Mutatie ISB 2019						
Mutatie 1 ^e suppleaire begroting 2019	– 5.192	1.553	1.249	1.151	451	
<i>Nieuwe mutaties:</i>						
Loon- en prijsbijstellingstranche 2019	1.676	1.674	1.524	1.524	1.524	
Nationale Parken		2.000	2.000	2.000		
Klimaatakkoord – Bomen, bos en natuur		6.000	6.000	6.000	6.000	
Overig	– 1.486	– 1.643	– 1.285	– 1.189	– 1.000	
Stand ontwerpbegroting 2020	123.008	132.901	125.502	126.304	123.793	123.793

Toelichting bij uitgavenmutaties

Loon- en prijsbijstellingstranche 2019

Deze mutatie betreft de toedeling van de loon- en prijsbijstelling vanaf artikel 51 naar de loon- en prijsgevoelige posten op artikel 12.

Nationale Parken

Het Ministerie van LNV ondersteunt de ingezette beweging naar Nationale Parken nieuwe stijl en stelt hiervoor een eenmalige impuls ten behoeve van gebiedsprocessen beschikbaar voor de periode 2020–2022. Dit bedrag kan parken ondersteunen bij het vormgeven van gebiedsprocessen om de

natuur-, cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten te versterken ([Kamerstuk 33 576, nr. 165](#)).

Klimaatakkoord – Bomen bos en natuur

Met maatregelen op het gebied van natuur, bomen en bos wordt bijgedragen aan het oplossen van het probleem van klimaatverandering en het realiseren van de afspraken uit de internationale klimaatafspraken («Parijs») waar Nederland zich aan heeft gecommitteerd. Bossen en natuur leggen veel koolstof/CO₂ vast. De middelen worden ingezet om een toename van het areaal bos (inclusief boslandbouw) en natuur te realiseren van circa 5.000 ha.

Overig

Het betreft hier diverse mutaties op het terrein van natuur en biodiversiteit, waaronder een bijdrage voor experimenten met natuurinclusieve landbouw en een correctie bij het onderdeel rente en aflossing.

Ontvangsten beleidsartikel 12 (Bedragen x € 1.000)						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Stand ontwerpbegroting 2019	45.861	34.503	32.563	26.120	23.907	
Mutatie nota van Wijziging 2019						
Mutatie amendement 2019						
Mutatie ISB 2019						
Mutatie 1 ^e suppletaire begroting 2019	799	455	- 31	- 31	1.000	
<i>Nieuwe mutaties:</i>						
Verkoop gronden Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL)		3.933	12.159	8.804		
Programma Natuuroffensief (NOF)		1.500				
Overig	- 735	- 735	- 735	- 735	- 735	
Stand ontwerpbegroting 2020	45.925	39.656	43.956	34.158	24.172	23.764

Toelichting bij ontvangstmutaties

Verkoop gronden Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL)

Als gevolg van de afronding van de werkzaamheden van BBL als voorbereiding op de opheffing resteert een positief saldo. De middelen worden in de jaren 2020–2022 afgedragen aan LNV als opdrachtgevend departement (€ 3,9 mln. in 2020).

Programma Natuuroffensief (NOF)

In 2001 zijn door het toenmalige kabinet gelden voor het programma Natuuroffensief beschikbaar gesteld en in het beheer gegeven van het Groenfonds. Van deze gelden is een bedrag van € 1,5 mln. over.

Overig

Het betreft hier diverse geraamde ontvangsten op het terrein van natuur en biodiversiteit.

Artikel 50 Apparaat

Uitgaven artikel 50 (Bedragen x € 1.000)						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Stand ontwerpbegroting 2019	108.907	107.302	105.525	105.525	105.525	
Mutatie nota van Wijziging 2019						
Mutatie amendement 2019						
Mutatie ISB 2019						
Mutatie 1 ^e suppletaire begroting 2019	15.033	10.791	3.948	4.192	7.240	
<i>Nieuwe mutaties:</i>						
Loon- en prijsbijstellingstranche 2019	2.837	2.810	2.784	2.786	2.786	
Huinrichting apparaat	6.527	3.916	3.916	3.916	3.916	
Ramingsbijstelling ontvlechting			– 1.100	– 5.898		
Overig	– 137	1.942	1.937	1.437	838	
Stand ontwerpbegroting 2020	133.167	126.761	118.110	116.756	114.407	114.200

Toelichting bij uitgavenmutaties

Loon- en prijsbijstellingstranche 2019

Dit betreft de toedeling van de loon- en prijsbijstelling vanaf artikel 51 naar de loon- en prijsgevoelige posten op artikel 50.

Huinrichting apparaat

Dit betreft een herverdeling van de personele en materiële budgetten die samenhangen met de (her)inrichting van LNV en EZK.

Ramingsbijstelling ontvlechting

Dit betreft een correctie op de mutaties die hebben plaatsgevonden bij de ontvlechting van EZK en LNV.

Overig

Hieronder vallen overige mutaties die zien op het verdelen van personeel en materieel budget, zoals voor de gedeelde dienstonderdelen met EZK, organisatieontwikkeling en het versterken van de capaciteit voor het opstellen van het Nationaal Strategisch Plan voor het GLB.

Ontvangsten artikel 50 (Bedragen x € 1.000)						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Stand ontwerpbegroting 2019	2.786	2.786	2.793	2.786	3.431	
Mutatie nota van Wijziging 2019						
Mutatie amendement 2019						
Mutatie ISB 2019						
Mutatie 1 ^e suppletaire begroting 2019						
<i>Nieuwe mutaties</i>						
Stand ontwerpbegroting 2020	2.786	2.786	2.793	2.786	3.431	3.431

Artikel 51 Nog onverdeeld

Uitgaven artikel 51 (Bedragen x € 1.000)						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Stand ontwerpbegroting 2019	31.204	14.078	9.077	9.099	9.099	
Mutatie nota van Wijziging 2019						
Mutatie amendement 2019						
Mutatie ISB 2018						
Mutatie 1 ^e suppleaire begroting 2019	26.355	54.561	50.672	34.992	31.739	
<i>Nieuwe mutaties:</i>						
Verdeling loon- en prijsbijstellingstranche 2019	– 19.320	– 20.960	– 19.738	– 19.424	– 20.577	
Regio envelop overheveling naar LNV	146.000	173.100	73.600			
Regio envelop reeds uitgegeven	– 111.350	– 5.600	– 1.200			
Individueel Keuzebudget (IKB)		2.500				
Bijdrage hogere Cloud-kosten NVWA	– 3.100	– 3.100	– 3.100	– 3.100	– 3.100	
Overig	– 10.550	– 5.527	– 527	– 2.527	– 1.978	
Stand ontwerpbegroting 2020	59.239	209.052	108.784	19.040	15.183	11.646

Toelichting bij uitgavenmutaties

Verdeling loon- en prijsbijstellingstranche 2019

Vanuit artikel 51 wordt de loon- en prijsbijstelling verdeeld over de loon- en prijsgevoelige begrotingsonderdelen op artikel 11, 12 en 50.

Regio envelop overheveling naar LNV

Dit betreft een verzamelboeking van overhevelingen vanuit de Regeerakkoordmiddelen uit de regio envelop naar artikel 51 op de LNV begroting. Deze middelen worden vervolgens overgemaakt naar de daarvoor bestemde begrotingshoofdstukken. Voor een groot deel heeft deze overheveling reeds plaats gevonden. De overboeking van het restant zal bij Najaarsnota 2019 of Voorjaarsnota 2020 plaatsvinden.

Regio envelop reeds uitgegeven

Vanuit artikel 51 van de LNV begroting zijn middelen overgeheveld naar de betreffende begrotingshoofdstukken ten behoeve van de regiodeals. De regiodeals worden op artikel 51 nader toegelicht.

Individueel Keuzebudget (IKB)

Dit betreft de bijdrage vanuit het kabinet in verband met de invoering van het IKB.

Bijdrage hogere Cloud-kosten NVWA

Dit betreft een overheveling van € 3,1 mln. naar artikel 11 (Bijdrage aan agentschappen). Dit heeft betrekking tot de hogere kosten voor de Cloud Werkplek waarmee de NVWA zich geconfronteerd ziet.

Overig

Dit betreffen overige mutaties, waaronder middelen voor de (her)inrichting van LNV en EZK, middelen voor het opstellen van het Nationaal Strategisch Plan voor het GLB en budget voor organisatieontwikkeling.

Ontvangsten artikel 51 (Bedragen x € 1.000)						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Stand ontwerpbegroting 2019	0	0	0	0	0	0
Mutatie nota van Wijziging 2019						
Mutatie amendement 2019						
Mutatie ISB 2019						
Mutatie 1 ^e suppletaire begroting 2019						
<i>Nieuwe mutaties:</i>						
Stand ontwerpbegroting 2020	0	0	0	0	0	0

Diergezondheidsfonds (DGF)

Uitgaven DGF (Bedragen x € 1.000)						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Stand ontwerpbegroting 2019	34.585	34.585	34.585	34.585	34.585	34.585
Mutatie nota van Wijziging 2019						
Mutatie amendement 2019						
Mutatie ISB 2019						
Mutatie 1 ^e suppletaire begroting 2019	23.117					
<i>Nieuwe mutaties:</i>						
Ramingsbijstelling uitgaven	2.571	1.772	- 991	- 991	- 991	
Stand ontwerpbegroting 2020	60.273	36.357	33.594	33.594	33.594	33.594

Toelichting bij uitgavenmutaties

Ramingsbijstelling uitgaven

De uitgaven wijzigen jaarlijks op een aantal punten, vooral als gevolg van nieuwe aanbestedingen, op basis van realisatie in voorgaande jaren of wijzigingen in de verdeling van uitgaven over de jaren.

Ontvangsten DGF (Bedragen x € 1.000)						
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Stand ontwerpbegroting 2019	34.585	34.585	34.585	34.585	34.585	34.585
Mutatie nota van Wijziging 2019						
Mutatie amendement 2019						
Mutatie ISB 2019						
Mutatie 1 ^e suppletaire begroting 2019	23.117					
<i>Nieuwe mutaties:</i>						
Ramingsbijstelling ontvangsten	2.571	1.772	- 991	- 991	- 991	
Stand ontwerpbegroting 2020	60.273	36.357	33.594	33.594	33.594	33.594

Toelichting bij ontvangstmutaties

Ramingsbijstelling ontvangsten

De ontvangst raming voor DGF zijn bijgesteld naar aanleiding van de geraamde ontvangst van de sector, EU en LNV.

Bijlage 3: Moties en toeleggingen

Stand van zaken moties Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit parlementair jaar 2018–2019				
Kamerstuknummer motie	Indieners	Omschrijving	Stand van zaken	Datum stemming
33 037, nr. 315	Geurts, J.L. (CDA), Lodders, W.J.H. (VVD)	Verzoekt de regering, de regeling fosfaatbank niet eerder open te stellen dan na afwikkeling van alle bezwaren door RVO zodat alle melkveehouders, inclusief de knelgevallen, mee kunnen dingen naar een ontheffing vanuit de fosfaatbank.	33 037, nr. 324	18-10-2018
33 037, nr. 316	Geurts, J.L. (CDA), Lodders, W.J.H. (VVD)	Verzoekt de regering, de regeling dusdanig aan te passen dat om gebruik te kunnen maken van de regeling fosfaatbank alle entiteiten van de betreffende ondernemer meegenomen dienen te worden in de bepaling van de grondgebondenheid (en dus niet alleen de hoofondonderneming), zodat excessen waarbij vee «verplaatst» wordt naar een aparte entiteit om zo te voldoen aan de grondgebondenheid worden voorkomen.	33 037, nr. 324	18-10-2018
33 037, nr. 318	Bisschop, R. (SGP)	Verzoekt de regering de hoeveelheid fosfaat waarop individuele bedrijven aanspraak kunnen maken te maximeren.	33 037, nr. 324	18-10-2018
34 526, nr. 19 (was 7)	Groot, T.C. de (D66), Sienot, M.F. (D66)	Verzoekt de regering, in de strategische agenda Noordzee 2030 aandacht te besteden aan het meervoudige gebruik van windparken en het beleid zo aan te passen dat er bij de bouw van windparken voorzieningen worden getroffen waarmee natuur, visserij en voedselproductie kunnen profiteren van de aanleg van nieuwe windparken.	Onderhanden.	6-11-2018
34 526, nr. 20	Groot, T.C. de (D66), Sienot, M.F. (D66)	Verzoekt de regering, in de Strategische Agenda Noordzee 2030 aandacht te besteden aan de opgave van het herstel van oesterbanken en andere biogene riffen bij de aanleg en inrichting van windmolenparken en het beleid zodanig aan te passen dat bij de aanleg en inrichting van windparken het herstel van oesterbanken en andere biogene riffen kan worden gefaciliteerd.	Onderhanden.	6-11-2018
35 000-XIV, nr. 24	Lodders, W.J.H. (VVD), Geurts, J.L. (CDA)	Verzoekt de regering, met voorstellen te komen waarbij de NVWA een (financiële) prikkel krijgt om de kosten laag te houden en zo efficiënt mogelijk te werken, en de Kamer hierover medio 2019 te informeren zodat de uitkomsten betrokken kunnen worden bij de volgende begroting.	Onderhanden, zie ook 33 835, nr. 118.	6-11-2018
35 000-XIV, nr. 25	Dik-Faber, R.K. (CU), Groot, T.C. de (D66), Weverling, A. (VVD), Bromet, L. (GL)	Verzoekt de regering, om in samenwerking met gemeenten, provincies, natuurorganisaties en jonge professionals te komen met voorstellen voor slimme oplossingen voor meer groen in steden en dorpen.	Onderhanden.	6-11-2018

Kamerstuknummer motie	Indieners	Omschrijving	Stand van zaken	Datum stemming
35 000-XIV, nr. 27	Groot, T.C. de (D66), Weverling, A. (VVD), Moorlag, W.J. (PvdA), Bromet, L. (GL)	Verzoekt de regering, jaarlijks ruim voor de begrotingsbehandeling aan de Kamer te rapporteren over de voortgang van de innovatieve projecten en de bijbehorende riksbijdragen.	Onderhanden.	6-11-2018
35 000-XIV, nr. 58 (was 28)	Moorlag, W.J. (PvdA), Bromet, L. (GL)	Verzoekt de regering het gebruik van (meststoffen gebaseerd op) dierlijke mest te stimuleren door een heffing op stikstofkunstmest als optie mee te nemen in het traject om het mestbeleid binnen kringlooplandbouw vorm te geven.	Onderhanden. Zie ook Kamerbrief 35 000-XIV, nr. 72.	6-11-2018
35 000-XIV, nr. 29	Bromet, L. (GL)	Roept de regering op korte termijn een Haaientactieplan voor Caribisch Nederland naar de Kamer te sturen met daarin onder andere voorstellen voor: onderzoek en monitoring van de haaientpopulaties; handhaving en toezicht op de illegale jacht op haaien; beheersmaatregelen gericht op het inperken van de (bij)vangst van haaien door de visserij; een wettelijk verbod op finning in de Visserijwet BES, de vangst van haaienvinnen voor de gelijknamige soep, voor geheel Caribisch Nederland; een ambitieuze internationale strategie om in de regio voorop te lopen bij het versterken van de internationale bescherming van haaien.	33 450, nr. 58	6-11-2018
35 000-XIV, nr. 30	Groot, T.C. de (D66), Bromet, L. (GL)	Verzoekt de regering, haar steun uit te spreken voor de plannen van de melkveehouders op Schiermonnikoog en waar nodig en mogelijk hen bij de verdere uitwerking van de plannen te ondersteunen bijvoorbeeld door het sluiten van een green deal of andere maatregelen zodat dit project een succes kan worden en als voorbeeld kan dienen voor kringlooplandbouw in Nederland.	Onderhanden.	6-11-2018
35 000-XIV, nr. 31	Groot, T.C. de (D66), Geurts, J.L. (CDA), Dik-Faber, R.K. (CU), Lodders, W.J.H. (VVD)	Verzoekt de regering, zo snel mogelijk te komen met een uitvoeringsagenda voor verbetering bodembeheer en plantgezondheid, aanwending van meststoffen, met acties zoals pilots en vereenvoudiging van mestwetgeving; verzoekt de regering voorts, om onderzoek te doen naar financieringsmogelijkheden voor innovatief en slim bodembeheer in het kader van klimaatadaptatie, mestgebruik en be- en verwerking.	30 015, nr. 58	6-11-2018

Kamerstuknummer motie	Indieners	Omschrijving	Stand van zaken	Datum stemming
35 000-XIV, nr. 32	Dik-Faber, R.K. (CU), Geurts, G.L. (CDA), Groot, T.C. de (D66)	Verzoekt de regering, om in samenwerking met gemeenten, provincies en natuurorganisaties met voorstellen te komen voor natuurniclusieve steden ten behoeve van biodiversiteit, waarin er onder meer aandacht is voor de wijze van bouwen, mogelijkheden voor meer natuur in bestaande wijken en de aanleg van groen en dit in relatie tot de nog uit te brengen Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en de Nationale adaptatiestrategie (NAS).	Onderhanden.	6-11-2018
35 000-XIV, nr. 35	Groot, T.C. de (D66)	Verzoekt de regering, om een krachtige regie te voeren over de transitie naar kringlooplandbouw; Verzoekt daartoe op zo kort mogelijke termijn, doch uiterlijk voor het meireces 2019, met een uitgewerkt voorstel te komen, inclusief concrete maatregelen.	35 000-XIV, nr. 76	6-11-2018
35 000-XIV-59 (was 36)	Lodders, W.J.H. (VVD), Dik-Faber, R.K. (CU), Geurts, J.L. (CDA), Groot, T.C. de (D66)	Verzoekt de regering, bij het onderzoek bedrijfsspecifieke verantwoording te betrekken hoe een norm gesteld kan worden voor kringloop-efficiëntie op bedrijfsniveau.	Onderhanden. Zie ook Kamerbrief 33 037, nr. 355.	6-11-2018
35 000-XIV, nr. 60 (was 37)	Groot, T.C. de (D66)	Verzoekt de regering, met andere partijen betrokken bij de Wadden te onderzoeken hoe het benodigde budget kan worden vrijgemaakt binnen de bestaande kaders voor het onverkort uitvoeren van het ontwikkelde programmaplan Programma naar een Rijke Waddenzee 2019–2022: Wad Veerkrachtig en hierover aan de Kamer te rapporteren voor de Voorjaarsnota evenals over de benodigde cofinanciering voor de uitvoering van de additionele maatregelen uit het Actieplan Broedvogels Waddenzee en Swimways Waddenzee.	29 684, nr. 185	6-11-2018
35 000-XIV, nr. 39	Dik-Faber, R.K. (CU), Futselaar, F.W. (SP), Moorlag, W.J. (PvdA), Bromet, L. (GL)	Verzoekt de regering, de inspanningen gericht op het terugdringen van voedselverspilling te intensiveren en het weggoen van goed voedsel in de retail en horeca sterk te reduceren.	Onderhanden.	6-11-2018
35 000-XIV, nr. 41	Dik-Faber, R.K. (CU), Geurts, J.L. (CDA)	Verzoekt de regering, in gesprek te gaan met de supermarkten en de agrarische sector om afspraken te maken over een brede introductie van regioproducten in het winkelschap; Verzoekt de regering voorts, te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor het ondersteunen van ketens van regioproducten en welke bijdrage (bijvoorbeeld organisatorisch of financieel) gemeenten, supermarkten en andere partijen daaraan kunnen leveren.	Onderhanden. Zie ook Kamerbrief 35 068, nr. 4.	6-11-2018

Kamerstuknummer motie	Indieners	Omschrijving	Stand van zaken	Datum stemming
35 000-XIV, nr. 42	Dik-Faber, R.K. (CU)	Verzoekt de regering, in overleg met de agrarische sector te komen tot een Platform Multifunctionele Landbouw en knellende wet- en regelgeving te inventariseren en weg te nemen; Verzoekt de regering tevens in overleg te treden met gemeenten over passend en meer geharmoniseerd ruimtelijk ordeningsbeleid.	35 068, nr. 4	6-11-2018
28 286, nr. 1007	Bromet, L. (GL)	Verzoekt de regering, in gesprek te gaan met Nederlandse toeleveringsbedrijven die internationaal werkzaam zijn in dierlijke productieketens en maatschappelijke organisaties om hen te bewegen deel te nemen aan een imvo-convenant waarvan het dierenwelzijn een van de onderdelen vormt.	Onderhanden.	11-12-2018
28 286, nr. 1009	Wassenberg, F.P. (PvdD)	Verzoekt de regering, om te onderzoeken of en hoe een verplichte bedenktijd voor de aanschaf van huisdieren bij kan dragen aan het terugdringen van het aantal impulsaan-kopen van dieren.	Onderhanden. De Minister heeft in het algemeen overleg op 3 juli 2019 gezegd dat de bedenktijd wordt meegenomen bij evaluatie van de Wet dieren.	11-12-2018
28 286, nr. 1012	Martels, M.R.H.M. von (CDA), Groot, T.C. de (D66)	Verzoekt de regering, om in overleg met de Dierenbescherming en andere partijen te onderzoeken of en op welke wijze een multidisciplinair landelijk expertisecentrum kan bijdragen aan de opvang en training van complexe honden en de uitkomsten daarvan voor de zomer van 2019 aan de Kamer te berichten.	Onderhanden. Zie ook Kamerbrief 28 286, nr. 1056.	05-12-2018
28 286, nr. 1014	Martels, M.R.H.M. von (CDA), Moorlag, W.J. (PvdA)	Verzoekt de Minister, te onderzoeken of maatregelen van deze landen zich lenen voor toepassing in Nederland; Verzoekt voorts te verkennen of in Europees verband samengewerkt kan worden om de fok, het houden en tentoonstellen van designerdieren terug te dringen en de Kamer voor de zomer van 2019 hierover te informeren.	Onderhanden.	11-12-2018
21 501-32, nr. 1145 (was 1141)	Ouwehand, E. (PvdD)	Verzoekt de regering, zich te verzetten tegen het huidige voorstel van de Europese Commissie.	21 501-32, nr. 1160	12-12-2018
21 501-32, nr. 1143	Groot, T.C. de (D66)	Verzoekt de regering, om in overleg met betrokken instanties te werken aan een wetenschappelijke consensus over de werkzame stof chloorprofam en zich tot die tijd te onthouden van stemming.	27 858, nr. 439	12-12-2018
21 501-32, nr. 1144	Groot, T.C. de (D66)	Verzoekt de regering, alleen akkoord te gaan met de tijdelijke verlenging als in ieder geval is vastgesteld dat dit document for guidance for bees is toegepast als toetsingskader en daaruit geen risico's voor bijen zijn gebleken.	21 501-32, nr. 1160	12-12-2018

Kamerstuknummer motie	Indieners	Omschrijving	Stand van zaken	Datum stemming
33 037, nr. 333	Lodders, W.J.H. (VVD), Geurts, J.L. (CDA)	Verzoekt de regering, de fosfaatbank in te zetten voor de fosfaatrechten die na een uitspraak van de rechterlijke macht worden toebedeeld om een nieuwe generieke korting te voorkomen.	Onderhanden.	20-12-2018
33 037, nr. 339	Lodders, W.J.H. (VVD), Bisschop, R. (SGP), Dik-Faber, R.K. (CU), Geurts, J.L. (CDA), Groot, T.C. de (D66), Futselaar, F.W. (SP), Moorlag, W.J. (PvdA), Bromet, L. (GL)	Verzoekt de regering, in 2019 bij de handhaving van het fosfaatrechstelsel rekening te houden met lopende bezwaar- en beroepsprocedures, waarbij wel moet worden voorkomen dat mensen hier een oneigenlijk voordeel aan kunnen ontlenen door veel meer fosfaat te produceren zolang hun bezwaarprocedure loopt.	Onderhanden.	20-12-2018
21 501-32, nr. 1155	Lodders, W.J.H. (VVD), Geurts, J.L. (CDA)	Verzoekt de regering tegen het voorstel te stemmen om goedkeuring van deze stof niet te verlengen.	27 858, nr. 442	24-01-2018
21 501-32, nr. 1156	Bisschop, R. (SGP)	Verzoekt de regering zich te verzetten tegen de genoemde koppeling van de resultaatindicatoren aan beleidsinterventies buitenom het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid.	Onderhanden.	24-01-2018
35 084, nr. 27	Omtzigt, P.H. (CDA), Geurts, J.L. (CDA)	Verzoekt de regering, in verband met de grote kans op een no-dealbrexit de leiding te nemen in een publiek-private samenwerking om tijdig een inspectiepost in te richten om levende dieren te keuren die vanuit het VK worden geïmporteerd via Nederlandse zeehavens.	Onderhanden. Zie ook Kamerbrief 23 987, nr. 362.	29-1-2019
28 286, nr. 1025	Groot, T.C. de (D66)	Verzoekt de regering, om binnen twee maanden met een plan van aanpak te komen vanuit het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit om binnen vijf jaar die biggensterfte substantieel terug te brengen.	Onderhanden.	29-1-2019
28 286, nr. 1029	Dik-Faber, R.K. (CU)	Verzoekt de regering om, zich in EU-verband te blijven inzetten voor een Europese norm voor konijnenhouderij, in het bijzonder na de vorming van de nieuwe Europese Commissie, die konijnenhouders in staat stelt zich te onderscheiden en hun plus op dierenwelzijn in de markt terug te verdienen.	Onderhanden.	29-1-2019
28 286, nr. 1031	Geurts, J.L. (CDA)	Verzoekt de regering, samen met sectorpartijen in kaart te brengen welke snelle detectiesystemen rondom brand er mogelijk zijn in technische ruimten van veehouderijbedrijven en welke kosten daarmee gemoeid zijn; Verzoekt tevens, bij de begroting voor 2020, te komen met voorstellen hoe we boeren hierbij gaan ondersteunen.	Onderhanden.	29-1-2019

Kamerstuknummer motie	Indieners	Omschrijving	Stand van zaken	Datum stemming
28 286, nr. 1037 (was 1033)	Futselaar, F.W. (SP)	Verzoekt de regering – te onderzoeken of een regeling, waarbij de biggensterfte wordt gemeten over een periode van meerdere jaren per bedrijfslocatie, waarbij aanvullende actie wordt genomen bij een bovenmiddeld hoge sterfte (bijvoorbeeld boven de 10%), het terugdringen van de biggensterfte kan bevorderen.	Onderhanden.	29-1-2019
29 664, nr. 195	Bisschop, R. (SGP)	Verzoekt de regering, de generieke vangstverboden voor wolhandkrab en paling in het benedenrivierengebied tegen het licht te houden en te bezien welke aanpassingen mogelijk zijn om de beroepsvisserij weer perspectief te bieden.	Onderhanden.	29-1-2019
29 664, nr. 197	Groot, T.C. de (D66)	Verzoekt de Minister, maatregelen te nemen om een ongestoorde vismigratie van en naar het Haringvliet mogelijk te maken.	Onderhanden.	29-1-2019
35 078, nr. 25 (was 23)	Bisschop, R. (SGP), Dik-Faber, R.K. (CU), Graaf, S. van der (CU)	Verzoekt de regering, om politieke druk uit te oefenen op de EU- onderhandelingen om spoedig te komen tot een werkbaar compromis; Verzoekt de regering tevens om alles te doen wat binnen haar mogelijkheden ligt om een formele inbreukprocedure van de Europese Commissie tegen Nederland af te wenden, vanwege verondersteld onjuist afgegeven pulsontheffingen; Verzoekt de regering voorts, te streven naar een innovatie- en transitieperiode voor de sector, indien de Europese Unie onverhooppt besluit tot een pulsverbod.	32 201, nr. 93; 32 201, nr. 94.	12-2-2019
35 006, nr. 6	Lodders, W.J.H. (VVD), Geurts, J.L. (CDA)	Verzoekt de regering, binnen de reeds afgesproken financiële kaders op korte termijn te komen tot aanpassingen van het Besluit subsidiëring sloop- en ombouwkosten pelshouderij om specifieke problemen op te lossen en toekennung van besteding van beschikbare gelden te vergemakkelijken; Verzoekt voorts de regering, voor 1 januari 2021 een tussentijdse evaluatie te doen naar de Wet verbod pelshouderij en daarbij in het bijzonder de werking van het flankerend beleid voor de afbouw van de pelshouderij te evalueren.	Onderhanden. Zie ook Kamerbrief 35 006, nr. 13.	19-2-2019
32 201, nr. 106	Baudet, T.H.P. (FvD)	Overwegende dat de pulsvisserij een innovatieve, efficiënte manier is van vissen; Roep de regering op, te onderzoeken hoe deze vorm van visserij permanent gelegaliseerd kan worden.	32 201, nr. 110	5-3-2019

Kamerstuknummer motie	Indieners	Omschrijving	Stand van zaken	Datum stemming
32 201, nr. 105	Bisschop, R. (SGP)	Verzoekt de regering, in de persoon van de Minister-President in EU-verband op de daartoe geëigende momenten onze zorgen uit te spreken over de gang van zaken en zich in te zetten voor behoud van de pulsvisserij.	32 201, nr. 110	5-3-2019
32 201, nr. 104	Dik-Faber, R.K. (CU), Geurts, G.L. (CDA), Weverling, A. (VVD)	Verzoekt de regering, naast de vissers te blijven staan en in overleg met de banken te treden over het creëren van voldoende krediet in de sector om een doorstart te kunnen maken, en hierbij ook te kijken naar steun voor innovatieve projecten.	32 201, nr. 110	5-3-2019
32 201, nr. 108	Dik-Faber, R.K. (CU), Geurts, G.L. (CDA), Groot, T.C. de (D66), Weverling, A. (VVD)	Verzoekt de regering om, met de kottersector en wetenschappelijke organisaties een toekomstperspectief uit te werken voor visserij op de Noordzee, en daarmee ook gevolg te geven aan het advies van de heer Wallage, en tevens hiervoor nauw aan te sluiten bij het proces op weg naar een Noordzeeakkoord waarover voor de zomer uitsluitsel moet zijn.	32 201, nr. 110	5-3-2019
32 201, nr. 103	Bisschop, R. (SGP), Dik-Faber, R.K. (CU), Geurts, J.L. (CDA), Groot, T.C. de (D66), Weverling, A. (VVD)	Verzoekt de regering, de kotters waarvan de pulsvergunning al spoedig afloopt kort te verlengen totdat de nieuwe verordening in werking treedt; Verzoekt de regering tevens een transitiepad uit te werken voor de kotters die voorzien zijn van het pulstuig, zodat zij met hun onderneming verder kunnen.	32 201, nr. 110	5-3-2019
32 201, nr. 97	Bisschop, R. (SGP), Dik-Faber, R.K. (CU), Geurts, J.L. (CDA), Groot, T.C. de (D66), Weverling, A. (VVD), Moorlag, W.J. (PvdA)	Verzoekt de regering, met andere lidstaten waar mogelijk afspraken te maken met als doel de toegang tot hun wateren te behouden.	32 201, nr. 110	5-3-2019
32 201, nr. 96	Bisschop, R. (SGP), Dik-Faber, R.K. (CU), Geurts, J.L. (CDA), Groot, T.C. de (D66), Weverling, A. (VVD), Moorlag, W.J. (PvdA)	Verzoekt de regering, met oplossingen te komen die moeten leiden tot het voorkomen van een EU-verbod op de pulskorvisserij.	32 201, nr. 110	5-3-2019
26 407, nr. 118	Dik-Faber, R.K. (CU), Geurts, G.L. (CDA), Groot, T.C. de (D66), Weverling, A. (VVD)	Verzoekt de regering, bij de verdere uitvoering van de werkroute landbouw het verdienmodel daarbinnen van boeren als zware prioriteit aan te merken; verzoekt de regering tevens een voortrekkersrol te nemen bij een samenwerkingsprogramma ten behoeve van biodiversiteit in de openbare ruimte en in het bijzonder voor insecten.	Onderhanden.	19-3-2019
26 407, nr. 121	Ouwehand, E. (PvdD), Graus, D.J.G. (PVV), Dik-Faber, R.K. (CU), Geurts, J.L. (CDA), Groot, T.C. de (D66), Futselaar, F.W. (SP), Weverling, A. (VVD), Moorlag, W.J. (PvdA), Bromet, L. (GL)	Verzoekt de regering, om de herziening van het mestbeleid weidevogelbestendig te maken.	Onderhanden.	19-3-2019

Kamerstuknummer motie	Indieners	Omschrijving	Stand van zaken	Datum stemming
26 407, nr. 125	Futselaar, F.W. (SP), Moorlag, W.J. (PvdA) Bromet, L. (GL)	Verzoekt de regering, zorg te dragen voor een langjarig onderzoeksprogramma om goed zicht te krijgen op de ontwikkeling van insectenpopulaties in agrarische gebieden.	Onderhanden.	19-3-2019
26 991, nr. 547 (was 543)	Dik-Faber, R.K. (CU), Geurts, G.L. (CDA), Groot, T.C. de (D66)	Verzoekt de regering, om deelname aan ketenborging van private kwaliteitssystemen actief te stimuleren en de Kamer voor januari 2020 over het bereikte resultaat te informeren.	Onderhanden.	12-3-2019
33 576, nr. 145	Groot, T.C. de (D66), Futselaar, F.W. (SP)	Verzoekt de regering, in overleg te treden met de provincies om te komen tot een actieplan om de opgave voor het NNN in 2027 wel te halen en hiervan per provincie de resterende opgaven en de voorgenomen maatregelen te beschrijven, en dit actieplan te laten opnemen in de vijfde Voortgangsrapportage Natuur.	Onderhanden.	12-3-2019
33 576, nr. 146	Futselaar, F.W. (SP), Bromet, L. (GL)	Spreekt haar steun uit voor de lijn van de Minister van LNV met betrekking tot de beschermd status van de wolf.	Kennis van genomen.	12-3-2019
33 576, nr. 147	Groot, T.C. de (D66), Bromet, L. (GL)	Verzoekt de regering, om uiterlijk najaar 2019 te komen met een integraal reddingsplan voor het koraal in het Caribisch deel van Nederland.	Onderhanden.	12-3-2019
33 576, nr. 158 (was 148)	Groot, T.C. de (D66)	Roeft de regering op, om in overleg met de provincies te treden om te bezien wat nu al, vooruitlopend op het nieuwe GLB, zou kunnen om landschapselementen beter te beschermen.	35 140, nr. 14	12-3-2019
33 576, nr. 152	Geurts, J.L. (CDA), Weverling, A. (VVD)	Verzoekt de regering, een breed maatschappelijk debat te starten over het samen leven met natuur en over de hervestiging van de wolf in Nederland.	Onderhanden. Zie ook Kamerbrief 21 501-32, nr. 1169 voor het onder de aandacht brengen van dit onderwerp in Europese context.	12-3-2019
33 576, nr. 153	Groot, T.C. de (D66), Weverling, A. (VVD)	Verzoekt de regering, zich in te spannen om alle relevante partijen opnieuw aan tafel te krijgen ten behoeve van een breed gedragen zeehondenakkoord.	Onderhanden. Zie ook Kamerbrief 28 286, nr. 986.	12-3-2019
33 576, nr. 154	Futselaar, F.W. (SP), Bromet, L. (GL)	Verzoekt de regering, in het genoemde onderzoek door provincies, PBL en Rijk helder aan te geven wanneer welke aanvullende maatregelen door wie moeten worden getroffen om het hogere doelbereik te halen, welke natuurresultaten de aanvullende maatregelen op welk moment moeten opleveren, wat de gevolgen zijn van niet tijdige realisatie, en dit onderzoek uiterlijk eind 2019 af te ronden en naar de Kamer te sturen.	Onderhanden.	12-3-2019

Kamerstuknummer motie	Indieners	Omschrijving	Stand van zaken	Datum stemming
28 286, nr. 1046	Moorlag, W.J. (PvdA)	Verzoekt de regering om, bij voorkeur in samenwerking met Europese partners, haar invloed aan te wenden om tijdens de eerstkomende Cites-conferentie te bewerkstelligen dat bedreigde soorten beter worden beschermd en te bevorderen dat maatregelen worden genomen tegen landen die de op hen rustende beschermingsverplichtingen onvoldoende nakomen.	Onderhanden. Zie ook Kamerbrief 31 379, nr. 22.	23-4-2019
28 286, nr. 1048	Groot, T.C. de (D66)	Verzoekt de regering, om in overleg met de provincies te komen tot aanvullende beleidsinstrumenten die zich richten op een basiskwaliteit voor natuur zodat algemene soorten algemeen blijven.	Onderhanden.	23-4-2019
28 286, nr. 1049	Graus, D.J.G. (PVV), Groot, T.C. de (D66), Futselaar, F.W. (SP), Kooten-Arissen, F.M. van (PvdD), Moorlag, W.J. (PvdA), Bromet, L. (GL)	Verzoekt de regering, ervoor zorg te dragen dat de Afrikaanse leeuw wordt opgenomen in Bijlage I van Cites (Convention on International Trade in Endangered Species) voor een optimale beschermingsstatus en harde aanpak van illegale handel naar voornamelijk Aziatische landen.	Onderhanden. Zie ook Kamerbrief 31 379, nr. 22.	23-4-2019
32 336, nr. 92	Graus, D.J.G. (PVV), Wassenberg, F.P. (PvdD)	Verzoekt de regering, de regie in handen te nemen om de honderdduizenden, in voorraad gehouden en gedode, «proefdieren zonder proef» met gezwinde spoed af te bouwen.	Onderhanden.	21-5-2019
32 336, nr. 93	Graus, D.J.G. (PVV), Wassenberg, F.P. (PvdD)	Verzoekt de regering, inzichtelijk te maken hoeveel belastinggeld door proefdiercentra wordt besteed aan proefdiervrije innovaties, desnoods als vast onderdeel van de aanvraag ten behoeve van financiering met publiek geld.	Onderhanden.	21-5-2019
32 336, nr. 101	Groot, T.C. de (D66)	Verzoekt de regering, om samen met betrokkenen te werken aan een opvolger van het beleid van verminderen, vervangen en verfijnen.	Onderhanden.	21-5-2019
32 336, nr. 103	Moorlag, W.J. (PvdA)	Verzoekt de regering, te laten onderzoeken of met behulp van prijsprikkels, bestaande uit een heffing op het gebruik van proefdieren en stimulering van alternatieve onderzoeksmethoden, het gebruik van proefdieren kan worden verminderd, en de Kamer over de uitkomst van dit onderzoek te informeren.	Onderhanden.	21-5-2019
21 501-32, nr. 1175	Ouwéhand, E. (PvdD)	Verzoekt de regering, zich in te zetten voor de benodigde aanscherping, en dus voor inwerkingtreding van het bijenrichtsnoer als geheel, inclusief de tests op het gebied van chronische toxiciteit en de gevolgen voor solitaire bijen en hommels, uiterlijk eind 2019.	Onderhanden. Zie ook Kamerbrief 21 501-32, nr. 1181.	21-5-2019

Kamerstuknummer motie	Indieners	Omschrijving	Stand van zaken	Datum stemming
21 501-32, nr. 1176	Ouwéhand, E. (PvdD)	Verzoekt de regering, voortaan tegen voorstellen van de Europese Commissie te stemmen voor de automatische verlenging van toelatingen van stoffen waarvan bekend is dat ze een grote bedreiging vormen voor de biodiversiteit (in het bijzonder bijn en hommels) of die kankerverwekkend, mutageen, hormoonverstorend en/of giftig voor de voortplanting zijn.	Onderhanden. Zie ook Kamerbrief 21 501-32, nr. 1181.	21-5-2019
28 625, nr. 272	Bisschop, R. (SGP)	Verzoekt de regering, ook een scenario op te stellen met ten minste 60% van het budget voor de basispremie; Verzoekt de regering tevens de gevolgen van de verschillende scenario's voor het bedrijfsinkomen en de economische vitaliteit van landbouwbedrijven in kaart te laten brengen en in het vervolgtraject mee te wegen.	Onderhanden.	28-5-2019
29 664, nr. 196	Bisschop, R. (SGP)	Verzoekt de regering, de uitgifte van tweejaarlijkse schriftelijke toestemmingen voor de zegenvisserij in het rivierengebied te heroverwegen en te bezien wat de mogelijkheden zijn voor uitgifte van huurovereenkomsten van minimaal zes jaar via de privatrechteijke route.	Onderhanden.	4-6-2019
35 208, nr. 12	Lodders, W.J.H. (VVD), Geurts, J.L. (CDA)	Verzoekt de regering, om voor 1 september een wijziging van de fosfaat-excretiecijfers door te voeren waarbij rekening gehouden wordt met efficiënter produceren.	Onderhanden. Zie ook de brief aan de Tweede Kamer van 12 augustus 2019 over de actualisatie van de excretieforfaits.	29-5-2019
35 208, nr. 13	Dik-Faber, R.K. (CU), Groot, T.C. de (D66)	Verzoekt de regering, deze omissies in de regelgeving voor 1 september 2019 te repareren.	Onderhanden. Zie ook de brief aan de Tweede Kamer van 12 augustus 2019 over de actualisatie van de excretieforfaits.	29-5-2019

Kamerstuknummer motie	Indieners	Omschrijving	Stand van zaken	Datum stemming
27 858, nr. 463	Groot, T.C. de (D66)	<p>Verzoekt de regering, om uiterlijk 1 oktober 2019, als onderdeel van het uitvoeringsprogramma van de Toekomstvisie gewasbescherming 2030, met de sector tot afspraken te komen over zo spoedig mogelijke beëindiging van het gebruik van glyfosaathoudende middelen voor voornoemde toepassingen;</p> <p>Verzoekt de regering tevens, parallel aan de besprekingen met de sector de invoering van een verbod voor te bereiden en, mocht met de sector niet tot adequate afspraken kunnen worden gekomen, de procedure voor invoering van dit verbod zo spoedig mogelijk na 1 oktober 2019 te starten;</p> <p>Verzoekt de regering voorts, daarbij ook de mogelijkheden te verkennen om het gebruik van glyfosaathoudende middelen voor de voornoemde toepassingen te ontmoedigen, bijvoorbeeld via het gemeenschappelijk landbouwbeleid.</p>	Onderhanden.	4-7-2019
27 858, nr. 464	Ouwehand, E. (PvdD)	Verzoekt de regering, zolang bestrijdingsmiddelen die op de markt zijn niet zijn beoordeeld op basis van aangescherpte risicobeoordelingsmodellen die ook kijken naar indirekte en cumulatieve effecten en de impact op kwetsbare groepen, afstandsnormen in te stellen zodat gifgebruik pal naast de leefomgeving van omwonenden en de speelplekken van kinderen niet meer voorkomt totdat is vastgesteld dat dat veilig kan.	Onderhanden.	4-7-2019
27 858, nr. 466	Dik-Faber, R.K. (CU), Martels, M.R.H.M. von (CDA)	<p>Verzoekt de regering, dit jaar met voorstellen te komen om ervoor te zorgen dat het aantal knelpunten in 2020 en 2021 afneemt zodat het doel van de nota Gezonide Groei, Duurzame Oogst wordt gehaald;</p> <p>Verzoekt voorts, in de uitvoeringsagenda van de nieuwe toekomstvisie gewasbescherming in te zetten op het structureel oplossen en voorkomen van knelpunten.</p>	Onderhanden.	4-7-2019
27 858, nr. 468	Lodders, W.J.H. (VVD), Ziengs, E. (VVD)	Verzoekt de regering, de procedure tot toelating van biologische gewasbeschermingsmiddelen te versnellen door gebruik te maken van de informatie van landen waar deze middelen al zijn goedgekeurd.	21 501-32, nr. 1193.	4-7-2019
27 858, nr. 470	Futselaar, F.W. (SP), Moorlag, W.J. (PvdA), Bromet, L. (GL)	Verzoekt de regering, adequate sputtvrije zones in te stellen c.q. in te doen stellen voor landbouwpercelen grenzend aan gronden die een woonbestemming hebben.	Onderhanden.	4-7-2019
27 858, nr. 473	Futselaar, F.W. (SP)	Roep de Minister op om tussendoelen te stellen voor de beperking van gewasbeschermingsmiddelen die op bepaalde momenten richting 2030 moeten worden gehaald, en hierover de Kamer te informeren	Onderhanden.	4-7-2019

Kamerstuknummer motie	Indieners	Omschrijving	Stand van zaken	Datum stemming
27 858, nr. 474	Futselaar, F.W. (SP)	Roept de Minister op te komen met wetgeving waarbij het gebruik van bestrijdingsmiddelen en pesticiden in met name de sierbloementeelt in de nabijheid van woningen wordt begrensd.	Onderhanden.	4-7-2019
27 858, nr. 475	Dik-Faber, R.K. (CU), Segers, G.J.M. (CU)	Verzoekt de regering, in kaart te brengen welke natuurlijke bestrijdingsmiddelen beschikbaar zijn, onderzoek hiernaar te bevorderen en best practices bij gemeenten onder de aandacht te brengen.	Onderhanden.	4-7-2019
27 858, nr. 477	Dik-Faber, R.K. (CU), Bromet, L. (GL)	Verzoekt de regering, om er bij de Europese Commissie op aan te dringen deze richtsnoer zo spoedig mogelijk vast te stellen zodat het Ctgb, zodra dit gereed is, deze kan toepassen bij de toelating en voorafgaande risico-analyse van gewasbeschermingsmiddelen en rekening kan houden met de combinatie van middelen en met de effecten van middelen tijdens de levenscyclus, inclusief reproductie, van insecten.	Onderhanden.	4-7-2019
27 428, nr. 360	Weverling, A. (VVD)	Verzoekt de regering, zich met andere Europese lidstaten in te spannen om dit onderwerp te agenderen bij het Finse voorzitterschap van de Europese Unie, alsook in het kader van het werkprogramma van de nieuwe Europese Commissie, en de Kamer over de uitkomsten hiervan te informeren.	Onderhanden.	4-7-2019
32 670, nr. 154	Dik-Faber, R.K. (CU), Geurts, G.L. (CDA), Groot, T.C. de (D66), Weverling, A. (VVD)	Verzoekt de regering, zo snel mogelijk een lijst op te stellen van alle projecten en activiteiten die in gevaar komen door de uitspraak van de Raad van State en hierbij ook mogelijke oplossingsrichtingen aan te geven.	Onderhanden. Zie ook Kamerbrief 32 670, nr. 163.	25-6-2019
32 670, nr. 155	Dik-Faber, R.K. (CU), Geurts, G.L. (CDA) Groot, T.C. de (D66) Weverling, A. (VVD)	Verzoekt de regering, een duurzaam juridisch kader op te stellen waarmee vergunningen verleend kunnen worden voor economische activiteiten rondom Natura 2000-gebieden, met de juiste balans van economie en natuur.	Onderhanden. Zie ook Kamerbrief 32 670, nr. 163.	25-6-2019
32 670, nr. 160	Dik-Faber, R.K. (CU), Geurts, G.L. (CDA), Groot, T.C. de (D66), Weverling, A. (VVD), Moorlag, W.J. (PvdA)	Verzoekt de regering, een commissie in te stellen die op korte termijn adviseert over oplossingsrichtingen voor het PAS en integrale oplossingen voor de lange termijn.	32 670, nr. 164	25-6-2019
35 000-XIV, nr. 77	Groot, T.C. de (D66)	Verzoekt de regering, met ketens en clusters rondom de primaire landbouw concrete afspraken te maken die de transitie naar kringloop-landbouw mogelijk maken.	Onderhanden.	2-7-2019
35 000-XIV, nr. 78	Groot, T.C. de (D66)	Verzoekt de regering, voor de behandeling van de begroting 2020 concrete afspraken te maken met supermarkten die de transitie naar kringloop-landbouw mogelijk maken.	Onderhanden.	2-7-2019

Kamerstuknummer motie	Indieners	Omschrijving	Stand van zaken	Datum stemming
35 000-XIV, nr. 80	Geurts, J.L. (CDA)	Verzoekt de regering, te verkennen hoe gefaciliteerd kan worden dat producten van boeren rechtstreeks aangeboden kunnen worden aan consumenten, bijvoorbeeld via samenwerking met onlinesupermarkten of via een onlineplatform voor lokale afzet.	35 068, nr. 4	2-7-2019
35 000-XIV, nr. 81	Geurts, J.L. (CDA)	Verzoekt de regering, een samenwerkingsambassadeur aan te stellen die met een ministerieel team de samenwerking tussen, en het opzetten van, producenten- en brancheorganisaties bevordert en ondersteunt.	Onderhanden.	2-7-2019
35 000-XIV, nr. 82	Lodders, W.J.H. (VVD)	Verzoekt de regering, evenwichtsbemesting als uitgangspunt bij de uitvoering van de LNV-visie te nemen en niet slechts als streven te zien.	Onderhanden.	2-7-2019
35 000-XIV, nr. 94	Bromet, L. (GL)	Verzoekt de regering, zich binnen de Europese Unie sterk te blijven maken voor ambitieuze dierenwelzijnsnormen en hiermee haar wereldwijde koploperspositie en voorbeeldfunctie te behouden en de Kamer hier elk half jaar over te informeren.	Onderhanden.	2-7-2019
35 000-XIV, nr. 90	Bisschop, R. (SGP)	Verzoekt de regering, in overleg met sector- en ketenpartijen en provincies te bezien wat de mogelijkheden zijn voor het opzetten van een risico- en investeringsfonds voor verduurzaming van de land- en tuinbouw, en de Kamer hierover voor de begrotingsbehandeling dit jaar te informeren.	Onderhanden.	2-7-2019
35 000-XIV, nr. 91	Bisschop, R. (SGP)	Verzoekt de regering, te zorgen voor voortzetting van het programma Groene Veredeling, en de Kamer hierover voor de begrotingsbehandeling dit jaar te informeren.	Onderhanden.	2-7-2019
34 985, nr. 26	Bisschop, R. (SGP), Martels, M.R.H.M. von (CDA), Groot, T.C. de (D66), Weverling, A. (VVD)	Verzoekt de regering, met de gemeenten en provincies in gesprek te gaan over een gezamenlijk kennis- en leerprogramma voor de uitdagingen in het groenbeheer.	Onderhanden.	4-7-2019
34 985, nr. 27	Bisschop, R. (SGP), Martels, M.R.H.M. von (CDA), Weverling, A. (VVD)	Verzoekt de regering, gezamenlijk met de provincies onderzoek te doen naar de mogelijkheden om faunabeheer, het voorkomen van faunaschade en het aanvragen en toe kennen van faunaschade te vereenvoudigen.	Onderhanden.	4-7-2019

Kamerstuknummer motie	Indieners	Omschrijving	Stand van zaken	Datum stemming
35 140, nr. 15 en 35 141, nr. 15	Kröger, S.C. (GL), Schonis, R.A.J. (D66)	<p>Verzoekt de regering, samen met provincies, waterschappen en gemeenten, een veenplan op te stellen met het klimaatakkoord als uitgangspunt, hierin een perspectief voor 2050 te schetsen, en andere partijen (zoals de agrarische sector, de recreatiesector, natuur- en milieuorganisaties en kennisinstellingen) hierbij te betrekken;</p> <p>Verzoekt de regering, om de uitwerking van het veenplan en het maatwerk daarna over te laten aan de bovennoemde partijen door middel van gebiedsgerichte plannen.</p>	Onderhanden.	4-7-2019
27 858, nr. 463	Groot, T.C. de (D66)	<p>Verzoekt de regering, om uiterlijk 1 oktober 2019, als onderdeel van het uitvoeringsprogramma van de Toekomstvisie gewasbescherming 2030, met de sector tot afspraken te komen over zo spoedig mogelijke beëindiging van het gebruik van glyfosaathoudende middelen voor voornoemde toepassingen;</p> <p>Verzoekt de regering tevens, parallel aan de besprekingen met de sector de invoering van een verbod voor te bereiden en, mocht met de sector niet tot adequate afspraken kunnen worden gekomen, de procedure voor invoering van dit verbod zo spoedig mogelijk na 1 oktober 2019 te starten;</p> <p>Verzoekt de regering voorts, daarbij ook de mogelijkheden te verkennen om het gebruik van glyfosaathoudende middelen voor de voornoemde toepassingen te ontmoedigen, bijvoorbeeld via het gemeenschappelijk landbouwbeleid.</p>	Onderhanden.	4-7-2019
27 858, nr. 464	Ouwendar, E. (PvdD)	Verzoekt de regering, zolang bestrijdingsmiddelen die op de markt zijn niet zijn beoordeeld op basis van aangescherpte risicobeoordelingsmodellen die ook kijken naar indirecte en cumulatieve effecten en de impact op kwetsbare groepen, afstandsnormen in te stellen zodat gifgebruik pal naast de leefomgeving van omwonenden en de speelplekken van kinderen niet meer voorkomt totdat is vastgesteld dat dat veilig kan.	Onderhanden.	4-7-2019
27 858, nr. 466	Dik-Faber, R.K. (CU), Martels, M.R.H.M. von (CDA)	<p>Verzoekt de regering, dit jaar met voorstellen te komen om ervoor te zorgen dat het aantal knelpunten in 2020 en 2021 afneemt zodat het doel van de nota Gezonde Groei, Duurzame Oogst wordt gehaald;</p> <p>Verzoekt voorts, in de uitvoeringsagenda van de nieuwe toekomstvisie gewasbescherming in te zetten op het structureel oplossen en voorkomen van knelpunten.</p>	Onderhanden.	4-7-2019

Kamerstuknummer motie	Indieners	Omschrijving	Stand van zaken	Datum stemming
27 858, nr. 468	Lodders, W.J.H. (VVD), Ziengs, E. (VVD)	Verzoekt de regering, de procedure tot toelating van biologische gewasbeschermingsmiddelen te versnellen door gebruik te maken van de informatie van landen waar deze middelen al zijn goedgekeurd.	Onderhanden. Zie ook Kamerbrief 21 501-32, nr. 1193.	4-7-2019
27 858, nr. 470	Futselaar, F.W. (SP), Moorlag, W.J. (PvdA), Bromet, L. (GL)	Verzoekt de regering, adequate spuitvrije zones in te stellen c.q. in te doen stellen voor landbouwpercelen grenzend aan gronden die een woonbestemming hebben.	Onderhanden.	4-7-2019
27 858, nr. 473	Futselaar, F.W. (SP)	Roept de Minister op om tussendoelen te stellen voor de beperking van gewasbeschermingsmiddelen die op bepaalde momenten richting 2030 moeten worden gehaald, en hierover de Kamer te informeren	Onderhanden.	4-7-2019
27 858, nr. 474	Futselaar, F.W. (SP)	Roept de Minister op te komen met wetgeving waarbij het gebruik van bestrijdingsmiddelen en pesticiden in met name de sierbloementeelt in de nabijheid van woningen wordt begrensd.	Onderhanden.	4-7-2019
27 858, nr. 475	Dik-Faber, R.K. (CU), Segers, G.J.M. (CU)	Verzoekt de regering, in kaart te brengen welke natuurlijke bestrijdingsmiddelen beschikbaar zijn, onderzoek hiernaar te bevorderen en best practices bij gemeenten onder de aandacht te brengen.	Onderhanden.	4-7-2019
27 858, nr. 477	Dik-Faber, R.K. (CU), Bromet, L. (GL)	Verzoekt de regering, om er bij de Europese Commissie op aan te dringen deze richtsnoer zo spoedig mogelijk vast te stellen zodat het Ctgb, zodra dit gereed is, deze kan toepassen bij de toelating en voorafgaande risico-analyse van gewasbeschermingsmiddelen en rekening kan houden met de combinatie van middelen en met de effecten van middelen tijdens de levenscyclus, inclusief reproductie, van insecten.	Onderhanden.	4-7-2019
27 428, nr. 360	Weverling, A. (VVD)	Verzoekt de regering, zich met andere Europese lidstaten in te spannen om dit onderwerp te agenderen bij het Finse voorzitterschap van de Europese Unie, alsook in het kader van het werkprogramma van de nieuwe Europese Commissie, en de Kamer over de uitkomsten hiervan te informeren.	Onderhanden.	4-7-2019
32 670, nr. 154	Dik-Faber, R.K. (CU), Geurts, G.L. (CDA), Groot, T.C. de (D66), Weverling, A. (VVD)	Verzoekt de regering, zo snel mogelijk een lijst op te stellen van alle projecten en activiteiten die in gevaar komen door de uitspraak van de Raad van State en hierbij ook mogelijke oplossingsrichtingen aan te geven.	Onderhanden. Zie ook Kamerbrief 32 670, nr. 163.	25-6-2019
32 670, nr. 155	Dik-Faber, R.K. (CU), Geurts, G.L. (CDA), Groot, T.C. de (D66), Weverling, A. (VVD)	Verzoekt de regering, een duurzaam juridisch kader op te stellen waarmee vergunningen verleend kunnen worden voor economische activiteiten rondom Natura 2000-gebieden, met de juiste balans van economie en natuur.	Onderhanden. Zie ook Kamerbrief 32 670, nr. 163.	25-6-2019

Kamerstuknummer motie	Indieners	Omschrijving	Stand van zaken	Datum stemming
32 670, nr. 160	Dik-Faber, R.K. (CU), Geurts, G.L. (CDA), Groot, T.C. de (D66), Weverling, A. (VVD), Moorlag, W.J. (PvdA)	Verzoekt de regering, een commissie in te stellen die op korte termijn adviseert over oplossingsrichtingen voor het PAS en integrale oplossingen voor de lange termijn.	32 670, nr. 164	25-6-2019
35 000-XIV, nr. 77	Groot, T.C. de (D66)	Verzoekt de regering, met ketens en clusters rondom de primaire landbouw concrete afspraken te maken die de transitie naar kringloop-landbouw mogelijk maken.	Onderhanden.	2-7-2019
35 000-XIV, nr. 78	Groot, T.C. de (D66)	Verzoekt de regering, voor de behandeling van de begroting 2020 concrete afspraken te maken met supermarkten die de transitie naar kringloop-landbouw mogelijk maken.	Onderhanden.	2-7-2019
35 000-XIV, nr. 80	Geurts, J.L. (CDA)	Verzoekt de regering, te verkennen hoe gefaciliteerd kan worden dat producten van boeren rechtstreeks aangeboden kunnen worden aan consumenten, bijvoorbeeld via samenwerking met onlinesupermarkten of via een onlineplatform voor lokale afzet.	35 068, nr. 4	2-7-2019
35 000-XIV, nr. 81	Geurts, J.L. (CDA)	Verzoekt de regering, een samenwerkingsambassadeur aan te stellen die met een ministerieel team de samenwerking tussen, en het opzetten van, producenten- en brancheorganisaties bevordert en ondersteunt.	Onderhanden.	2-7-2019
35 000-XIV, nr. 82	Lodders, W.J.H. (VVD)	Verzoekt de regering, evenwichtsbevestiging als uitgangspunt bij de uitvoering van de LNV-visie te nemen en niet slechts als streven te zien.	Onderhanden.	2-7-2019
35 000-XIV, nr. 94	Bromet, L. (GL)	Verzoekt de regering, zich binnen de Europese Unie sterk te blijven maken voor ambitieuze dierenwelzijnsnormen en hiermee haar wereldwijde koploperspositie en voorbeeldfunctie te behouden en de Kamer hier elk half jaar over te informeren.	Onderhanden.	2-7-2019
35 000-XIV, nr. 90	Bisschop, R. (SGP)	Verzoekt de regering, in overleg met sector- en ketenpartijen en provincies te bezien wat de mogelijkheden zijn voor het opzetten van een risico- en investeringsfonds voor verduurzaming van de land- en tuinbouw, en de Kamer hierover voor de begrotingsbehandeling dit jaar te informeren.	Onderhanden.	2-7-2019
35 000-XIV, nr. 91	Bisschop, R. (SGP)	Verzoekt de regering, te zorgen voor voortzetting van het programma Groene Veredeling, en de Kamer hierover voor de begrotingsbehandeling dit jaar te informeren.	Onderhanden.	2-7-2019
34 985, nr. 26	Bisschop, R. (SGP), Martels, M.R.H.M. von (CDA), Groot, T.C. de (D66), Weverling, A. (VVD)	Verzoekt de regering, met de gemeenten en provincies in gesprek te gaan over een gezamenlijk kennis- en leerprogramma voor de uitdagingen in het groenbeheer.	Onderhanden.	4-7-2019

Kamerstuknummer motie	Indieners	Omschrijving	Stand van zaken	Datum stemming
34 985, nr. 27	Bisschop, R. (SGP), Martels, M.R.H.M. von (CDA), Weverling, A. (VVD)	Verzoekt de regering, gezamenlijk met de provincies onderzoek te doen naar de mogelijkheden om faunabeheer, het voorkomen van faunaschade en het aanvragen en toe kennen van fauna-schade te vereenvoudigen.	Onderhanden.	4-7-2019
35 140, nr. 15 en 35 141, nr. 15	Kröger, S.C. (GL), Schonis, R.A.J. (D66)	Verzoekt de regering, samen met provincies, waterschappen en gemeenten, een veenplan op te stellen met het klimaatakkoord als uitgangspunt, hierin een perspectief voor 2050 te schetsen, en andere partijen (zoals de agrarische sector, de recreatiesector, natuur- en milieuorganisaties en kennisinstellingen) hierbij te betrekken; Verzoekt de regering, om de uitwerking van het veenplan en het maatwerk daarna over te laten aan de bovenge-noemde partijen door middel van gebiedsgerichte plannen.	Onderhanden.	4-7-2019

Overzicht toezeggingen parlementair jaar 2018–2019

In de onderstaande tabel staat de stand van zaken rond de uitvoering van de door het Ministerie van LNV geregistreerde toezeggingen op de verschillende LNV-beleidsterreinen in parlementaire debatten.

Toezeggingen Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit aan Eerste Kamer		
Vindplaats	Omschrijving	Stand van Zaken
Parlementaire agenda [11-12-2018] – Begrotingsstaten Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Diergezondheidsfonds 2019 (35.000 XIV)	De Minister stuurt de brief over de LNV-visie, die aan de Tweede Kamer wordt gestuurd, ook naar de Eerste Kamer (T.02665)	Uitgaande brief [14-03-2019] – Landbouw, natuur en voedsel: waardevol en verbonden. Nederland als koploper in kringloop-landbouw (EK 35.000 XIV, A)
Parlementaire agenda [12-03-2019] – Mondeling Overleg LNV inzake het verslag nader schriftelijk overleg Evaluatie Natuurpact en de brief inzake de vierde voortgangsrapportage Natuur	De Minister zal de stand van zakenbrief over het bodemprogramma ook aan de Eerste Kamer toezenden (T.02702).	Uitgaande brief [25-04-2019] – Nationaal programma landbouwbodems
Parlementaire agenda [04-06-2019] – Debat Tijdelijke verhoging afromingspercentage bij overgang van een fosfaatrecht	De Minister stuurt de Eerste Kamer een brief over de onderbouwing metingen stikstof (T.02743).	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [04-06-2019] – Debat Tijdelijke verhoging afromingspercentage bij overgang van een fosfaatrecht	De Minister stuurt de Eerste Kamer voor de zomer het CDM-rapport over mestfraude.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [04-06-2019] – Debat Tijdelijke verhoging afromingspercentage bij overgang van een fosfaatrecht	De Minister bekijkt of de Omgevingswet mogelijkheden biedt bij het vaststellen van de contouren van het toekomstig mestbeleid.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [04-06-2019] – Debat Tijdelijke verhoging afromingspercentage bij overgang van een fosfaatrecht	De Minister stuurt op korte termijn de vergelijking tussen de verschillende systemen naar de Eerste Kamer (T.02745).	Uitgaande brief [11-07-2019] – Toezeggingen naar aanleiding van de wijziging van de Meststoffenwet voor de ophoging van het afromingspercentage bij overdracht van fosfaatrechten
Parlementaire agenda [04-06-2019] – Debat Tijdelijke verhoging afromingspercentage bij overgang van een fosfaatrecht	De Minister legt de juridische onderbouwing Europese Commissie vertrouwelijk ter inzage (T.02744).	Uitgaande brief [17-06-2019] – Brief ter vertrouwelijke inzage

Vindplaats	Omschrijving	Stand van Zaken
Parlementaire agenda [11-12-2018] – Begrotingsstaten Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Diergezondheidsfonds 2019 (35.000 XIV)	De Minister stuurt onderzoeken toe ten aanzien van fijnstof en ammoniak (T.02664)	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Toezeggingen Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit aan Tweede Kamer		
Vindplaats	Omschrijving	Stand van Zaken
Parlementaire agenda [19-09-2018] – Algemene Politieke Beschouwingen TK	De Minister gaat in de brief over bedrijfs-overnamefonds over jonge boeren in op de criteria t.a.v. het fonds en hoe dit zich verhoudt tot biodiversiteit.	Uitgaande brief [09-01-2019] – Bedrijfsovernamefonds jonge boeren
Parlementaire agenda [03-10-2018] – AO Paarden	De Minister stuurt in oktober 2018 een verzamelbrief naar de Kamer over moties en toezeggingen, waarin onder andere wordt ingegaan op het aantal fte's dat bij de NVWA beschikbaar is voor paardenwelzijn.	Uitgaande brief [09-11-2018] – Stand van zakenbrief moties en toezeggingen najaar 2018
Parlementaire agenda [03-10-2018] – AO Paarden	De Minister stuurt in januari 2019, na een gesprek met de sector, een uitgebreide brief over identificatie en registratie (I&R) van paarden naar de Tweede Kamer.	Uitgaande brief [12-04-2019] – Kamerbrief I&R paard
Parlementaire agenda [03-10-2018] – AO Paarden	De Minister stuurt voor het einde van dit jaar een brief naar de Kamer over de voortgang van gesprekken met Duitsland over vrijstelling van export certificaten bij tijdelijk transport van paarden (tussen Nederland en Duitsland).	Uitgaande brief [12-04-2019] – Kamerbrief I&R paard
Parlementaire agenda [11-09-2018] – AO oneerlijke handelspraktijken in de relaties tussen ondernemingen in de voedselvoorzieningsketen	De Minister informeert de Tweede Kamer over de ontwikkelingen op dit dossier volgens de met de Tweede Kamer gemaakte afspraken.	Uitgaande brief [01-04-2019] – Appreciatie van de Europese Richtlijn oneerlijke handelspraktijken in de voedselvoorzieningsketen; en de daaropvolgende geannoteerde agenda's.
Parlementaire agenda [11-09-2018] – AO oneerlijke handelspraktijken in de relaties tussen ondernemingen in de voedselvoorzieningsketen	De Minister rapporteert de uitvoeringskosten voor de implementatie van de EU-richtlijn zodra deze bekend zijn (zo mogelijk bij voorjaarsnota).	Uitgaande brief [04-07-2019] – Geannoteerde agenda Landbouw- en Visserijraad 15 juli 2019
Parlementaire agenda [11-09-2018] – AO oneerlijke handelspraktijken in de relaties tussen ondernemingen in de voedselvoorzieningsketen	De Minister zegt toe dat medewerkers in gesprek gaan met de tuinbouwbedrijven over oneerlijke handelspraktijken (VVD levert hiervoor namen aan).	Dit gesprek heeft plaatsgevonden.
Parlementaire agenda [11-09-2018] – AO oneerlijke handelspraktijken in de relaties tussen ondernemingen in de voedselvoorzieningsketen	De Minister informeert de Kamer in de loop van 2019 over de nationale aanvulling op de lijst van oneerlijke handelspraktijken.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [04-09-2018] – AO GLB	De Minister informeert de Tweede Kamer over de ontwikkelingen op dit dossier volgens de met de Tweede Kamer gemaakte afspraken.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [04-09-2018] – AO GLB	De Minister informeert de Tweede Kamer hoe de motie-SGP (uit 2015–2016) over dubbele bestrafning voor eenzelfde feit wordt uitgevoerd.	Uitgaande brief [09-11-2018] – Geannoteerde agenda Landbouw- en Visserijraad 19 november 2018
Parlementaire agenda [09-10-2018] – AO Landbouw- en Visserijraad op 15 en 16 oktober 2018	De Minister gaat in de beantwoording SO Informele Landbouwraad in op hormoonverstorende stoffen en of het voorstel van de Europese Commissie wel of niet ter stemming wordt gebracht tijdens de volgende Scopaff.	Uitgaande brief [16-10-2018] – Beantwoording resterende vragen van het Schriftelijk Overleg in het kader van de geannoteerde agenda van de Informele Landbouwraad van 23 – 25 september jl.

Vindplaats	Omschrijving	Stand van Zaken
Parlementaire agenda [18-10-2018] – AO Brexit	De Minister zal de Tweede Kamer begin 2019 informeren over de uitkomst van het overleg met Duitsland over een mogelijke pilot voor «een Schengen voor varkens».	Uitgaande brief [04-04-2019] – Antwoorden op vragen over Brexit, veterinaire keurpunten en levende dieren
Parlementaire agenda [13-11-2018] – AO Landbouw- en Visserijraad op 19 en 20 november 2018	De Minister zal in het verslag van de Landbouw- en Visserijraad van 19 en 20 november ook aandacht besteden aan de besprekingen over het rapport van de ERK over het GLB.	Uitgaande brief [07-12-2018] – Verslag Landbouw- en Visserijraad 19 november 2018
Parlementaire agenda [13-11-2018] – AO Landbouw- en Visserijraad op 19 en 20 november 2018	De Minister zal in de geannoteerde agenda van de komende Landbouw- en Visserijraad meer gedetailleerde informatie geven over het proces om te komen tot een NSP, incl. over de wijze waarop mede-overheden worden betrokken.	Uitgaande brief [07-12-2018] – Verslag Landbouw- en Visserijraad 19 november 2018
Parlementaire agenda [13-11-2018] – AO Landbouw- en Visserijraad op 19 en 20 november 2018	De Minister zal in de geannoteerde agenda van de komende Landbouw- en Visserijraad ook ingaan op de financiering van onafhankelijke adviesdiensten via het GLB.	Uitgaande brief [07-12-2018] – Geannoteerde agenda Landbouw- en Visserijraad van 17 en 18 december 2018
Parlementaire agenda [13-11-2018] – AO Landbouw- en Visserijraad op 19 en 20 november 2018	De Minister zal in de Kamerbrief over de vangstmogelijkheden tevens een appreciatie geven over de voorstellen t.a.v. de zeebaars.	Uitgaande brief [07-12-2018] – Geannoteerde agenda Landbouw- en Visserijraad 17-18 december 2018
Parlementaire agenda [13-11-2018] – AO Landbouw- en Visserijraad op 19 en 20 november 2018	De Minister informeert de Kamer binnenkort over de mogelijkheden van middelen uit het POP ten behoeve van zeldzame huisdier-rassen.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [14-11-2018] – AO Dierenwelzijn	De Minister stuurt de Kamer voor het einde van 2018 het rapport van de faculteit Diergeneeskunde over criteria voor kortsnuitige honden en haar reactie daarop, waarbij zij ook ingaat op buitenlandse rasstandaarden.	Uitgaande brief – [17-03-2018] Hondenfokkerij
Parlementaire agenda [14-11-2018] – AO Dierenwelzijn	De Minister stuurt de Tweede Kamer begin 2019 de evaluatie van het Fairfokprograam, waarbij zij o.a. in zal gaan op de een gedragscode voor het tentoonstellen van dieren.	Uitgaande brief – [17-03-2018] Hondenfokkerij
Parlementaire agenda [14-11-2018] – AO Dierenwelzijn	De Minister stuurt de Kamer begin 2019 een brief over de mogelijkheden van de witte lijst om misstanden in de hondenfokkerij tegen te gaan, waarbij o.a. wordt ingegaan op de import van honden.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd, zoals ook aangegeven in de brief van 19 juni 2019 over «Stand van zakenbrief dierenwelzijn gezelschapsdieren’
Parlementaire agenda [14-11-2018] – AO Dierenwelzijn	De Minister stuurt de Kamer begin 2019 een brief over de voortgang van de motie van D66 over het chippen van katten.	Uitgaande brief [19-06-2019] – Stand van zakenbrief dierenwelzijn gezelschapsdieren
Parlementaire agenda [14-11-2018] – AO Dierenwelzijn	De Minister stuurt de Kamer over een half jaar, dus voor de zomer van 2019, een brief over de evaluatie van de aanpak van online verkoop van dieren (bijvoorbeeld op facebook).	Uitgaande brief [19-06-2018] stand van zaken brief dierenwelzijn gezelschapsdieren. Voorts heeft de Minister in het algemeen overleg van 3 juli 2019 de inzet ten aanzien van online verkoop toegelicht.
Parlementaire agenda [14-11-2018] – AO Dierenwelzijn	De Minister gaat in gesprek met verschillende organisaties, waaronder de Dierenbescherming, over effectieve middelen tegen (door)fokbeleid en stuurt hierover begin 2019 een brief naar de Tweede Kamer.	Uitgaande brief – [17-03-2018] Hondenfokkerij

Vindplaats	Omschrijving	Stand van Zaken
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	De Minister informeert de Tweede Kamer in november 2018 met een brief over de uitwerking van de visie, waarin concreet wordt omschreven welke resultaten op welk moment gereed zullen zijn, hoe het proces richting volgend jaar eruit ziet, zodat de Kamer dat kan volgen en daar periodiek over gesproken kan worden. In de brief zal in ieder geval een overzicht van de belemmeringen in de wet- en regelgeving met betrekking tot kringlooplandbouw worden opgenomen.	Uitgaande brief – [22-01-2019] realisatie LNV-visie «Waardevol en verbonden’
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	De Minister zal een interactief platform inrichten waar boeren, tuinders en andere betrokkenen goede voorbeelden kunnen laten zien en kennis en ervaring met elkaar kunnen delen.	Uitgaande brief [22-01-2019] – Realisatie LNV-visie «Waardevol en verbonden’
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	De Minister informeert de Tweede Kamer voor het eind van het jaar over de besteding van middelen van extra innovatiemiddelen voor de visserijsector en over de uitkomst het overleg met de vissers, met ngo's en kennisininstellingen om een plan van aanpak op te stellen.	Uitgaande brief [19-02-2019] – Invulling innovatieprogramma visserij
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	De Minister voert voor de Kerst concrete afspraken gesprekken met de supermarkten en de EU over cosmetische eisen aan producten in lijn met de motie-Dik-Faber die meer ruimte vraagt voor dit soort groente en fruit, zodat die behouden blijven voor de directe menselijke consumptie. De Tweede Kamer wordt geïnformeerd over de uitkomsten van deze gesprekken.	Uitgaande brief [03-07-2019] – Droogte-aanpak, klimaatadaptatie, voorkomen van voedselverspilling bij groente en fruit en risicobeheer in de landbouw
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	De Minister informeert de Tweede Kamer in het voorjaar van 2019 over de uitkomsten van een gesprek met UNECE (een orgaan van de Verenigde Naties) over cosmetische aspecten van groenten en fruit die voor afschaffing in aanmerking zouden kunnen komen.	Uitgaande brief [03-07-2019] – Droogte-aanpak, klimaatadaptatie, voorkomen van voedselverspilling bij groente en fruit en risicobeheer in de landbouw
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	De Minister zal voor het einde van het jaar bij de partijen die bij de Green Deal die erop gericht is dat bedrijfsleven en overheid zich inzetten voor een beter begrip en gebruik van houdbaarheidsdata op voedsel voor consumenten en bedrijfsleven betrokken zijn, zoals NFLI, CBL en NZO, aandacht vragen voor het punt dat op verse groente en fruit geen houdbaarheidsdatum hoeft te staan en supermarkten hier zelf mee aan de slag kunnen.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	De Minister zegt toe de opname van streekproducten in het assortiment en de zichtbaarheid ervan in het schap bij supermarkten aan de orde te stellen in gesprekken met de supermarkten.	Uitgaande brief [02-08-2019] – Reactie op de initiatiefnota van het lid Dik-Faber over Verbinding boer(in)-burger, voedsel dichtbij
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	De Minister zegt toe om in het platform over voedselverspilling aan de orde te stellen hoe om te gaan met voedsel dat over is en partijen uitdagen om met goede ideeën te komen om uit te voeren.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.

Vindplaats	Omschrijving	Stand van Zaken
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	De Minister stuurt de Tweede Kamer voor het einde van het jaar een brief over de uitkomsten van het onderzoek door een extern bureau, naar de effectiviteit en de kosten van een aantal preventieve en schadebeperkende maatregelen en de mogelijkheden op de benodigde aanpassingen van de regelgeving om nadere eisen te stellen aan de brandveiligheid van bestaande stallen, en de verdere aanpak van het voorkomen van stalbranden. Verder heeft de Minister toegezegd met de opstellers van het actieplan stalbranden te kijken wat de quick wins zijn en hoe we meer zicht kunnen krijgen op de oorzaken van stalbranden.	Uitgaande brief [14-01-2019] – Stalbranden
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	De Minister stuurt de zienswijze van de Raad van Dierangelegenheden over dierproeven ten behoeve van de veehouderij samen met haar beleidsreactie op dit punt voor het AO naar de Tweede Kamer.	Uitgaande brief [09-11-2018] – Stand van zaken moties en toezeggingen najaar 2018
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	De Minister informeert de Tweede Kamer na afronding van de onderzoeken van de ADR over de NVWA over de resultaten, waarbij ook wordt ingegaan op de besteding van overige middelen uit het regeerakkoord.	Uitgaande [04-12-2018] – NVWA-onderzoeken Auditdienst Rijk (ADR)
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	De Minister informeert de Tweede Kamer met een procesbrief over de uitspraak van het Europees Hof inzake de PAS.	Uitgaande brief [20-11-2018] – Uitspraak Hof van Justitie over programma aanpak stikstof De Tweede Kamer wordt bij de begroting 2020 nog geïnformeerd over de besteding van de overige middelen uit het Regeerakkoord
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	De Minister stuurt de Tweede Kamer binnenkort een brief met de concrete acties die zijn afgesproken inzake psychosociale druk bij boeren, tuinders en vissers.	Uitgaande brief [17-11-2018] – Terugkoppeling van de bijeenkomst inzake hulpverlening aan agrarische ondernemers in crisissituaties
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	De Minister onderzoekt, mede in overleg met betrokken partijen, welke mogelijke kennis en monitoringscapaciteit kan bijdragen om de groep boeren op Schiermonnikoog te ondersteunen.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	De Minister informeert de Tweede Kamer over de voortgang van de Floriade en gaat hierbij in op welke innovatieve concepten tijdens de Floriade te zien zijn, inclusief de financiering van deze projecten.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	De Minister informeert de Tweede Kamer per brief of de zichtbaarheid van het Agroloket verbeterd dient te worden en gaat daarbij ook in op het belang van het melden van regels en de vijf door het lid Geurts gesignaleerde knelpunten in het debat.	Uitgaande brief [04-04-2019] – Antwoorden over vragen van het lid Lodders (VVD) aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over het loket agroloket@minez.nl
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	De Minister neemt de reactie op de vraag van het lid Lodders over de risicobeperkingen en de beleidmatige rol van BuRO mee in de brief van de ministers van LNV en voor MZS over de uitwerking van de aanbevelingen van de commissie-Sorgdrager.	Uitgaande brief [18-04-2019] – Rapport: «De NVWA: bewaker, ook beleidsmaker? Rol- en verantwoordelijkheidsverdeling tussen NVWA en departementen over beleid(s-regels)»

Vindplaats	Omschrijving	Stand van Zaken
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	Van de Staatssecretaris van I&W, maar samen met de Minister van LNV, ontvangt de Tweede Kamer zeer binnenkort een brief inzake CRISPR-Cas waarin heel nauwkeurig wordt beschreven welke mogelijkheden zijn en welke route zij daarin willen bewandelen.	Uitgaande brief [30-11-2018] – Brief van de Staatssecretaris van I&W Uitspraak Hof van Justitie EU over nieuwe vormen van mutagenese en de gevolgen voor het biotechnologiebeleid
Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	De Minister stuurt haaienstrategie / haaienactieplan in maart naar de Tweede Kamer.	Uitgaande brief [01-05-2019] – Voortgang KRM-haaienactieplan Noordzee en Internationale haaienstrategie (inclusief Caribisch Nederland)
Parlementaire agenda [06-12-2018] – AO Visserij	De Minister informeert de Tweede Kamer begin 2019 over de IJsselmeervisserij waaronder de roadmap.	Uitgaande brief [25-03-2019] – Actieplan toekomstbestendig visserijbeheer IJsselmeergebied
Parlementaire agenda [06-12-2018] – AO Visserij	De Minister zal de Tweede Kamer voor het einde van het jaar informeren over de besteding van de innovatiegelden uit het Regeerakkoord.	Uitgaande brief [19-02-2019] – Invulling innovatieprogramma visserij
Parlementaire agenda [11-12-2018] – AO Landbouw- en Visserijraad op 17 en 18 december 2018	De Minister gaat in het aankomende geannoteerde agenda of verslag van de Landbouwraad verder in op de inzet op vereenvoudiging van het nieuwe GLB.	Uitgaande brief [17-01-2019] – Geannoteerde agenda Landbouw- en Visserijraad 28 januari 2019
Parlementaire agenda [11-12-2018] – AO Landbouw- en Visserijraad op 17 en 18 december 2018	De Minister stuurt het Plan van Aanpak van het Nationaal Strategisch Plan naar de Tweede Kamer zodra deze gereed is en ook wordt de Tweede Kamer geïnformeerd als de provincies niet akkoord zijn met het plan.	Uitgaande brief [01-03-2019] – Naar een Nationaal Strategisch Plan GLB 2021–2027
Parlementaire agenda [11-12-2018] – AO Landbouw- en Visserijraad op 17 en 18 december 2018	De Minister gaat in de eerstvolgende geannoteerde agenda van de Landbouw- en Visserijraad in op de subgroep vissenwelzijn van het EU Animal Welfare Platform en de rol van Nederland daarin.	Uitgaande brief [17-01-2019] – Geannoteerde agenda Landbouw- en Visserijraad 28 januari 2019
Parlementaire agenda [11-12-2018] – AO Landbouw- en Visserijraad op 17 en 18 december 2018	De Minister stuurt de Tweede Kamer voor het volgende AO Landbouw- en Visserijraad informatie toe over het voorstel van de Europese Commissie over de geharmoniseerde indicator gewasbescherming, de Nederlandse inzet hierop en het tegenvoorstel van Nederland hierover.	Uitgaande brief [23-01-2019] – SCoPAFF, 24 en 25 januari 2019
Parlementaire agenda [12-12-2018] – VAO Landbouw- en Visserijraad d.d. 17 en 18 december 2018	De Minister stuurt begin januari het onderzoek naar de landbouwkundig noodzaak van de NVWA over neonicotinoïden voor bietenzaad naar de Tweede Kamer.	Uitgaande brief [04-03-2019] – Verzoek tot tijdelijke vrijstelling van het gewasbeschermingsmiddel Cruiser SB
Parlementaire agenda [24-01-2019] – Plenair debat «Dieren in de veehouderij»	De Minister stuurt de Tweede Kamer in het voorjaar van 2019 een stand-van-zakenbrief dierenwelzijn. Hierin zal ook worden ingegaan op de sterfte van jonge dieren en Plan van aanpak welzijn geitenbokjes.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [24-01-2019] – Plenair debat «Dieren in de veehouderij»	De Minister informeert de Tweede Kamer in maart 2019 over de analyse van de bevindingen van Varkens in Nood inzake aantallen varkens in Nederland.	Uitgaande brief [02-07-2019] – Reactie op rapport «Miljoenen varkens in Nederland» van Varkens in Nood
Parlementaire agenda [24-01-2019] – Plenair debat «Dieren in de veehouderij»	De Minister stuurt de Tweede Kamer de uitkomsten van de gesprekken met supermarkten, onder andere over hoe supermarkten zelf kunnen bijdragen aan het verleiden van de consument tot het maken van goede keuzes (o.a. in het kader van gezondheid en met oog voor dierenwelzijn).	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.

Vindplaats	Omschrijving	Stand van Zaken
Parlementaire agenda [24-01-2019] – Plenair debat «Dieren in de veehouderij’	De Minister informeert de Tweede Kamer jaarlijks over de ontwikkelingen met betrekking tot het vervolgactieplan Brandveilige Veestallen.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [24-01-2019] – Plenair debat «Dieren in de veehouderij’	De Minister informeert de Tweede Kamer over de kosten van bliksemleiders.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd, zie ook Uitgaande brief [14-01-2019] – Aanpak van stalbranden
Parlementaire agenda [24-01-2019] – Plenair debat «Dieren in de veehouderij’	De Minister informeert de Tweede Kamer medio 2019 over de gemaakte afspraken met de partijen in de Coalitie Vitalisering Varkenshouderij over de uitwerking van de duurzaamheidsopgave.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd voor het algemeen overleg dieren in de veehouderij
Parlementaire agenda [24-01-2019] – Plenair debat «Dieren in de veehouderij’	De Minister informeert de Tweede Kamer over of en hoeveel het ministerie heeft uitgegeven aan de aanpak van biggensterfte voor 2017.	Uitgaande brief [29-01-2019] – Toezeggingen debat dieren in de veehouderij
Parlementaire agenda [24-01-2019] – Plenair debat «Dieren in de veehouderij’	De Minister informeert de Tweede Kamer schriftelijk over of en welke middelen besteed zijn/worden aan de promotie van dierlijke producten.	Uitgaande brief [29-01-2019] – Toezeggingen debat dieren in de veehouderij
Parlementaire agenda [23-01-2019] – AO Brexit	De Minister informeert de Tweede Kamer voorafgaand aan het plenaire debat Verzamelwet Brexit over de effecten van het no-deal scenario op de visserij en hoe hierop wordt voorbereid.	Uitgaande brief [24-01-2019] – Schriftelijke beantwoording visserijvragen tijdens AO Brexit op 23 januari 2019
Parlementaire agenda [13-12-2018] – AO Mestbeleid en Onregelmatigheden Identificatie & Registratie (I&R) runderen	De Minister zal de Tweede Kamer in het eerste kwartaal van 2019 informeren over de voortgang van het interventiebeleid en boetebeleid ten aanzien van I&R.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [13-12-2018] – AO Mestbeleid en Onregelmatigheden Identificatie & Registratie (I&R) runderen	De Minister zal het advies van de Commissie Deskundigen Meststoffen (CDM) over de werking van boetes bij mestfraude ten opzichte van het economische voordeel, dat in het voorjaar van 2019 gereed is, ook aan de Tweede Kamer sturen (dit advies was al aan de Eerste Kamer toegezegd).	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [13-12-2018] – AO Mestbeleid en Onregelmatigheden Identificatie & Registratie (I&R) runderen	De Minister informeert de Tweede Kamer in april nader over de uitwerking van haar inzet voor de herziening van het mestbeleid. Daarin zal ze ook ingaan op de suggesties die daarvoor in dit algemeen overleg naar voren zijn gebracht.	Uitgaande brief [03-04-2019] – Voortgang en resultaten diverse onderwerpen mestbeleid
Parlementaire agenda [13-12-2018] – AO Mestbeleid en Onregelmatigheden Identificatie & Registratie (I&R) runderen	De Minister stuurt het onderzoek dat zij laat uitvoeren naar het mestbeleid in andere landen in april 2019 naar de Tweede Kamer.	Uitgaande brief [19-07-2019] – Diverse onderwerpen mestbeleid
Parlementaire agenda [13-02-2019] – Plenair debat pelsdierhouderij	De Minister gaat in gesprek met de pelsdiersector over de knelpunten bij de subsidieregeling sloop- en ombouw en informeert de Tweede Kamer over de uitkomsten.	Uitgaande brief [23-05-2019] – Overleg met de pelsdiersector
Parlementaire agenda [13-02-2019] – Plenair debat pelsdierhouderij	De Minister zal bij de gesprekken met de pelsdiersector ook bekijken of de sector wat aan de optie heeft (zoals in België) dat bij eerder stoppen meer subsidie wordt gegeven.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.

Vindplaats	Omschrijving	Stand van Zaken
Parlementaire agenda [13-02-2019] – Plenair debat pelsdierhouderij	De Minister stuurt voor de stemmingen op 19 februari 2019 een brief aan de Tweede Kamer met de afspraak van Staatssecretaris Van Dam met het OM over de vervolgingen van overtreders uit 2016 en ook wat de discussie was met betrekking tot gehanteerde definities door de NVWA.	Uitgaande brief [19-02-2019] – Tijdens Wetgevingsoverleg Wet verbod pelsdierhouderij toegezegde informatie
Parlementaire agenda [13-02-2019] – Plenair debat pelsdierhouderij	De Minister zal gemeente Gemert-Bakel benaderen om een gesprek te voeren over de knelpunten.	Uitgaande brief [23-05-2019] – Uitkomsten van het overleg met de pelsdiersector
Parlementaire agenda [13-02-2019] – Plenair debat pelsdierhouderij	De Minister zal RVO instrueren om bellers over de subsidieregeling sloop- en ombouw-kosten pelsdierhouderij de juist en benodigde informatie te voorzien en ze indien nodig door te verwijzen naar iemand die over deze informatie beschikt.	RvO is conform deze toezegging geïnstrueerd (10 april 2019).
Parlementaire agenda [12-02-2019] – Mondelinge vragen van het lid Weverling (VVD) aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over het bericht «Totaalverbod pulsvisserij in Europa is nabij» (Nos.nl, 9 februari 2019)	De Minister stuurt begin volgende week een brief aan de Tweede Kamer met een appreciatie van het akkoord op pulsvisserij, met daarbij een tijdslijn en de antwoorden op de Kamervragen Weverling op dit onderwerp.	Uitgaande brief [19-02-2019] – Invulling innovatieprogramma visserij; Uitgaande brief [19-02-2019] – Uitkomst triloog pulsvisserij
Parlementaire agenda [12-02-2019] – Mondelinge vragen van het lid Weverling (VVD) aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over het bericht «Totaalverbod pulsvisserij in Europa is nabij» (Nos.nl, 9 februari 2019)	De Minister stuurt begin volgende week de Tweede Kamer een brief over de invulling van het visserij innovatiefonds.	Uitgaande brief [19-02-2019] – Invulling innovatieprogramma visserij
Parlementaire agenda [12-02-2019] – AO Natuur	De Minister stuurt de Tweede Kamer over vier weken een brief waarin zij ingaat op het voorstel van de SGP-fractie «Natuurcompensatie in Deltaplan Biodiversiteit: 1+1=3».	Uitgaande brief [08-04-2019] – Reactie op voorstel SGP-fractie inzake natuurcompensatie en toezegging inzake mestregelgeving en weidevogelnesten
Parlementaire agenda [12-02-2019] – AO Natuur	De Minister stuurt de Tweede Kamer over vier weken een brief naar de Kamer waarin zij ingaat op de juridische onderbouwing van aanbestedingsregels voor Staatsbosbeheer	Uitgaande brief [15-07-2019] – Toezegging over de inzet van gescheperde schaapskuddes door Staatsbosbeheer
Parlementaire agenda [12-02-2019] – AO Natuur	De Minister stuurt de Kamer in het voorjaar van 2019 een brief over haar beleid ten aanzien van nationale parken.	Uitgaande brief [26-07-2019] – Nationale Parken
Parlementaire agenda [12-02-2019] – AO Natuur	De Minister stuurt de Tweede Kamer eind maart een brief over het onderzoek naar de gevolgen van de overboord geslagen containers van het schip de MSC Zoe voor de ecologie in de Waddenzee.	Uitgaande brief [29-03-2019] – Brief over het onderzoek naar de gevolgen van de overboord geslagen containers van het schip MSC Zoe voor de ecologie in de Waddenzee
Parlementaire agenda [12-02-2019] – AO Natuur	De Minister informeert de Tweede Kamer binnenkort over het onderzoek naar de staat van instandhouding van het koraal in Caribisch Nederland.	Uitgaande brief [25-02-2019] – Staat van de natuur van Caribisch Nederland 2017
Parlementaire agenda [12-02-2019] – AO Natuur	De Minister informeert de Tweede Kamer zo snel mogelijk, maar in ieder geval dit jaar (2019), over het nieuwe beleidsplan Natuur voor het Caribisch gebied.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [12-02-2019] – AO Natuur	De Minister informeert de Tweede Kamer in maart 2019 over mogelijk tegenstrijdige regelgeving in de besproken casus, inzake bemesting en het voorkomen van schade aan nesten van weidevogels.	Uitgaande brief [08-04-2019] – Reactie op voorstel SGP-fractie inzake natuurcompensatie en toezegging inzake mestregelgeving en weidevogelnesten

Vindplaats	Omschrijving	Stand van Zaken
Parlementaire agenda [12-02-2019] – AO Natuur	De Minister informeert de Tweede Kamer in maart over de resultaten van de werkgroep onder leiding van het Interprovinciaal Overleg (IPO) die kijkt naar juridische en financiële oplossingen voor afvaldumping in natuurgebieden.	Uitgaande brief [07-06-2019] – Toezegging over drugsdumping in natuurgebieden; Uitgaande brief [04-07-2019] – brief van de Minister van J&V met Reactie op toezegging gedaan tijdens het VAO Georganiseerde criminaliteit/ondermijning van 4 april 2019 inzake een structurele cofinancieringsregeling voor drugsdumpingen
Parlementaire agenda [12-02-2019] – AO Natuur	De Minister heeft positief gereageerd op het verzoek van het lid Futselaar om in de voortgangsrapportage natuur niet alleen de realisatie per provincie, maar ook de opgave per provincie in beeld te brengen. Verder wordt dit verzoek besproken met de provincies.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [21-02-2019] – Plenair debat mogelijk verbod op Pulsvisserij	De Minister informeert de Tweede Kamer en de betreffende vissers z.s.m. na de stemming in het EP over het pulsverbod over de uitkomsten.	Uitgaande brief [18-04-2019] – Besluitvorming in de Europese Unie over de nieuwe Verordening Technische maatregelen en de gevolgen voor de pulsvisserij
Parlementaire agenda [21-02-2019] – Plenair debat mogelijk verbod op Pulsvisserij	De Minister informeert de Tweede Kamer over de mogelijkheden voor vissers in het jonge boeren fonds.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [21-02-2019] – Plenair debat mogelijk verbod op Pulsvisserij	De Minister zal opnieuw pleiten voor legalisering van pulsvisserij als onderzoek daar aanleiding toe geeft.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [21-02-2019] – Plenair debat mogelijk verbod op Pulsvisserij	De Minister zal lopende en nieuwe onderzoeken in het kader van visserij, alsmede innovaties waar Nederland mee bezig is Europabreed, voor het voetlicht brengen en Europabreed vormgeven en opzetten.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [07-03-2019] – Debat Fipronil	De Minister zal de Tweede Kamer in april het rapport van ABTOPConsult sturen over het onderscheid tussen uitvoering en beleid bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit.	Uitgaande brief [18-04-2019] – Rapport: «De NVWA: bewaker, ook beleidsmaker? Rol- en verantwoordelijkheidsverdeling tussen NVWA en departementen over beleid(s-regels)»
Parlementaire agenda [07-03-2019] – Debat Fipronil	De Minister zal de Tweede Kamer informeren over de resultaten van het WUR-onderzoek «Aanpak van vogelmijt bij pluimvee», dat in de loop van 2019 gereed zal zijn.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [07-03-2019] – VAO Natuur	De Minister zal de Tweede Kamer een brief sturen over de financiële afspraken ten aanzien van het Natuurpact.	Uitgaande brief [03-04-2019] – Reactie op de toezegging uit het VAO Natuur van 7 maart 2019 om informatie te geven over de financiële afspraken van het Natuurpact
Parlementaire agenda [13-03-2019] – AO Landbouw- en Visserijraad op 18 maart 2019	De Minister stuurt in april een brief met de contouren voor het Nationaal Strategisch Plan, voorafgaand aan de stakeholdersbijeenkomst hierover op 23 mei 2019.	Uitgaande brief [08-05-2019] – GLB-Nationaal Strategisch Plan 2021-2027
Parlementaire agenda [13-03-2019] – AO Landbouw- en Visserijraad op 18 maart 2019	De Minister stuurt de houtkoolschets voor de SWOT-analyse aan de Kamer vóór de stakeholdersbijeenkomst op 23 mei 2019.	Uitgaande brief [21-05-2019] – Concept Houtkoolschets-SWOT voor het Nationaal Strategisch GLB-Plan 2021-2027
Parlementaire agenda [13-03-2019] – AO Landbouw- en Visserijraad op 18 maart 2019	De Minister besteedt meer aandacht aan de vereenvoudiging van het GLB in de periodieke rapportage over het nieuwe GLB.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [14-03-2019] – Debat over insectensterfte	De Minister stuurt de Tweede Kamer voor het algemeen overleg Gewasbeschermingsmiddelen van 24 april 2019 een brief over de afspraken die zij maakt met partijen over een visie op gewasbescherming.	Uitgaande brief [16-04-2019] – Toekomstvisie gewasbescherming 2030, naar weerbare planten en teeltsystemen en Pakket van maatregelen emissiereductie gewasbescherming open teelten

Vindplaats	Omschrijving	Stand van Zaken
Parlementaire agenda [14-03-2019] – Debat over insectensterfte	De Minister stuurt de Tweede Kamer voor het algemeen overleg Gewasbeschermingsmiddelen van 24 april 2019 een brief waarin staat hoe zij omgaat met de motie van het lid-De Groot (aanhangsel van de Handelingen 2017–2018, nr. 426) over de beperking van glyfosaat. In diezelfde brief zal de Minister een update geven over de uitvoering van de motie van het lid Graus (aanhangsel van de handelingen 2012–2013, nr. 131) over het waar mogelijk vervangen van chemische middelen door natuurlijke middelen.	Uitgaande brief [19-04-2019] – Moties en toezeggingen op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen
Parlementaire agenda [14-03-2019] – Debat over insectensterfte	De Minister probeert het RIVM-onderzoek naar bestrijdingsmiddelen en omwonenden voor het algemeen overleg Gewasbeschermingsmiddelen van 24 april 2019 aan de Kamer te sturen.	Uitgaande brief [10-04-2019] – blootstellingsonderzoek gewasbeschermingsmiddelen
Parlementaire agenda [14-03-2019] – Debat over insectensterfte	De Minister stuurt de Tweede Kamer zeer binnenkort een Pachtbrief.	Uitgaande brief [22-03-2019] – Hoofdlijnenbrief herziening pachtbeleid
Parlementaire agenda [14-03-2019] – Debat over insectensterfte	De Minister stuurt de Tweede Kamer binnenkort een stand van zakenbrief over het programma landbouwbodems.	Uitgaande brief [25-04-2019] – Nationaal Programma Landbouwbodems
Parlementaire agenda [10-04-2019] – AO Landbouw- en Visserijraad op 15 en 16 april 2019	De Minister stuurt volgende week wat zij nog kan aanvullen op de mondeling gegeven feitenrelas t.a.v. de beeguidance. Het gaat hierbij om de o.a. de positie van NL in Scopaff en correspondentie met de Europese Commissie).	Uitgaande brief [18-04-2019] – Tijdlijn inzake bijenrichtsnoer
Parlementaire agenda [10-04-2019] – AO Landbouw- en Visserijraad op 15 en 16 april 2019	De Minister stuurt na de stemming over pulsvisserij eind volgende week een brief aan de Tweede Kamer waarin wordt ingegaan op het verloop van de vergunningen en de mogelijkheden voor Nederland.	Uitgaande brief [18-04-2019] – Besluitvorming in de Europese Unie over de nieuwe Verordening Technische maatregelen en de gevolgen voor de pulsvisserij
Parlementaire agenda [10-04-2019] – AO Landbouw- en Visserijraad op 15 en 16 april 2019	De Minister geeft een duiding van het artikel over de varroamijt en bijen voor het AO gewasbescherming.	Besproken in AO Landbouw- en Visserijraad van 17 mei 2019 (Kamerstuk 21 501-32, nr 1173)
Parlementaire agenda [27-03-2019] – AO Pacht	De Minister is bereid onderzoek te doen naar de mogelijkheden om bezwaar te maken tegen de pachtregio-indeling en neemt dit mee in de herziening van het pachtbeleid.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [27-03-2019] – AO Pacht	De Minister kijkt bij de uitwerking van het pachtbeleid naar de beïnvloeding van de prijsvorming bij nieuwe, langdurige pacht.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [23-04-2019] – AO NVWA	De Minister stuurt de Kamer in het najaar van 2019 een brief over zeven vastgestelde beleidsregels die mogelijk worden aangepast aan het algemene interventiebeleid van de NVWA, naar aanleiding van het rapport van ABD-Topconsult. De Minister gaat in deze brief ook in op de voortgang van het opvolgen van de aanbevelingen uit het rapport.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [23-04-2019] – AO NVWA	De Minister zal de Tweede Kamer separaat informeren over de aanscherping van de procedures voor beleidskaders en beleidsregels (en dus niet va de voortgangsrapportages van het Actieplan Voedselveiligheid (zoals gesteld in de brief van 18 april 2019 – Kamerstuk 33 835, nr. 121).	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.

Vindplaats	Omschrijving	Stand van Zaken
Parlementaire agenda [23-04-2019] – AO NVWA	De Minister informeert de Tweede Kamer voor de zomer (2019) over de uitkomsten van het onderzoek naar het functioneren van de NVWA bij de signalen die de NVWA ontving over het functioneren van middelgrote slachthuizen in Noord-Nederland.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd, zoals ook aangegeven in de brief van brieven van 7 mei 2019 en 12 juni 2019
Parlementaire agenda [23-04-2019] – AO NVWA	De Minister informeert de Tweede Kamer eind juni over de versterkte handhavingsstrategie Mest (zoals eerder per brief al was toegezegd).	Uitgaande brief [28-06-2019] – Voortgangsrapportages mestbeleid
Parlementaire agenda [23-04-2019] – AO NVWA	De Minister informeert de Tweede Kamer in het najaar (2019) over de pilot met de elektrische kopverdover in het pluimveeslachtproces.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [15-05-2019] – AO Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en Nationaal Strategisch Plan	De Minister stuurt voor de zomer een brief aan de Tweede Kamer over de erfbetreders en adviesdiensten in het kader van het GLB (verzoek van het lid De Groot (D66)).	Uitgaande brief [19-07-2019] – Maatregelen Innovatie op het boerenerf
Parlementaire agenda [15-05-2019] – VAO Dierproeven	De Minister zal samen met de NVWA kijken naar de uitbreiding van onaangekondigde controles van proefdiercentra.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [15-05-2019] – VAO Dierproeven	De Minister zal kijken hoe een geleidelijke overgang zou kunnen plaatsvinden van financiering van onderzoek met proefdieren naar onderzoek zonder proefdieren.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [05-06-2019] – AO Tuinbouw	De Minister start de evaluatie van het Fonds Kleine Toepassingen dit jaar. De resultaten hiervan ontvangt de Tweede Kamer in 2020, zo snel als mogelijk is.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [06-06-2019] – AO Gewasbeschermingsmiddelen	De Minister informeert de Tweede Kamer over gesprekken die zij in de zomer zal voeren met omwonenden, boeren, telers en gemeenten over werkbare afspraken over blootstelling.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [06-06-2019] – AO Gewasbeschermingsmiddelen	De Minister stuurt een brief waarin ze reageert op de door het lid De Groot overhandigde studies over de relatie tussen neonicotinoïden en insectensterfte.	Uitgaande brief [01-07-2019] – Moties en toezeggingen op het gebied van gewasbescherming
Parlementaire agenda [06-06-2019] – AO Gewasbeschermingsmiddelen	De Minister stuurt een brief aan de Tweede Kamer waarin ze reageert op het door het lid Lodders overhandigde boek «Terug in de Tijd» van Boer Bewust.	Uitgaande brief [01-07-2019] – Moties en toezeggingen op het gebied van gewasbescherming
Parlementaire agenda [06-06-2019] – AO Gewasbeschermingsmiddelen	De Minister stuurt een brief aan de Tweede Kamer waarin ze reageert op de petitie en het rapport van stichting Agrifacts over neonicotinoïden en bijensterfte.	Uitgaande brief [01-07-2019] – Moties en toezeggingen op het gebied van gewasbescherming
Parlementaire agenda [06-06-2019] – AO Gewasbeschermingsmiddelen	De Minister stuurt een brief aan de Tweede Kamer waarin ze reageert op de aanbevelingen van de werkgroep versnelling toelating groene gewasbeschermingsmiddelen.	Uitgaande brief [01-07-2019] – Moties en toezeggingen op het gebied van gewasbescherming
Parlementaire agenda [06-06-2019] – AO Gewasbeschermingsmiddelen	De Minister stuurt een brief aan de Tweede Kamer waarin ze reageert op de aanschaf van een schoffelmachine in Zeeland met POP-gelden.	Uitgaande brief [01-07-2019] – Moties en toezeggingen op het gebied van gewasbescherming
Parlementaire agenda [06-06-2019] – AO Gewasbeschermingsmiddelen	De Minister informeert de Tweede Kamer over het gesprek dat ze met Staatsbosbeheer gaat voeren over het gebruik van glyphosaat.	Uitgaande brief [01-07-2019] – Moties en toezeggingen op het gebied van gewasbescherming

Vindplaats	Omschrijving	Stand van Zaken
Parlementaire agenda [06-06-2019] – AO Gewasbeschermingsmiddelen	De Minister zegt toe dat de Tweede Kamer het PBL-rapport ontvangt met de tussenevaluatie van de nota Gezonde Groei, Duurzame Oogst, dat op 21 juni wordt gepubliceerd.	Uitgaande brief [02-07-2019] – Eerste appreciatie rapportage tussenevaluatie Nota gezonde groei, duurzame oogst
Parlementaire agenda [12-06-2019] – AO Landbouw- en Visserijraad op 18 juni 2019	De Minister geeft in de geannoteerde agenda voor de Landbouw- en Visserijraad van 15 juli een overzicht van de discussies over het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid in Europa en hoe die zich verhouden tot de eerder met de Kamer gedeelde Nederlandse inzet.	Uitgaande brief [04-07-2019] – Geannoteerde agenda Landbouw- en Visserijraad 15 juli 2019
Parlementaire agenda [12-06-2019] – AO Landbouw- en Visserijraad op 18 juni 2019	De Minister stuurt de schriftelijke beantwoording van de vragen op LNV-terrein uit het debat over de import van vervuiled vlees uit Brazilië deze week naar de Tweede Kamer.	Uitgaande brief [19-06-2019] – Beantwoording van vragen gesteld tijdens het dertigdendebat over vervuiled Braziliaans vlees van 29 mei 2019
Parlementaire agenda [12-06-2019] – AO Landbouw- en Visserijraad op 18 juni 2019	De Minister zal de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking vragen om voor de volgende Landbouw- en Visserijraad een brief te sturen over regels van oorsprong in het kader van de onderhandelingen met Mercosur.	Uitgaande brief [02-07-2019] – Voortgang van de uitvoering van de motie van de leden Koopmans en Snijder-Hazelhoff over de onderhandelingen met de Mercosur-landen
Parlementaire agenda [12-06-2019] – AO Landbouw- en Visserijraad op 18 juni 2019	De Minister zal een overzicht sturen van hoe het voorstel voor een nieuwe Bee Guidance zich verhoudt tot eerdere voorstellen en het huidige beoordelingskader zodra de Europese Commissie hiervoor een voorstel voorlegt.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [03-07-2019] – VAO Gewasbeschermingsmiddelen (AO d.d. 6/6)	De Minister informeert de Tweede Kamer over de wijze waarop Oostenrijk een nationaal verbod op glyphosaat geregeld heeft.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [03-07-2019] – VAO Gewasbeschermingsmiddelen (AO d.d. 6/6)	De Minister informeert de Tweede Kamer over de bevoegdheden die het Rijk heeft bij het instellen van afstandsnormen.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [03-07-2019] – AO Dierenwelzijn (m.u.v. landbouwhuisdieren)	De Minister stuurt de wetenschappelijke artikelen van de onderbouwing verbod stroomband naar de Tweede Kamer.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [03-07-2019] – AO Dierenwelzijn (m.u.v. landbouwhuisdieren)	De Minister stuurt de resultaten van het expertisecentrum na de zomer naar de Tweede Kamer.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [03-07-2019] – AO Dierenwelzijn (m.u.v. landbouwhuisdieren)	De Minister bekijkt de pilot in Zeeland over het chippen van katten/aanpak zwerfkatten en neemt deze mee in haar aanpak en rapporteert hierover in de verzamelbrief Dierenwelzijn, welke dit najaar naar de Tweede Kamer wordt verstuurd.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [03-07-2019] – AO Dierenwelzijn (m.u.v. landbouwhuisdieren)	De Minister stuurt de beoordelingssysteematiek van de positieflijst naar de Tweede Kamer zodra deze gereed is.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [04-07-2019] – Begroting Slotwet Ministerie EZK, Ministerie LNV en het Diergezondheidsfonds 2018 (35 200-XIII) (LNV-deel)	De Minister zal in gesprek gaan met de klokkenluiders nav de uitkomsten van het 2Solve onderzoek.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [04-07-2019] – Begroting Slotwet Ministerie EZK, Ministerie LNV en het Diergezondheidsfonds 2018 (35 200-XIII) (LNV-deel)	De Minister doet navraag over de signalen dat een KDS'er teruggestuurd is naar de NVWA met zijn/haar klachten	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.

Vindplaats	Omschrijving	Stand van Zaken
Parlementaire agenda [29-05-2019] – Wijziging van de Meststoffenwet in verband met tijdelijke verhoging van het afromingspercentage bij overgang van een fosfaatrecht	De Minister zegt toe, aan het lid Geurts, dat zij het verleasen van fosfaatrechten zonder afroming mogelijk zal maken zodra het aantal fosfaatrechten in de markt onder het plafond ligt, en dat zij de Kamer daar op dat moment over zal informeren.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [04-06-2019] – Debat Tijdelijke verhoging afromingspercentage bij overgang van een fosfaatrecht	De Minister informeert de Eerste Kamer in september 2019 hoe zij de forfaits wil gaan aanpassen zodat ze meer in lijn met de werkelijkheid komen.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [29-05-2019] – Wijziging van de Meststoffenwet in verband met tijdelijke verhoging van het afromingspercentage bij overgang van een fosfaatrecht	De Minister zegt toe, aan het lid Geurts, dat zij volgende week een brief aan de Tweede Kamer stuurt waarin zij een overzicht geeft van het aantal dieren en de categoriën die in 2002, 2015, 2017 en 2018 onder de diverse sectorale plafonds zijn gebracht.	Uitgaande brief [03-07-2019] – Toezeggingen Wetgevingsoverleg 29 mei 2019
Parlementaire agenda [29-05-2019] – Wijziging van de Meststoffenwet in verband met tijdelijke verhoging van het afromingspercentage bij overgang van een fosfaatrecht	De Minister zegt toe, aan het lid Geurts, dat zij zo snel mogelijk (maar in ieder geval voor het zomerreces) een brief stuurt over de totstandkoming van de cijfers van Eurofins Agro en over hoe deze data van Eurofins Agro wordt gewogen door het CBS. In deze brief zal de minister ook ingaan op de disbalans tussen stikstof en fosfaat.	Uitgaande brief [03-07-2019] – Toezeggingen Wetgevingsoverleg 29 mei 2019
Parlementaire agenda [29-05-2019] – Wijziging van de Meststoffenwet in verband met tijdelijke verhoging van het afromingspercentage bij overgang van een fosfaatrecht	De Minister zegt toe, aan het lid Bisschop, dat zij de correspondentie met de Europese Commissie inzake het belang van het handhaven van de sectorale plafonds, volgende week vertrouwelijk ter inzage zal leggen.	Uitgaande brief [17-06-2019] – Brief ter vertrouwelijke inzage
Parlementaire agenda [04-07-2019] – Begroting Slotwet Ministerie EZK, Ministerie LNV en het Diergezondheidsfonds 2018 (35 200-XIII) (LNV-deel)	De Minister gaat het gesprek met klokkenluiders zelf aan op het moment dat het onderzoek is afgerond.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [25-04-2019] – AO Biotechnologie en kwekersrecht	De Minister houdt de Tweede Kamer op de hoogte over de procedure bij de Vergrote Kamer van Beroep van het Europees Octrooibureau inzake de octrooiebaarheid van planten op basis van klassieke veredeling. Dit is dus afhankelijk van de voortgang daar.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [20-06-2019] – Debat over de uitspraak van de Raad van State over het Programma Aanpak Stikstof	De Minister informeert de Tweede Kamer over de afspraken in het Bestuurlijk Overleg daags na het debat over de PAS-uitspraak.	Uitgaande brief [27-06-2019] – Stand van zaken Programma Aanpak Stikstof (PAS) voor de korte termijn
Parlementaire agenda [20-06-2019] – Debat over de uitspraak van de Raad van State over het Programma Aanpak Stikstof	De Minister informeert de Tweede Kamer hoe zij omgaat met de weidegang en handhaving hiervan, in het kader van de PAS-uitspraak, zodat ook melkveehouders en degenen die beweiden, weten waar zij aan toe zijn.	Uitgaande brief [27-06-2019] – Stand van zaken Programma Aanpak Stikstof (PAS) voor de korte termijn
Parlementaire agenda [20-06-2019] – Debat over de uitspraak van de Raad van State over het Programma Aanpak Stikstof	De Minister stuurt de Tweede Kamer in de zomer een brief met daarin een overzicht van de desbetreffende Rijksprojecten die geraakt worden door de PAS-uitspraak. De Minister van BZK zal daar een overzicht van de woningbouwprojecten aan toevoegen. Met deze brief wordt de Tweede Kamer ook geïnformeerd over mogelijke kortetermijn-oplossingen.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [20-06-2019] – Debat over de uitspraak van de Raad van State over het Programma Aanpak Stikstof	De Minister informeert de Tweede Kamer over de precieze prioritering en naar welke keuzes dit moet leiden.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.

Vindplaats	Omschrijving	Stand van Zaken
Parlementaire agenda [20-06-2019] – Debat over de uitspraak van de Raad van State over het Programma Aanpak Stikstof	De Minister zal naar aanleiding van de actualisatie van het doelendocument bezien of beheerplannen opnieuw beoordeeld kunnen worden.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [24-06-2019] – Nota overleg LNV visie	De Minister stuurt de Tweede Kamer in de zomer een brief over innovaties op het boerenerf (toezegging aan mw. Dik-Faber).	Uitgaande brief [19-07-2019] – Maatregelen Innovatie op het boerenerf
Parlementaire agenda [24-06-2019] – Nota overleg LNV visie	De Minister stuurt de Tweede Kamer in de zomer een brief over haar voorstellen voor het stimuleren van korte ketens (toezegging aan commissie; betreft nota Dik-Faber).	Uitgaande brief [02-08-2019] – Reactie op de initiatiefnota van het lid Dik-Faber over Verbinding boer(in)-burger, voedsel dichtbij.
Parlementaire agenda [24-06-2019] – Nota overleg LNV visie	De Minister stuurt de Tweede Kamer zeer binnenkort het CDM-rapport over het boetebeleid inzake mest (toezegging aan dhr. Futselaar).	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [24-06-2019] – Nota overleg LNV visie	De Minister informeert de Tweede Kamer via de geannoteerde agenda's voor de Landbouw- en Visserijraad over hoe ze zich in Europees verband gaat inzetten voor de positie van de boer die produceert voor de export en dat de eisen die in Nederland gesteld gaan worden, de voorwaarden waar boeren aan moeten gaan voldoen, ook over de grens betaald gaan worden. Hierbij gaat het breder dan alleen om prijsvorming, maar ook over duurzaamheid en het voldoen aan de klimaatdoelstellingen (toezegging aan mw. Lodders).	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [26-06-2019] – AO Wadden	De Minister informeert de Tweede Kamer na de zomer over de recente zeehondensterfte	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [26-06-2019] – AO Wadden	De Minister informeert de Tweede Kamer in het najaar over de visvrije zone bij de sluis Kornwerderzand.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.
Parlementaire agenda [26-06-2019] – Aanvullingswet natuur Omgevingswet (34 985)	De Minister informeert de Tweede Kamer na de zomer over de uitvoering van de motie-Geurts c.s. (Kamerstuk 35 000-XIV, nr. 32) over voorstellen voor natuurinclusieve steden.	De Kamer zal conform toezegging worden geïnformeerd.

Bijlage 4: Subsidieoverzicht

In deze bijlage zijn de subsidies van LNV opgenomen. De subsidiedefinitie van de Algemene wet bestuursrecht wordt hierin gebruikt. Deze wet definieert een subsidie als volgt (artikel 4:21 Awb):

«De aanspraak op financiële middelen, door een bestuursorgaan verstrekt met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten».

Per beleidsartikel zijn de subsidie(-regelingen) opgenomen. Het subsidieverzicht sluit zoveel mogelijk aan op de Verantwoord Begroten-categorie «subsidies» in de budgettaire tabellen van de beleidsartikelen uit de begroting.

In lijn met Verantwoord Begroten zijn de bijdragen aan ZBO's en RWT's niet vermeld als subsidies. De bijdragen aan ZBO's en RWT's zijn terug te vinden in Bijlage 1 «Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak».

De einddatum geeft het moment aan dat de laatste verlening plaatsvindt of heeft plaatsgevonden. Voor een aantal subsidies, waarbij sprake is van een structurele subsidierelatie met een jaarlijkse verlening, is als einddatum «Jaarlijks» opgenomen. Als periodiek besluitvorming plaatsvindt over de verlening, bijvoorbeeld over een volgende programmaperiode, is dit aangeduid als «Periodiek».

		Naam subsidie (-regeling) met hyperlink naar vindplaats	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Laatste evaluatie (jaartal + hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie- (regeling) (jaartal)
11	Brongerichte aanpak emissies				11.000	11.000	10.000	10.000	10.000			
11	Subsidieregeling bedrijfsbeëindiging melkveehouderij, ook wel Stoppersregeling fosfaatreductieplan genaamd	2.155	0	0	0	0	0	0	0	kwartaal- rapportages	2018	
11	Fijnstofmaatregelen	583	0	0	0	0	0	0	0	2017	2017	2014
11	Beëindigs-& saneringsregeling	128	110	80	80	80	80	80	80		80	
11	Regeling sanering varkenshouderij	10.000	146.000	29.000	29.000	5.000						
11	Regeling brongerichte verduurz. stallen varkenshouderij		6.100	9.200	10.100	8.400	6.200					
11	Regeling brongerichte verduurz. stallen pluimveehouderij			7.500	7.500							
11	Regeling brongerichte verduurz. stallen melkgeitenhouderij			600	1.800	2.600						
	Glastuinbouw en veerbare planten en teeltsystemen											
11	Investeringstegeling energiebesparing (IRE), na 2017 Energie- efficiëntie en herenieuwbare energie glastuinbouw (EG)	4.233	10.900	30.900	21.100	22.400	23.400	20.900	2017			2022
11	Set aside regeling	49	34	22	22	22	22	22	2007			1992
11	Verbetering honingpro- ductie	174	174	0	0	0	0	0	2013			2013
11	Subsidie marktintro- ductie energie- innovaties (glastuinbouw) (MEI)	4.471	7.039	5.789	6.039	5.889	5.789	5.539	2012	2020	2020	2021

	Naam subsidie (agrarische) innovatie (-regeling) met hyperlink naar vindplaats	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Laatste evaluatie (jaartal + hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie- (regeling) (jaartal)
Kennisontwikkeling en											
11	VAMIL compensatie	70	0	0	0	0	0	0	2046	2022	2023
11	Onderzoeksprogram- mering	38.794	36.732	17.755	15.447	14.026	11.897	11.897	2015	2022	2023
11	Missiedreven topsectoren	51.830	55.181	58.840	58.806	58.784	57.084	57.084	2017	2023	2023
11	Ontwikkeling en Beheer natuurkwaliteit (OBN)	800	1.321	1.321	1.321	1.321	1.321	1.321	2012	2022	2022
11	School als kennis- centrum	830	0	0	0	0	0	0	2014B	2015	2015
11	Aanvullende onderwijs- subsidies en DuurzaamDoor	7.814	12.866	3.919	4.609	4.610	4.580	4.580			
11	OCW-conf.ovv-subs(v)s	611	0	0	0	0	0	0			
Duurzame Visserij											
11	Nationale Innovatiepro- gramma Visserij	4.961	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.649	5.649	5.649
11	EFM2V	1.729	7.238	5.769	5.735	5.635	5.635	5.635	130.711	130.711	130.711
	Subtotaal	120.109	151.961	306.034	182.098	147.906	135.661	135.661			
Artikel 12 Natuur, biodiversiteit en gebiedsgericht werken											
<i>Vermaatschappelijking Natuur en Biodiver- siteit</i>											
12	Burgereducatie	1.070	1.061	1.061	1.061	1.061	1.061	1.061	1.061	1.061	Jaarlijks
12	Natuur en Biodiver- siteit op land	Programmabeheer tijdelijke regeling particulier natuur- beheer (TRPN)									
12	Overige subsidies Natuur (ANLb)+Limburg (2017)	514	100	100	100	100	100	100	100	100	Periodiek

		Naam subsidie (-regeling) met hyperlink naar vindplaats	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Laatste evaluatie (jaartal + hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie- (regeling) (jaartal)
12	Experimenten		50	45	45	45	45	45	45	2007		1998
12	Regeling draagvlak naturur		246	170	170	170	170	170	170		2010	
Beheer Kroondomein												
12	Kroondomeinen		790	803	803	803	803	803	803	2018	Periodiek	
	Subtotaal		2.952	2.566	2.566	2.566	2.566	2.566	2.566			
	Totaal		123.061	154.561	308.600	184.664	150.472	138.227	133.277			

Bijlage 5: Evaluatie- en overig onderzoek

Artikel 11 – Een weerbaar, veerkrachtig en veilig agro-, voedsel- en visserisysteem			
Titel/onderwerp	Start	Afronding	Vindplaats
1. Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid			
1a. Beleidsdoorlichtingen			
Concurrerende, duurzame en veilige agro-, visserij- en voedselketen	2018	2019	
1b. Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid			
Voedselagenda	2020	2021	
Garantieregeling Landbouw (GL) ¹ en Garantieregeling Marktintroductie Innovatie (GMI) ²	2018	2019	
Garantieregeling Landbouw/ Vermogensversterkende kredieten (tussenevaluatie)	2022	2022	
Ondersteuning projecten biologische sector, met name via Bionext	2018	2019	
Energiesubsidies glastuinbouw: Marktintroductie energie-innovaties (MEI) en Energie-efficiëntie en hernieuwbare energie glastuinbouw (EG)	2020	2020	
Inbeslaggenomen goederen (IBG) en Landelijke inspectiedienst dierenbescherming (LID)	2020	2020	
Consumentenbond Voedselonderzoek	n.v.t. ³	n.v.t.	
Landelijk informatiecentrum Gezelschapsdieren (LICG)	2020	2020	
Stichting Zeldzame huisdieren	2020	2020	
Wet Dieren	2019	2020	
Identificatie en registratie hond	2021	2021	
Subsidieregeling Instituten voor toegepast onderzoek (TO2-regeling) ⁴	2022	2022	
Landbouwwrijstelling	2022	2022	
Verlaagd tarief sierteelt	In de periode 2023–2026	In de periode 2023–2026 ⁵	
OVB (overdrachtsbelasting) Vrijstelling cultuurgrond	2019	2019	
Energiebelasting verlaagd tarief glastuinbouw	2020	2020	
Meststoffenwet	2019	2020	
Voedingscentrum	2017	2019	
Voedselzekerheid	2018	2019	
Wet gewasbeschermingsmiddelen/beleidsnota Gezonde Groei, Duurzame Oogst	2016	2019	Kamerstuk 27 858, nr. 461
Centrale commissie dierproeven	2020	2020	
Nationaal comité advies dierproevenbeleid	2020	2020	
COKZ	n.v.t. ⁶	n.v.t.	
Brede weersverzekering	2023	2023	

Titel/onderwerp	Start	Afronding	Vindplaats
Evaluatie Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV) (2014–2020)	2018	2019	Kamerstuk 21 501-32, nr. 1190
Raad voor Plantenrassen	2022	2022	
Ctgb	2021	2022	
Plantaardige en biologische keuringsdiensten (NAK, Naktuinbouw, BKD, KCB, SKAL)	2022	2022	
Meerjarenafspraak Energietransitie Glastuinbouw 2014–2020	2020	2021	
Tussenevaluatie Groenpact	2020	2021	
Programma DuurzaamDoor (incl. Jong Leren Eten)	2020	2021	
Fonds kleine Toepassingen	2019	2020	
Kas als Energiebron	2020	2020 ⁷	
Slimmer Landgebruik	2021	2021 ⁸	
Voedselverspilling	2021	2021 ⁹	
Integrale aanpak methaan en ammoniak via het voer- en dierspoor	2025	2025	
Warme sanering varkenshouderijen: Subsidieregeling sanering varkenshouderijen en Subsidiemodules brongerichte verduurzaming van stallen	2022	2022	
Envelop Natuur- en Waterkwaliteit	2019	2020 ¹⁰	
2. Overig onderzoek			
Agentschapsdoorlichting NVWA	2023	2023	
WOT genetische bronnen	2019	2020	
WOT Visserijonderzoek	2020	2021	
WOT Economische informatievoorziening	2020	2021	
WOT Voedselveiligheid	2019	2020	
WOT Besmettelijke dierziekten	2019	2020	
WOT Natuur en milieu	2021	2022	

¹ De evaluatie van de Garantstelling Landbouw 2010–2016 wordt meegenomen in de beleidsdoorlichting van artikel 11.

² De GMI is niet als aparte regeling gepubliceerd en zal daarom niet apart geëvalueerd worden.

³ Geen evaluatie in verband met stopzetten subsidie aan de consumentenbond

⁴ Subsidiering van Wageningen Research loopt mee in de evaluatie subsidieregeling Instituten voor toegepast onderzoek (TO2- regeling). Zie hiervoor de EZK begroting.

⁵ Is onderdeel van de algehele evaluatie op BTW

⁶ Wordt niet geëvalueerd want er vindt geen overdracht van taken plaats. Zie ook Kamerstuk 33 835, nr. 67. Wel wordt naar de stroomlijning van taken tussen COKZ-NVWA gekeken. Hierover wordt in oktober 2019 gerapporteerd in het kader van het Actieplan Voedselveiligheid

⁷ Loopt mee in de bovengenoemde MEI en EG evaluatie

⁸ O.a. LULUCF (Land Use, Land-Use Change and Forestry) rapportage's. Een mid-term evaluatie zal in 2021 plaatsvinden

⁹ Loopt mee in evaluatie van de Voedselagenda

¹⁰ Wordt aangesloten bij de bovengenoemde evaluatie van de meststoffenwet

Artikel 12 – Natuur, biodiversiteit en gebiedsgericht werken

Titel/onderwerp	Start	Afronding	Vindplaats
1. Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid			
1a. Beleidsdoorlichtingen			
Natuur, biodiversiteit en gebiedsgericht werken	2020	2021	
1b. Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid			
Natuurbeleids- en koraal actieplan Caribisch Nederland 2020–2024	2019	2019	
Programma natuurlijk ondernemen (waaronder Subsidieregeling innovatieve projecten biodiversiteit)	2018	2019	
Evaluatie Natuurpact/Natuurvisie	2018	2020	
Evaluatie collectief stelsel Agrarisch natuur en landschapsbeheer (ANLb)	2019	2020	
Regio Envelop	2023	2023	
Vrijstelling vergoeding bos- en natuurbeheer & Vrijstelling bos- en natuurreinen box 3	In de periode 2023–2026	In de periode 2023–2026	
Bosbouwvrijstelling ¹	In de periode 2023–2026	In de periode 2023–2026	
Natuurschoonwet		2	
Beleidsevaluatie Programma aanpak Stikstof (PAS) en evaluatie Wetstraject PAS	2019	2020	
OVB (overdrachtsbelasting) Vrijstelling inrichting landelijk gebied	2019	2019	
OVB Vrijstelling Bureau Beheer Landbouwgronden	2019	2019	
OVB Vrijstelling natuurgrond	2019	2019	
2. Overig onderzoek			
Voortgangsrapportage Natuurpact			Jaarlijks. Meest recente voortgangsrapportage: Kamerstuk 33 576, nr 140
Natura 2000 Doeļendocument	2017	2019	

¹ De regeling en de uitkomsten van de vorige evaluatie zullen in 2021 worden behandeld in de beleidsdoorlichting van artikel 12

² De volgende evaluatie zal worden gepland bij invoering van de voorgenomen wijzigingen.

Bijlage 6: Europese geldstromen

Inleiding

Deze bijlage biedt inzicht in de Europese geldstromen die relevant zijn voor de beleidsterreinen van LNV. Er wordt ingegaan op het Meerjarig Financieel Kader 2014–2020, op een aantal EU-fondsen en EU-programma's voor de periode 2014–2020 en op de Eigen Middelen van de EU.

Meerjarig Financieel kader 2014–2020

In het Meerjarig Financieel Kader (MFK) worden zowel de maximale omvang van de jaarbegrotingen als de verdeling van de middelen over de hoofdthema's van het beleid vastgelegd. Voor de volledige zeven jaar komt de meerjarenbegroting uit op een bedrag van € 1.087 mld. (lopende prijzen). Dat is 1% van het BNP van alle lidstaten bij elkaar. Het MFK is vastgelegd in een verordening. Parallel hieraan wordt in het Eigen Middelen Besluit de financiering van het EU-beleid geregeld. Deze afspraken worden aangevuld met een Interinstitutioneel Akkoord over begrotingsaangelegenheden tussen de Europese Commissie, het Europees parlement en de Europese Raad. Zoals in de MFK-verordening is vastgelegd heeft de Europese Commissie in de tweede helft van 2016 een tussentijdse evaluatie van het Meerjarig Financieel Kader gepresenteerd. Op 2 mei 2018 heeft de Europese Commissie haar voorstellen gepresenteerd voor het MFK post-2020.

De verschillende EU-programma's en EU-fondsen

Voor de uitvoering in gedeeld beheer van het Europees Beleid worden vanuit de Europese Commissie eisen gesteld aan de uitvoering door de lidstaten. Deze eisen zijn vastgelegd in Raadsverordeningen en uitgewerkt in Commissieverordeningen en bijbehorende richtsnoeren. De lidstaten zijn verantwoordelijk voor de geharmoniseerde en eenduidige uitvoering van het EU-beleid.

Voor de uitvoering van het EU beleid stelt de Europese Commissie een aantal Europese Fondsen aan de lidstaten beschikbaar. Voor LNV zijn de volgende EU-programma's en EU-fondsen relevant:

1. Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) 1^e pijler: het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF);
2. Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) 2^e pijler (POP): het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO);
3. Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB): het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV);

Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) 2014–2020

Binnen het GLB zijn twee pijlers te onderscheiden. De 1^e pijler bestaat uit directe inkomenssteun aan agrariërs en markt- en prijsbeleid. Met behulp van vooral rechtstreekse inkomenssteun richt deze pijler zich op het stabiliseren van landbouwinkomens. De 2^e pijler betreft het plattelandsbeleid. Deze pijler richt zich op de kwaliteit van alle plattelandsgebieden in de EU.

1. GLB pijler 1: het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF)

De Tweede Kamer is geïnformeerd over de implementatie in Nederland van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) voor de periode 2014–2020 (Kamerstukken 28 625, nrs. [168](#), [189](#), [194](#) en [216](#)).

Hieronder volgen de belangrijkste maatregelen:

1a. Inkomenssteun voor boeren

Sinds het afgelopen jaar geldt er een vaste hectarebetaling die voor iedere landbouwer gelijk is, de zogeheten «flat rate». Op Europees niveau is vastgelegd dat landbouwbedrijven die gebruik willen maken van de directe betalingen in het GLB verplicht zijn om vergroeningsmaatregelen toe te passen. Hiervoor is 30% van het budget voor directe betalingen bestemd.

Er zijn drie generieke vergroeningsmaatregelen Europees vastgesteld.

1. Gewasdiversificatie. Bedrijven moeten op bouwland minstens twee of drie gewassen telen, afhankelijk van de bedrijfs grootte (areaalopervlakte). Met name voor kleine bedrijven bestaan hierop enkele uitzonderingen;
2. Behoud van blijvend grasland;
3. Ecologische aandachtsgebieden met een omvang van 5% van het bouwlandoppervlak. Hierbij kunnen de lidstaten kiezen uit een aantal opties, waaronder landschapselementen, akkerranden, bufferstroken, vanggewassen en stikstofbindende gewassen.

Om te voldoen aan de vergroeningsverplichting is het mogelijk dat lidstaten, naast boven genoemde maatregelen en na goedkeuring door de Europese Commissie, equivalentie maatregelen toevoegen aan de Europese lijst. Nederland maakt daar gebruik van met het akkerbouw-strokenpakket, het Veldleeuwerikpakket en het pakket Vezelhennep.

1b. Extra ondersteuning jonge boeren

Meer dan twee derde van de Europese boeren is ouder dan 55 jaar. Om de toekomst van de sector zeker te stellen, wil de Europese Commissie jonge boeren gedurende de eerste vijf jaar van het bestaan van hun bedrijf extra financiële ondersteuning bieden. Lidstaten worden verplicht extra steun aan jonge boeren te geven via een zogenaamde «top-up» op de directe betalingen. Hiervoor dient maximaal 2% van de enveloppe voor directe betalingen (1^e pijler GLB) te worden aangewend. Daarnaast is besloten dat via het plattelandsbeleid (2^e pijler GLB) jonge boeren extra steun kunnen ontvangen. Conform de wens van de Tweede Kamer is er een landsdekkende jongeboerenregeling gericht op innovatieve investeringen. Dit betreft € 5,2 mln. per jaar, waarvan de provincies € 2,6 mln. cofinancieren. Conform de motie Dik-Faber ([Kamerstuk 33 750-XIII, nr. 65](#)) is met de provincies afgesproken dat ze streven naar een zo gelijk mogelijke uitvoering van de regeling. Omdat het karakter van de regeling zich richt op innovaties kunnen per provincie wel accentverschillen aangebracht worden, zodat beter ingespeeld kan worden op regionale behoeften.

Markt- en prijsbeleid

Met de gemeenschappelijke ordening van de landbouwmarkten wordt beoogd een gelijk speelveld voor de landbouw in de EU te realiseren. In de afgelopen jaren zijn binnen de Gemeenschappelijke Marktordening (GMO) stappen gezet naar verdere marktoriëntatie met de beëindiging van de quotaregelingen voor melk in 2015 en voor suiker in 2017. Nederland meent dat marktoriëntatie het uitgangspunt moet zijn voor het realiseren van de doelen van het GLB. Voorbeelden hiervan zijn het bevorderen van het optimale gebruik van productiefactoren, verwerven van een redelijk inkomen door landbouwers, en verzekeren van redelijke prijzen voor consumenten. In het kader van de GMO kunnen door de EU maatregelen ten behoeve van stabilisatie van markten voor landbouwproducten worden genomen indien marktomstandigheden of andere

omstandigheden daarom vragen. Een onverhoopte «no deal-Brexit» zou zo'n omstandigheid kunnen zijn.

Binnen de GMO bestaat voor alle agrarische sectoren de mogelijkheid om producenten- en brancheorganisaties op te richten. Door de Minister van LNV erkende producenten- en brancheorganisaties kunnen de Minister verzoeken om voorschriften van deze organisaties verbindend te verklaren. Inmiddels zijn er negen brancheorganisaties (in de akkerbouw-, pluimvee-, eieren-, kalver-, tuinbouw- en zuivelsector) en twee producentenorganisatie (in de varkenssector en in de wijnsector) erkend.

De gecombineerde schoolfruit-schoolmelkregeling heeft tot doel de consumptie van groenten, fruit en melk door kinderen te bevorderen en het aanleren van gezonde eetgewoonten. Dit vindt plaats door het verstrekken van groenten, fruit en melk aan kinderen in onderwijsinstellingen, in combinatie met educatieve maatregelen. Op jaarbasis is op EU-niveau een budget van € 100 mln. voor schoolmelk beschikbaar en € 150 mln. voor schoolfruit/groenten. Hiervan is respectievelijk voor schoolfruit/groente € 6.775.648 en voor schoolmelk € 2.401.061 aan Nederland toegezwezen.

Voor promotie en afzetbevordering van landbouwproducten vindt jaarlijks een openstelling plaats, waarbij sectororganisaties programmavoorstellen kunnen indienen bij de Europese Commissie. Het jaarlijkse EU-budget is de afgelopen jaren toegenomen en bedraagt € 200 mln. in 2020. De regeling is gericht op het vergroten van export van landbouwproducten uit de EU naar derde landen en op informatieverstrekking over de kwaliteit van EU-producten op de interne markt. De Europese Commissie stelt jaarlijks een werkprogramma op met daarin de prioriteiten en bijbehorende budgetverdeling.

In de Nationale Strategie voor de Gemeenschappelijke Marktordening (GMO) groenten en fruit zijn de kaders vastgelegd voor de operationele programma's van producentenorganisaties in de tuinbouwsector die in aanmerking kunnen komen voor Europese subsidie. Daarbij ligt de focus op drie strategische doelen: versterking afzetstructuur, marktgericht produceren en verdergaande verduurzaming. Met ingang van 1 januari 2019 voeren 5 producentenorganisaties een operationeel programma uit, met een omvang van ruim € 18 mln.

In het algemeen geldt dat met subsidies in het kader van EU markt- en prijsbeleid, net als in het geval van directe betalingen, geen nationale middelen zijn betrokken. Echter, voor de schoolfruit-regeling worden de hiermee gepaard gaande educatieve programma's om leerlingen gezond eten aan te leren uit de nationale middelen gefinancierd (€ 300.000). Voor Europese steun aan de bijenteeltsector geldt een 50% financiering door lidstaten. Voor het bijenprogrammajaar 2019–2020 wordt € 190.000 aan nationale middelen ingezet.

Financieel overzicht

Onderstaand overzicht geeft de voor Nederland beschikbaar komende EU-budgetten voor de directe betalingen. Hierin is de overheveling van pijler 1 naar pijler 2 voor de jaren 2018 en 2019 verwerkt (per jaar € 30 mln., waarvan € 20 mln. voor agrarisch natuurbeheer en € 10 mln. voor brede weersverzekering). (Zie ook bijlage 2 van Verordening 1307/2013, geconsolideerde versie 1 maart 2019).

Directe betalingen (bedragen x € 1 mln.)						
Kalenderjaar	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Nationale enveloppe directe betalingen	749	737	724	683	671	732

2. GLB pijler 2: Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO)

De Tweede Kamer is geïnformeerd over het Plattelands Ontwikkelingsprogramma 2014–2020 (POP3) (Kamerstukken 28 625, nrs. [168](#), [189](#) en [194](#)).

Met de provincies is een akkoord bereikt over de invulling van het Plattelandsontwikkelingsprogramma voor de periode 2014–2020. Begin 2015 heeft de Europese Commissie het Nederlandse POP3 goedgekeurd.

POP3 wordt ingevuld door de provincies en aangevuld door het Rijk. Hiermee kunnen gebiedsspecifieke behoeftes in de landbouw worden aangepakt. Aan generieke behoeftes wordt landsdekkend invulling gegeven. Met deze combinatie kan optimaal ingespeeld worden op het bevorderen van een gelijk speelveld. De provincies leveren het grootste deel van de benodigde nationale cofinanciering voor POP3, aangevuld met cofinanciering door de waterschappen (verbetering waterkwaliteit).

Het standaard cofinancieringspercentage van de Europese Unie voor POP3 bedraagt maximaal 53%. Voor investeringen en maatregelen ten behoeve van milieu, klimaatadaptatie en klimaatmitigatie is een uitzondering gemaakt en besloten tot maximaal 75% Europese cofinanciering. Nederland heeft gekozen voor een cofinancieringspercentage van 50% met uitzondering van agrarisch natuurbeheer. Hier is het 75%.

In overleg met de provincies is besloten POP3 concreet te richten op de volgende thema's:

1. Versterken van innovatie, verduurzaming en concurrentiekracht;
2. Jonge boeren;
3. Natuur en landschap (zoals afgesproken in het Natuurpact);
4. Verbetering van de waterkwaliteit;
5. LEADER (inclusief projecten onder het programma Duurzaam Door).

In 2016 is het POP3 aangepast door toevoeging van middelen van de eerste pijler (€ 31,5 mln. per jaar voor de periode 2016–2020) en de overgang naar een stelsel van collectief agrarisch natuurbeheer met ingang van 2016.

In juli 2017 is een tweede overheveling van de eerste pijler (€ 30 mln. per jaar voor de jaren 2019 en 2020) aan de Europese Commissie gemeld. Daarmee is voor de Brede Weersverzekering vanaf 2019 € 10 mln. extra per jaar beschikbaar gekomen. Hiermee kunnen voor de jaren 2019 en 2020 in totaal 1.000 tot 1.200 meer deelnemers worden geaccommodeerd (bijna een verdubbeling van het huidige aantal). Daarnaast komt voor de jaren 2019 en 2020 € 20 mln. extra per jaar beschikbaar voor agrarisch natuurbeheer om de belangrijkste stappen te zetten om scenario 2 uit de toekomstscenario's weide- en akkervogelbeheer te realiseren ([Kamerstuk 33 576, nr. 97](#)).

Bedragen die gemiddeld per jaar voor het Plattelandsontwikkelingsprogramma 2014–2020 (POP3) beschikbaar zijn (bedragen x € 1 mln.)								
Kalenderjaar	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	totaal
Bijdrage EU	87,0	87,0	118,5	118,4	118,3	148,1	148,0	825,3
Bijdrage andere overheden	87,0	83,6	103,5	103,6	103,3	103,0	103,0	687
Bijdrage Rijk		5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	33

Het bedrag dat voor Nederland vanuit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) beschikbaar is voor POP3 bedraagt € 825,3 mln. voor de periode 2014–2020. Dat is circa € 118 mln. per jaar. De nationale cofinanciering komt grotendeels voor rekening van de provincies en waterschappen. Het LNV-aandeel bedraagt circa € 5,5 mln. per jaar en deze uitgaven worden verantwoord in het jaarverslag van LNV (artikel 11). Het Rijksaandeel heeft betrekking op de regeling brede weersverzekering. Vanaf 2016 is LNV eveneens verantwoordelijk voor de uitvoering van de regeling voor de kalversector. Deze regeling wordt alleen via de EU gefinancierd. De hiervoor benodigde middelen zijn vanuit GLB pijler 1 overgeheveld naar pijler 2.

Ten behoeve van POP3 stelt de EC budget beschikbaar volgens het N+3 jaar principe. Dit betekent dat het budget dat in 2014 beschikbaar is gekomen, uiterlijk in het laatste kwartaal van 2017 moet zijn gedeclareerd. Het beschikbare budget van 2015 moet uiterlijk eind 2018 zijn gedeclareerd.

Van bovenstaande beschikbare middelen is tot en met 1 april 2019 afgerond € 265 mln. aan Europese middelen in Brussel gedeclareerd. In onderstaande tabel staat aangegeven aan welke POP-maatregelen de beschikbaar gestelde budgetten zijn besteed.

Gedeclareerde EU-middelen per 1 april 2019 (bedragen x € 1 mln.)	
Maatregel	
1 trainingen, workshops, ondernemerscoaching en demonstratie	0,4
3 kwaliteitsregeling voor landbouwproducten en levensmiddelen	6,9
4 investeringen in materiële activa	39,8
10 agromilieuklimaatsteun	191,6
16 samenwerking voor innovatie/EIP	1,1
17 risicobeheer	19,4
19 Leader	2,5
20 technische bijstand	3,3
Totaal POP3	265

3. Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB): Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV)

Het GVB is in de eerste plaats gericht op de ontwikkeling van een verantwoorde visserijketen waarmee een evenwichtige en duurzame exploitatie van de visstand wordt bevorderd. Hier toe zijn in EU-verband regels opgesteld, zoals beperkingen voor bepaalde visserijmethoden. Tevens zijn afspraken gemaakt ten aanzien van controle & handhaving, datacollectie en ter bevordering van de stabiliteit van de vismarkt.

Ontwikkelingen EFMZV 2014–2020

Op 1 juli 2015 ([Kamerstuk 32 201, nr. 77](#)) is de Tweede Kamer geïnformeerd over de inzet van het kabinet ten aanzien van het EFMZV.

Hoofddoel van het EFMZV is het bijdragen aan de verwezenlijking van de doelstellingen van het hervormde GVB, in de vorm van verdere verduurzaming en versterking van de concurrentiekracht van de visserij en aquacultuur. Het EFMZV biedt de sector kansen om initiatieven voor meer duurzaamheid, kostprijsverlaging en kwaliteitsverbetering te ontwikkelen en deze te implementeren. Het fonds wordt eveneens ingezet om uitdagingen op te pakken en oplossingen aan te dragen voor de invoering van de aanlandplicht.

Het Nederlandse Operationeel Programma (OP) geeft voor de komende jaren richting en sturing aan de inzet van het EFMZV in Nederland. In het OP is het EFMZV-instrumentarium gericht op 3 hoofdthema's:

1. Invoering van de aanlandplicht;
 2. Verdere verduurzaming van de visserij- en aquacultuur;
 3. Verbetering van de rendementen in de visserij- en aquacultuurketen.
- Inmiddels zijn er openstellingen geweest voor Jonge vissers, aanlandplicht innovatieprojecten, rendementsverbeteringsprojecten, aquacultuur innovatieprojecten, afzetbevorderingsprojecten, productie- en afzetprogramma's, innovatieprojecten duurzame visserij, en samenwerkingsprojecten wetenschap en visserij en investeringen voor toegevoegde waarde van visserijproducten. Daarnaast zijn overheidsopdrachten verleend voor Pulsonderzoek, Kenniskringen, Glasaaluitzet, Datacollectie en Controle.

Financieel overzicht Operationeel Programma

De toenmalige Minister van EZ heeft voor de uitvoering van het EFMZV een Operationeel programma opgesteld voor de periode 2014–2020. De verdeling van de kosten van dit programma tussen overheid en begunstigden bedraagt in de meeste gevallen 50–50. Van het overheidsdeel komt gemiddeld 75% uit het EFMZV, de resterende 25% is nationale cofinanciering.

Voor Nederland beschikbaar komende EU-budgetten voor het EFMZV (2014–2020) (bedragen x € 1 mln.)

Kalenderjaar	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	totaal
EFMZV middelen	13,9	14,1	14,2	14,5	14,8	14,9	15,1	101,5

Het daadwerkelijke kasritme wijkt af van het oorspronkelijke kasritme als gevolg van het moment waarop NL uitgaven bij de EU declareert.

Op de begroting van EZ (artikel 6) en sinds 2019 op de begroting van LNV (artikel 11) zijn voor de cofinanciering van het GVB 2014–2020 de volgende nationale middelen beschikbaar:

Beschikbare nationale middelen voor de cofinanciering van het GVB 2014–2020 (bedragen x € 1 mln.)

Kalenderjaar	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	totaal
Rijksmiddelen cofinanciering GVB		5,0	5,8	7,3	5,3	5,3	1,3	30,0

Voor de nationale uitgaven voor de jaren 2015–2017 is het budget dat niet in dat jaar is uitgegeven, in de begrotingsreserve visserij gestort om nationale cofinanciering van toekomstige uitgaven zeker te stellen.

Lijst van afkortingen

ACM	Autoriteit Consument en Markt
AI	Aviaire Influenza
ANLb	Agrarisch natuur en landschapsbeheer
ATCM	Antarctic Treaty Consultative Meeting
AVP	Afrikaanse Varkenspest
Awb	Algemene wet bestuursrecht
BES	Bonaire, Sint Eustatius, Saba
BL	Borgstelling MKB Landbouwkredieten
BNP	Bruto Nationaal Product
BSE	Bovine Spongiform Encephalopathy
BT	Blauwtong
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CBD	Convention on Biological Diversity
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CCAMLR	Convention for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources
CCD	Centrale Commissie Dierproeven
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna
COKZ	Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel
Ctgb	College toelating gewasbeschermingsmiddelen en biociden
DG	Directoraat-Generaal
DGF	Diergezondheidsfonds
DICTU	Dienst ICT Uitvoering
DONL	Dievriendelijk Ontworpen Landbouw
EC	Europese Commissie
EFMZV	Europese Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij
EG	Energie-efficiëntie glastuinbouw (voorheen EHG)
EHG	Energie-efficiëntie en hernieuwbare energie glastuinbouw
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
ELFPO	Europese Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling
ELGF	Europese Landbouwgarantiefonds
ESTEC	European Space Research and Technology Centre
EU	Europese Unie
EZK	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations
FLEGT	Forest Law Enforcement, Governance and Trade
GD	Gezondheidsdienst voor Dieren
GKN	Groen Kennisnet
GL	Garantieregeling Landbouw
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GMI	Garantstelling Marktintroductie Innovaties
GMO	Gemeenschappelijke Marktordening
GVB	Gemeenschappelijk Visserijbeleid
Gwwd	Gezondheids- en welzijnswet voor dieren

HACCP	Hazard Analysis and Critical Control Points
HBO	Hoger Beroeps Onderwijs
HCU	High Containment Unit
HGIS	Homogene Groep Internationale Samenwerking
IBG	Inbeslaggenomen goederen
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
ILG	Investeringsbudget Landelijk Gebied
IUC	Inkoop Uitvoering Centrum
IUCN	International Union for Conservation of Nature and Natural Resources
JPI	Joint Programming Initiatives
KCB	Kwaliteits-Controle-Bureau
KDS	Kwaliteitskeuring Dierlijke Sector
KRM	Kaderrichtlijn Mariene Strategie
KVP	Klassieke Varkenspest
LAN	Landbouwraden Netwerk
LEI	Landbouw-Economisch Instituut
LICG	Landelijk informatiecentrum gezelschapsdieren
LID	Landelijke inspectiedienst dierenbescherming
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs
MEI	Marktintroductie energie-innovaties
MFK	Meerjarig Financieel Kader
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
MKZ	Mond-en-klauwzeer
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
MZS	Minister voor Medische Zorg en Sport
NCD	Newcastle Disease
NDFF	Nationale Databank Flora en Fauna
NEM	Netwerk Ecologische Monitoring
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
NIPO	Nederlands Instituut voor Publieke Opinie
NOF	Programma Natuuroffensief
NPPL	Nationale Proeftuin Precisielandbouw
NVWA	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit
NWO	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek
OBN	Ontwikkeling en Beheer Naturkwaliteit
OCR	Official Controls Regulation
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OIE	Office international des Épidémies
OM	Openbaar Ministerie
OVB	Overdrachtsbelasting
PAS	Programma Aanpak Stikstof
PBL	Planbureau voor de Leefomgeving
PBO	Publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie

PIA	Programma Internationale Agroketens
POP	Plattelandsontwikkelingsprogramma
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RVO.nl	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
RWS	Rijkswaterstaat
RWT	Rechtspersonen met een Wettelijke taak
S.T./S.E.	Salmonella Typhimurium/Salmonella Enteriditis
SDa	Stichting Diergeneesmiddelen Autoriteit
SDG	Sustainable Development Goal
SER	Sociaal-Economische Raad
SSO	Shared Service Organisatie
SVD	Swine Vesicular Disease (Blaasjesziekte)
TO2	Toegepast Onderzoek Organisaties
TSE	Transmissible Spongiform Encephalopathies
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
VAMIL	Regeling Vervroegde Afschrijving Milieu-investeringen
VBNE	Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren
VGI	Voedings- en genotmiddelenindustrie
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WEcR	Wageningen Economic Research
WOT	Wettelijke onderzoekstaken
WR	Wageningen Research
WRR	Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid
ZBO	Zelfstandig Bestuursorgaan
ZvA	Ziekte van Aujeszky

Aangeboden aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal door de Minister van Financiën.

**Vervaardiging parlementaire stukken en
begeleiding productieproces**

Sdu Uitgevers
afdeling Dataverwerking
e-mail traffic@sdu.nl

Vormgeving omslag
The Odd Shop, Amsterdam

Uitgave
Ministerie van Financiën

www.rijksbegroting.nl

Sdu